

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Виконала:

студентка групи 91– ППН
Костюкович Т.П.

Керівник:

д.пед.н., проф. Красовська О. О.

Рецензент:

к.пед.н., доц. каф. педагогіки
початкової освіти РДГУ
к.пед.н., доц. Веремчук А. П.

Рівне – 2021

КОСТЮКОВИЧ Т.П.

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

У магістерській роботі здійснено теоретичне обґрунтування та практичне розв'язання актуальної наукової проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

На підставі концептуальних засад розроблено і експериментально перевірено структурно-функціональну модель процесу формування професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва; представлено результати діагностування когнітивної, мотиваційної, ціннісно-естетичної, діяльнісно-технологічної та особистісно-рефлексивної складових професійної готовності майбутнього педагога початкових класів до мистецько-освітньої діяльності; охарактеризовано організаційно-методичне забезпечення підготовки студентів педагогічних факультетів у галузі мистецької освіти та доведено результативність впровадження експериментальної моделі. На основі отриманих результатів обґрунтовано перспективні напрями подальшого вивчення проблеми.

Ключові слова: професійна підготовка, технологія, інтерактивні технології, мистецька освіта, вчителі початкової школи, образотворче мистецтво.

KOSTIUKOVYCH T.P.

**PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR
INTRODUCTION OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES OF ART
EDUCATION IN THE PROCESS OF EDUCATION**

In the master's work the theoretical substantiation and practical solution of the actual scientific problem of professional training of future primary school teachers for the introduction of interactive technologies of art education in the process of teaching fine arts is carried out.

On the basis of conceptual bases the structural and functional model of process of formation of professional preparation of future teachers of elementary school to introduction of interactive technologies of art education in the course of training of fine arts is developed and experimentally checked; the results of diagnosing cognitive, motivational, value-aesthetic, activity-technological and personal-reflexive components of professional readiness of the future primary school teacher for art-educational activity are presented; the organizational and methodological support of training students of pedagogical faculties in the field of art education is characterized and the effectiveness of the implementation of the experimental model is proved. On the basis of the obtained results the perspective directions of further study of the problem are substantiated.

Keywords: professional training, technology, interactive technologies, art education, primary school teachers, fine arts.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ..	11
1.1. Виникнення інтерактивного навчання в педагогічній науці.....	11
1.2. Сутність та різновиди інтерактивних технологій навчання.....	26
1.3. Взаємозв'язок і взаємовідношення педагогічної технології і методів навчання.....	36
Висновки до 1 розділу	41
РОЗДІЛ 2 ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	43
2.1. Сучасні підходи до застосування інтерактивних технологій у педагогічній теорії і практиці	43
2.2. Готовність майбутніх учителів до професійної діяльності як проблема сучасної педагогічної науки.....	49
2.3. Модель готовності студентів до застосування інтерактивних технологій у початковій школі.....	56
Висновки до 2 розділу	70
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	72
3.1. Діагностика професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва	72
3.2. Аналіз сформованості провідних компонентів професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва на констатувальному етапі експериментального дослідження.....	76
3.3. Упровадження моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до	78

	впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.....	
3.4.	Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва	92
	Висновки до 3 розділу	95
	ВИСНОВКИ	98
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
	ДОДАТКИ	107

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження. Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. З часом знижена функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передавання «готових» знань від учителя до учня припиняє бути основним завданням навчального процесу. Сформовано сучасні уявлення про фундаментальність освіти, здобувши яку, людина здатна самостійно працювати, вчитись і переучуватись.

Науковці, учителі-новатори вважають, що в центрі уваги сучасної освіти мають бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення й діяльності школяра. Тобто необхідно навчити дитину критично мислити, розв'язувати складні проблеми шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати й урахувувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Тому для науковців і вчителів актуальним залишається питання, як викладати й навчати, як учити й учитися, щоб зробити ефективним процес навчання.

Сучасні тенденції розвитку мистецької освітньої галузі, потребують удосконалення та розвитку професійних умінь учителя початкових класів, що викладає дисципліни художньо-естетичного циклу. Реалізація завдань естетичного виховання молодших школярів ставить принципово нові вимоги до професійної підготовки педагогічних працівників. Важливу роль у творчому розвитку особистості педагога відіграє мистецтво. Його використання в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів початкових класів, реалізації їх творчого потенціалу. Використання можливостей позаурочної та позакласної роботи з метою творчого розвитку особистості учня початкової школи потребує особливої уваги на сучасному етапі педагогічної науки і практики.

Вперше в 20-ті роки ХХ століття термін «педагогічна технологія» згаданий у роботах з педології, заснованих на працях з рефлексології (І. Павлов,

В. Бехтерев, С. Шацький). Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти у творчій діяльності Ш. Амонашвілі, С. Лисенкової, Є. Ільїна, В. Шаталова та ін., у теорії розвивального навчання Ельконіна-Давидова.

Аналіз науково-методичних праць вище зазначених авторів дозволяє зробити висновок, що розробка проблематики мистецької освіти має місце в сучасній педагогічній науці, а вивчення теоретичних та методичних аспектів використання інтерактивних технологій мистецької освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів не набуло достатнього висвітлення.

Забезпечення високого рівня практичної підготовки майбутніх учителів у вузі тісно пов'язане з використанням у навчально-виховному процесі поряд з традиційними, академічними методами навчання так званих нетрадиційних, альтернативних, професійно орієнтованих. Оволодіння інтерактивними технологіями мистецької освіти, дозволить учителю досягти високого рівня майстерності у здійсненні естетичного виховання та творчого розвитку молодших школярів.

Необхідність проведення професійної підготовки студентів у відповідність із вимогами сучасного суспільства, недостатнє висвітлення проблеми використання форм і методів позаурочної та позакласної роботи з мистецької освіти у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкових класів зумовили вибір теми дослідження: «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва».

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій у процесі навчання образотворчого мистецтва».

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження:**

–розкрити значення мистецької освіти в системі професійної підготовки вчителя початкової школи на сучасному етапі;

–вивчити теоретико-методичні аспекти змісту та різновидів інтерактивних технологій навчання, їх роль у модернізації процесу професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи;

–здійснити педагогічну діагностику сучасного стану готовності студентів педагогічних факультетів до використання інтерактивних технологій навчання на уроках образотворчого мистецтва;

–теоретично обґрунтувати модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва;

–виявити та обґрунтувати педагогічні умови та впровадити в практику вищого педагогічного навчального закладу модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, на її основі здійснити експериментальну підготовку студентів педагогічного факультету;

–експериментально перевірити ефективність змісту, форм і методів авторської моделі у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи;

–визначити критерії та рівні готовності студентів педагогічного факультету до художньо-педагогічної діяльності в умовах традиційної та експериментальної моделі підготовки вчителя.

Об’єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів початкової освіти.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні засади і дослідно-експериментальна модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що якість професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі початкової освіти підвищується завдяки впровадженню змісту, принципів, форм, методів, передбачених авторською моделлю, спрямованою на зростання рівня професійної готовності особистості вчителя початкової школи до вирішення завдань використання інтерактивних

технологій навчання під час викладання образотворчого мистецтва та творчої самореалізації в педагогічній діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять провідні положення теорії пізнання, системного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних фактів, явищ, процесів, міждисциплінарного підходу, що обумовлює осмислення філософських, мистецьких, історико-культурологічних, психолого-педагогічних концепцій, вивчення наукових джерел вказаних галузей знань; професійної педагогіки як науки; концептуальні положення педагогіки і психології щодо творчого професійного розвитку особистості; теоретичне обґрунтування інноваційного підходу до змісту, форм і методів мистецько-педагогічної підготовки вчителів початкової школи.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці, що розкривають положення сучасної психолого-педагогічної науки про теоретико-методичні основи підготовки вчителя у педагогічних закладах освіти (В. Бондар, Н. Бібік, О. Савченко, С. Сисоєва, Г. Тарасенко), загальні питання готовності вчителя до професійної діяльності (О. Абдуліна, А. Алексюк, С. Миронова, Л. Хомич, Л. Хоружа), теоретико-методичних основ професійної підготовки (В. Борисов, Л. Вовк, Н. Дем'яненко, О. Дубогай, А. Капська, Л. Коваль, М. Корець, В. Паламарчук, Н. Протасова, О. Романовський, В. Сиротюк, О. Сухомлинська, Л. Сущенко, О. Шпак), а також результати методичних досліджень у галузі мистецької освіти (А. Линенко, Л. Масол, В. Тименко, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова), формування творчої активності студентів, професійних якостей майбутніх фахівців (В. Бутенко, П. Гусак, Г. Шевченко, М. Шеремет, В. Шульгіна), наукові ідеї психології, педагогіки, мистецтвознавства та культурознавства щодо гуманізації й гуманітаризації освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Краєвський, Ю. Мальований, Н. Ничкало), наукові положення теорії професійного становлення педагога (Г. Васянович, П. Воловик, В. Пехота, М. Солдатенко, Л. Хомич).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження маємо на меті використовувати загальнонаукові методи, які

взаємодоповнюють один одного та забезпечують можливість комплексного пізнання об'єкта й предмета дослідження:

теоретичні: науковий аналіз основних категорій дослідження; вивчення та критичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної й мистецтвознавчої літератури з проблеми дослідження; аналіз, порівняння, узагальнення, синтез теоретичного матеріалу з метою визначення авторського дослідницького підходу до розв'язання досліджуваної проблеми; моделювання структури творчої індивідуальності педагога професійного навчання та системи розвитку в нього цієї сутнісної інтегративної якості на основі використання мистецтва; прогнозування ефективності впровадження цих моделей до процесу професійної підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта»;

емпіричні: бесіди, анкетування, інтерв'ювання, тестування, виконання творчих завдань, самооцінювання, метод експертних оцінок, психодіагностичні методики, педагогічне спостереження, аналіз продуктів діяльності студентів, констатувальний та формувальний педагогічний експеримент;

методи математичної статистики на етапі узагальнення результатів, отриманих у процесі експериментальної роботи, та вивчення їх вірогідності.

Організація дослідження. Дослідження проводилося протягом 2019 – 2020 років та охоплювало наступні етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі – теоретико-пошуковому – у 2019 роках було розроблено план-проспект магістерської роботи: структуру та вихідні положення наукового пошуку: об'єкт, предмет, сформульовано мету та завдання, висунуто гіпотезу, розроблено програму дослідження та методичку експериментальної роботи. Виходячи із поставлених завдань наукового пошуку на першому етапі виконання магістерської роботи здійснювався теоретичний аналіз джерел з досліджуваної проблеми шляхом вивчення психологічної, педагогічної та мистецтвознавчої літератури. Аналіз теоретичних джерел дав змогу зробити висновки про недостатність вивчення обраної теми у сучасній науковій педагогічній та психологічній літературі та визначити методи ведення дослідно-експериментальної роботи, розробити модель професійної підготовки майбутніх

учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій педагогіки на уроках образотворчого мистецтва.

На другому етапі – констатувально-проектувальному – в 2020 році було обрано базу дослідно-експериментальної роботи – педагогічний факультет Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Реалізуючи завдання констатувального експерименту вивчено стан мистецької освіченості студентів педагогічного факультету шляхом аналізу документації вищої школи (навчальних планів, типових і робочих програм дисципліни професійного спрямування «Образотворче мистецтво з методикою навчання», проведення бесід, опитування, тестування, анкетування студентів, виконання творчих практичних завдань, проведення фрагментів уроків. Проведена робота дала змогу визначити критерії та з'ясувати рівні професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій навчання на уроках образотворчого мистецтва на етапі констатувального експерименту.

На заключному третьому етапі (2020 рік) формуально-узагальнюючому було впроваджено дослідно-експериментальну модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження технологій альтернативної педагогіки на уроках образотворчого мистецтва, на її основі здійснено експериментальну підготовку студентів педагогічного факультету. На цьому етапі ми працювали над реалізацією змісту, форм і методів авторської моделі, над математично-статистичною обробкою даних, отриманих у ході дослідно-експериментальної роботи, яка дала змогу зробити висновки про результативність проведеної нами наукової роботи, про рівень підтвердження гіпотези та обсяг виконання поставлених завдань; виконували підбір матеріалів додатків, формували список літератури, завершували оформлення магістерської роботи.

Експериментальна база дослідження: педагогічний факультет Інституту педагогічної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Теоретичне значення результатів дослідження полягає:

– в поглибленому обґрунтуванні понять «мистецька освіта», «інтерактивні технології», «дидактичні підходи до інтерактивного навчання», «професійна підготовка у галузі мистецької освіти»;

– у репрезентуванні модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій на уроках образотворчого мистецтва;

– у визначенні критеріїв та з'ясуванні рівнів професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій на уроках образотворчого мистецтва.

Практичне значення результатів дослідження полягатиме в розробці, експериментальній апробації й впровадженні в практику роботи вищих навчальних закладів комплексу навчально-методичного забезпечення процесу мистецької освіти студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», що охоплює: навчально-методичні комплекси з професійно орієнтованих дисциплін та навчального курсу «Образотворче мистецтво з методикою навчання»; навчальні та навчально-методичні посібники; комплекс навчально-методичного забезпечення викладання професійно орієнтованих дисциплін, що складається з навчальних планів та програм цих курсів; конспектів лекцій з та матеріалів комплексного, підсумкового й проміжного контролю знань студентів, застосування комплексу електронних засобів навчання, що забезпечують власне наукову і образно-наочну, емоційно насичену інформацію.

Матеріали цих посібників та засобів навчання можуть використовуватися у навчально-виховному процесі вищих закладів освіти, в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників з реалізації інтерактивних технологій мистецької освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалися на засіданнях кафедри початкової та дошкільної освіти Інституту педагогічної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», на лекціях з «Образотворчого мистецтва з методикою

навчання» для студентів педагогічного факультету. Результати дослідження оприлюднено у статті, яку вміщено в збірнику наукових праць: Особливості застосування інтерактивних методів навчання на уроках образотворчого мистецтва. Збірник студентських наукових праць. № 1 (13). Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2020. 263 с

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів: теоретико-аналітичного діагностично-проектувального та дослідно-експериментального, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 89 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 60 літературних видання. Додатки містять конспекти уроків, тести, тексти лекцій, практичних занять.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

1.1. Виникнення інтерактивного спілкування в педагогічній науці

Інтерактивне навчання є сучасним напрямком соціально-психологічного навчання, яке найкраще відповідає психологічним особливостям і педагогічним закономірностям навчання людини. Вивчаючи проблему використання інтерактивних технологій, ми використовували різні літературні джерела і дослідили як розвивалося інтерактивне спілкування і навчання.

Кожна епоха приваблива особливостями навчання молоді. Для різних епох притаманне прагнення викладачів навчити і виховати всебічно розвинену особистість з урахуванням її індивідуальних рис характеру, виховання у спілкуванні з учителем, колегами. Опрацьовуючи афінську і римську педагогіку, ми дізнались, що у давнину філософ Сократ (469-399 рр. до н.е.) вів діалог з учнями, примушував своїх слухачів знаходити «істину», сам при цьому не пропонував готових відповідей і висновків. Давньогрецький філософ Платон (427-347 рр. до н.е.) рекомендував здобувати освіту з 6 років. Учні повинні навчатися на «майданчиках» біля храмів, де жінки - виховательки, призначені державою, виховували їх за допомогою бесід, ігор, пісень, казок тощо.

Відомий давньокитайський мудрець Конфуцій (551-479 рр. до н.е.) був першим викладачем у Китаї по важливості справ, які він зробив у розвиток освіти і педагогічної думки. Свою школу він заснував у царстві Лу - місті Цюйфу, в якій навчались молоді, зацікавлені у навчанні люди. У власній школі він не дотримувався рекомендованих за часом і змістом навчальних занять, не проводив лекцій, не опитував учнів, не перевіряв їх досягнення. Навчання і виховання відбувалось у процесі довільних бесід, які часто мали евристичний характер. Педагог спостерігав за своїми учнями і вивчав їх, постійно знаходився з ними в контакті, проводячи заняття навіть під час подорожей [2, с. 42].

Перший римський педагог Марк Фабій Квінтіліан (близько 35-96 рр.), автор книги «Дванадцять книг риторичних постанов» рекомендував використовувати ігри і слідувати за мовою дітей, вимагав поєднання заучування з міркуванням [6, с. 25].

У Київській Русі навчання дітей була підпорядкована вихованню у них народного світогляду, опанувати основи хліборобської культури. Учні росли на народній моралі і естетиці, зберігали звичаї своїх предків, в них формувалось ставлення до природи як до живого організму, розуміння сільськогосподарського календаря [5, с. 77]. До пам'ятки давньоруської літератури і педагогічної думки належить «Повчання Володимира Мономаха» (1096). У «Повчанні» Володимир Мономах піклується про єдність рідної землі, закликає до безкорисного служіння Вітчизні. У творі вперше продемонстрована ідея зв'язку навчання з потребами життя, гуманістичного виховання. «Мономах уперше у вітчизняній літературі обґрунтував необхідність зв'язку освіти з потребами життя особистості та її діяльністю. При цьому звернув особливу увагу на необхідність розвитку в дітей ініціативи і працездатності» [12, с. 30]. Князь конкретизує свою програму поданням порад та вимог щодо виховання дітей: «... вміти вести бесіду, під час якої більше думати, ніж говорити; постійно вчитися міцно запам'ятовувати і повторювати раніш вивчене, одноразово вчиться новому...» [5, с. 78].

Церковний, політичний та освітній діяч Іов Борецький, видатний представник педагогічної думки у своїх творах наголошував на справедливому вихованні дітей у сім'ї, на тому, що батькам слід серйозно відноситися до вибору педагога «ізрядно розумного, не розбійника, не п'яницю і в художестві іскусного». Вчителів потрібно поважати й любити не менше, ніж батьків. Праця «Про виховання чад» мала підкорюватися «загальній користі батьків і дітей» [12, с. 73].

В. Тригубенко підкреслює, що у виданнях І. Борецького відшукали певне обґрунтування принципи природовідповідності, свідомого засвоєння знань, послідовності викладення матеріалу, які потім були виражені в працях Я. А. Коменського. Все це свідчить про високий рівень педагогічної думки в

Україні відповідного періоду, а самого вченого характеризує як видатного представника просвітительського, гуманістичного, демократичного у своїй основі педагогічного руху.

Видатний діяч української церкви, педагогічний діяч, першозасновник вищої школи в Україні Петро Могила звертав увагу на важливість постійної зміни методів навчально-виховної роботи, які б відповідали рівневі розумового й морального розвитку учня. Перебіг навчання мусить мати чіткі й наперед визначені часові межі, в які мусить вкладатись учитель. Потрібно, щоб учень встигав засвоювати новий навчальний матеріал, неприпустимим є тупцювання на місці. Він приділяв велику увагу і проблемі свідомого навчання. Використання в Києво-Могилянській колегії рідної мови в навчальному процесі було його найдієвішою основою. П. Могила запрошував молодь розмірковувати, а не лише механічно повторювати. Нові знання слід повторювати й переповідати для кращого їх розуміння та усвідомлення [12, с. 107].

Педагог, філософ і письменник Феофан Прокопович підкреслював на безмежні пізнавальні можливості людського розуму. Він виступав проти прихильників консервативних методів навчання. Педагог вимагав, щоб слухачі свідомо засвоювали ті поняття, про які йдеться в процесі навчання. Принципи наочності, свідомості, доступності, систематичності простежуються в багатьох його творах. Навчальну літературу та книжки, розраховані на широкий загал на думку вченого, слід писати простою й доступною мовою, давати правильні тлумачення предметів і явищ [12, с. 173].

Просвітницький діяч XVIII століття Г. Кониський вперше у вітчизняній науково-педагогічній літературі зробив глибокий аналіз механізмів освітньо-виховної діяльності, що є досить близькою до нашого сучасного життя. Ця діяльність розглядається як «найдосконаліша», бо вона усвідомлена, охоплює «мету», «засоби» її досягнення, «добро» як потребу, яку можна задовольнити, розуміючи її як форму першопочаткової мети, котру реалізують завдяки відповідним засобам і мають на «виході» результат, де «добро» вже є не спонукальною потребою, а самим матеріалізованим предметом для її задоволення

[12, с. 395].

Філософ, поет, педагог, гуманіст Г. Сковорода приділяв багато уваги освіті і вихованню молоді. Він підкреслив, що навчаючи, виховуючи дітей відповідно їхнім природним можливостям, даючи їм змогу міркувати і розповідати свої думки, тим самим визначається її місце у суспільстві. Працюючи в колегіумі вже зрілий педагог згуртовує навколо себе здібних учнів, веде з ними бесіди про пізнання світу тощо.

Визначний освітній діяч середини ХІХ століття О. Духнович важливу роль надав народному вчителю. Він виставляє такі вимоги до вчителя: «... від природи треба йому володіти легким, зрозумілим способом викладання. Хто цих властивостей від природи дарованих не має, той не принесе у педагогічній сфері ніякої користі, і краще йому відмовитися від цієї служби, ніж коли-небудь, жахливо відповідати за недоліки і бути навіки покараним» [14, с. 517]. На думку О. В. Духновича, тільки вчитель володіє ситуацією класу, навчає дітей спілкуватись, розвиватись.

Великий філософ, мудрець, поет Т. Шевченко дуже правильно підмітив, що слово є основою у спілкуванні, у взаєморозумінні, у діалозі. Він дав зрозуміти, що спілкування є найвищою благодаттю для людини.

В основу групової роботи учнів покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо й Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток особистості. А. Белл, Дж. Ланкастер запропонували свою систему групового навчання у межах існуючої класно-урочної системи. Вона мала назву бел-ланкастерська система. Вона полягає в тому, що на заняттях у великих залах для 300 і більше осіб студентів, поділених на групи по 10-15 осіб, навчали старші студенти, які отримували завдання від педагога і навчали своїх молодших колег. Такі заняття були досить ефективними за ступенем засвоєння знань, умінь і навичок. Але таке навчання було успішне на початковому етапі, а для отримання глибоких систематичних знань необхідно було застосувати інші форми навчання.

На початку ХХ століття виникла система індивідуалізованого навчання, так званий Дальтон-план. Автор цієї методики педагог Елен Паркхерст ввів її як

альтернативу заняттям зубрячки та опитування. Студенти мали можливість обирати зміст заняття, чергування предметів. Увесь матеріал ділився на частини. Кожна з них описувалась на окремій картці у формі короткого письмового завдання з постановкою запитань і визначення джерел, де студенти можуть знайти відповіді на дані запитання. Кожний студент складає з викладачем план про самостійне опрацювання матеріалу у визначений час. Виконувалось завдання в доступному для кожного темпі, самостійно або у групі по 3-5 студентів. Облік навчальної роботи вівся на картках: лабораторній картці викладача, індивідуальній обліковій картці студента і обліковій картці групи. Студенти працювали в окремих предметних кабінетах-лабораторіях. Звідси походить і назва - лабораторний план. Проте Дальтон-план мав серед студентів нездорове суперництво, утвердження індивідуалізму, нераціонально використовувався час [10, с. 4].

С. Сірополко український педагог і освітній діяч 20-тих років минулого століття досліджував проблему методів навчання. У праці «Дальтон-план в шкільному вихованні та навчанні» він розкрив суть Дальтон-плану, історію його розвитку та зробив висновки про доцільність застосування. Визначивши основні особливості Дальтон-плану — «виразність завдань і певну свободу у виборі часу й засобів здійснення їх». Педагог висловив припущення про можливість застосування Дальтон-плану окремо та спільно з іншими методами навчання[13, с. 291].

Відома як видатний учений-гуманіст - Марії Монтессорі ще на початку ХХ віку, створила педагогічну систему рівної якій немає у світовому досвіді. В ідеях Монтессорі - педагогіки приваблюють глибокий гуманізм виховної і освітньої системи, відсутність будь-якого авторитаризму. Монтессорі - педагогіка надзвичайно технологічна і продумана. Вона дозволяє дитині розвиватись у її індивідуальному темпі. У процесі навчання відбувається спілкування, пізнання, планування, самопізнання.

Світова популярність англійського філософа, педагога Герберта Спенсера (1820-1903) в тому, що він поєднав у своїй теорії Індивідуального виховання дані

багатьох наук. Педагог критикував існуючі переконання, що освіта і виховання повинні бути авторитарними, що не варто брати до уваги здібності і нахили дитини. Він був переконаний, що навчати - значить розповідати, показувати дітям те, що вони мають бачити, про що вони повинні вести бесіду або дискусію. Метод, яким користується вчитель у навчанні або вихованні дитини, має бути лише правильним, сучасним і прогресивним. Ідеї Г. Спенсера дуже повільно втілювалися в життя, особливо в Англії, але сьогодні вони прививають в освіті всіх цивілізованих країн [6, с. 78].

Система Йена-план була заснована видатними педагогом Петером Петерсеном (1884-1953) у місті Йена (Німеччина). Це, як правило, початкові школи були чисельністю 120-200 осіб, де навчаються діти від 4 до 12 років. Йена-план школа може бути відкрита за рішенням педагогічного колективу на прохання батьків у звичайній школі. «Необхідно дотримуватись 20 основних принципів, серед яких:

- зміст шкільної програми визначається потребами та інтересами дітей і основами культури, які загально-прийнято в суспільстві як необхідне для розвитку особистості. Викладання ведеться шляхом створення навчаючих ситуацій.

- процеси викладання і навчання складаються з ритмічного повторення основних видів діяльності: діалогу, гри, роботи, святкування.

- в процесі навчання найважливішим елементом є робота в групах» [8, с. 39].

Метод навчання в парах змішаного складу (колективний спосіб навчання) полягав у тому, що об'єднані в пари учні навчали один одного в процесі так званого організованого діалогу. Склад пар постійно змінювався. Учень, вивчивши тему, пояснював її іншим членам групи, і, в свою чергу, слухав пояснення інших. Заняття проводили без уроків та розкладу.

Вперше в 20-ті роки ХХ століття термін «педагогічна технологія» згаданий у роботах з педології, заснованих на працях з рефлексології (І. Павлов, В. Бехтерев, С. Шацький). В той же час розповсюдилось й інше поняття – «педагогічна

техніка», яка в педагогічній енциклопедії 30-х років ХХ століття була визначена як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію учбових занять. До педагогічної технології віднесено також уміння оперувати навчальним і лабораторним обладнанням, використовувати наочні посібники.

Такі методи навчання мали підтримку вчителів, але через відсутність належної педагогічної освіти, через відсутність методичного забезпечення, теоретичного осмислення й експериментальної перевірки застосування вищеназваних методів виявило багато недоліків у навчанні. Це і зниження ролі вчителя в навчальному процесі, не економне витрачання навчального часу, відсутність в учнів достатньої свідомості для того типу навчання. За умов переходу до тоталітаризму сталінських часів такі методи виявилися непотрібними. До кінця 50-х років минулого століття педагоги не мали права експериментувати і виявляти свої індивідуальні творчі можливості.

Для розв'язання педагогічної задачі навчання по новому у 30-тих роках минулого століття Дж. Мід пропонує відійти від загальних стандартів навчання і звертати увагу на розвиток особистості. Тому рефлексивний досвід є обов'язковою умовою соціального процесу для розвитку розуму» [59, с. 34]. Мова тут іде про те, що у процесі навчання кожний учасник навчального процесу має спілкуватись на уроці не тільки з педагогом, а й з іншими учнями. Тоді, у процесі одержання певного досвіду, він формується як особистість.

В його працях мова йде і про «роботу в команді». Він пише, що «тут індивід отримує вид задоволення, який виникає від спільної роботи з іншими в певній ситуації. Певно, і тут присутнє відчуття контролю: те, що робить одна людина, визначається тим, що роблять інші: людині необхідно чітко усвідомлювати позиції всіх інших членів команди: він знає, що вони збираються робити. Йому також необхідно постійно відслідковувати той шлях, яким йдуть інші люди, щоб успішно здійснювати свою частину в роботі команди»[59, с. 276].

У 40-50-их рр., коли почалось впровадження в навчальний процес технічних засобів навчання, з'явився термін «технологія освіти», який у наступні роки під впливом робіт з методики застосування різних ТЗН (кіно, радіо, засобів

контролю) модифікувався в «педагогічні технології».

Г.С. Костюк (засновник української психологічної школи) обґрунтував важливе положення про необхідність формування діяльності особистості в єдності її мотиваційної, змістовної та операційної сторін, оскільки ці сторони «взаємопов'язані, залежать одна від одної, але кожна з них вимагає до себе спеціально: уваги, в тому числі і у педагогічному керівництві діяльністю» [3, с. 17].

Здійснюючи аналіз діяльності суб'єкта, Г. Костюк виділяв і досліджував таке психологічне явище, як активність особистості, що в його тлумаченні виступала принципово важливою властивістю індивіда. Саме крізь призму ідеї активності він розглядав психічну сутність процесу розуміння, а процес навчання визначав як «прояв активності, спрямованої на засвоєння певних знань, набуття умінь і навичок» [3, с. 26]. На прикладі дослідження діяльності людини в контексті процесу розуміння вчений показав функціональні можливості особистості стосовно регуляції своєї діяльності. Він наголосив, що зміст питань і завдань, на розв'язання яких спрямоване розуміння, зумовлене тією діяльністю, яка спричиняє ці процеси. У своїх працях вчений розкриває діяльнісний аспект процесу розуміння особистістю об'єктивної дійсності, показує роль базових особистісних якостей людини у процесі розумової діяльності [13, с. 430].

Лише у 60-ті роки М. Скаткін з колегами піднімає питання застосування різноманітних форм організації навчальної діяльності на уроці. У працях І. Передова, М. Данилова, Б. Єсипова, Л. Аристової, М. Скаткіна та ін. обговорюється питання про необхідність використання у навчальному процесі групову роботу, яка сприяє покращенню засвоєння навчального матеріалу.

Наукові інтереси В. Онищука у 60-80 роки ХХ ст. зосереджувались у галузі дидактики. Він вивчав зміст і структуру засвоєння учнями знань, формування навичок і вмінь, шляхи підвищення якості знань та ефективності процесу навчання. Праці вченого про методи дидактичних досліджень сприяли поширенню наукових розвідок, що опиралися на дослідження.

Василь Онисимович працював над створенням методичної літератури для

педагогів, зокрема про вимоги до методів навчання, перебудову роботи школи, про шляхи поліпшення методики уроків з основ наук, методики навчання. Педагог наголошував, що все можна здобути добре продуманим тематичним і поурочним плануванням. З-поміж дидактичних вимог до уроку В. Онищук зазначає, що важливими є:

- раціональне керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів;
- творче застосування найновіших досягнень педагогічної науки;
- майстерне і вміле володіння вчителем методикою, технологією уроку.

В. Онищук справедливо підкреслює, що на ефективність уроку впливає психічний стан учителя й учня. Він виділив необхідність вивчення і врахування психологічних особливостей учнів: мислення, запам'ятовування, пам'яті, заучування, пригадування, відтворення, уваги, емоцій, волі тощо. Педагог коротко написав етичні вимоги до уроку. Вчитель повинен проявляти рішучість, силу волі у вимогах до учнів, а вимоги мають бути розумними, перевіреними й доступними для учнів; контролювати точність, старанність і своєчасне виконання учнями кожної вимоги. «Додержувати педагогічного такту, створювати атмосферу доброзичливості; поєднувати серйозну і напружену працю з жартом, дотепним словом», пропонував автор. Монографія В. Онищука «Типи, структура і методика уроку в школі» містить багато нових на той час ідей, які не втратили актуальності й сьогодні [13, с. 476].

В. Сухомлинського у 60-тих роках у Павлівській школі проводив уроки мислення в природі для 6-літок. Це, на наш погляд, найефективніший приклад використання інтерактивних технологій в ті часи з метою навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Основні ідеї, які розвинув Василь Олександрович у цих та інших працях:

- любов до дитини;
- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;

- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідеї «радості пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання;
- демократизація структури управління навчально-виховним процесом і школі психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо [13, с. 384].

Розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо відшукати у творчій діяльності Ш. Амонашвілі, С. Лисенкової, Є. Ільїна, В. Шаталова, у теорії розвивального навчання Ельконіна- Давидова.

У 70-ті роки важливий напрям досліджень загальних форм навчання був пов'язаний з навчально-пізнавальною діяльністю суб'єктів навчання в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи (А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Лернер, Х. Лійметс та ін.). Саме в цей період з'являються нові підручники і навчальні програми в освітніх навчальних закладах.

Таким чином, до кінця 70-их - початку 80-их рр. ХХ століття внаслідок розвитку техніки і розпочатої за кордоном комп'ютеризації навчання поняття «технологія навчання» і «педагогічна технологія» часто стали розуміти як система засобів, методів організації й управління навчально-виховним процесом. При цьому були виділені дві сторони педагогічної технології: застосування системи знання для розширення практичних завдань і використання у навчальному процесі технічних засобів.

У 80-ті роки далі досліджується поняття «педагогічного процесу». Одні автори прагнуть до подальшої деталізації поняття «педагогічні технології» і його

ускладнення, інші - до спрощення, при цьому вживають узагальнені формулювання.

Наведемо декілька прикладів поняття «педагогічні технології». Ф. Фрадкін писав: «Це системне, концептуальне, нормативне, об'єктивоване, інваріантне описання діяльності вчителя і учня, спрямоване на досягнення освітньої мети. Воно завжди квінтесенція виховної системи, базова основа, в якій фіксується її своєрідність і специфічні особливості теоретичного складу і категоріального апарату» [14, с. 12].

На думку О. Лернера, педагогічна технологія «передбачає формування цілей через результати навчання, які виражені в діях учнів надійно відчутих і визначених» [4, с. 139].

Українські вчені А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак до сучасних технологій навчання відносять активні технології. Вони підкреслюють, що в плані інтенсивних освітніх технологій дуже важливим є напрямок, пов'язаний з формуванням в учнів раціональних пізнавальних дій. Такі дії належать до числа інтерактивних систем розумових дій, покликаних забезпечити учням:

- засвоєння навчального матеріалу на мінімальній кількості фактів, які розкривають досить повно його сутність;

- реальну можливість активно генерувати нові знання на основі засвоєної інформації;

- економне, яке виключає будь-які перевантаження, використання потенційних можливостей логічного мислення та пам'яті;

- виникнення твердої впевненості в тому, що навчальний матеріал засвоєний [9, с. 19-20].

Останнім часом велику увагу приділяється активним методам навчання, зацікавлені в цьому міжнародні організації. В документах з питань прав на освіту, прийнятих у 90-их роках ХХ ст. (Всесвітня декларація про освіту для всіх (Джомтєн, 1990); Декларація про право і розвиток (Генеральна Асамблея ООН у 1986 р.); Декларація принципів толерантності (1995 р.); Декларація про культуру миру (1999 р.) ін). Спільним для всіх документів з питань освіти є сприйняття

кожної особистості як унікальної за своїми якостями, потребами, здібностями та інтересами, зусилля щодо гармонізації існуючого їх різноманіття, сприйняття різноманіття як норм, а не як виключення, прагнення до задоволення навчальних потреб кожної особистості. У Всесвітній декларації про освіту для всіх (Джомтьєн, 1990 р.) у Статті 1 йдеться про необхідність забезпечення всім: дітям, молоді та дорослим отримати освіту для задоволення своїх базових навчальних потреб, саморозвитку незалежно від рівня розвитку країни [15, с. 3].

Світовий форум руху «Освіта для всіх» у Даккарі остаточно підтвердив лідерство завдань індивідуального розвитку, зазначивши, що найважливішими умовами, які дозволяють досягти високої якості освіти, що становить її найважливішу сутність, є наявність: «...добре підготовлених учителів і активних методів навчання, а також навчального середовища, що є дружнім до учнів» [1, с. 11].

Історично поняття «технологія» виникло у зв'язку з технічним процесом і відповідно до словникових тлумачень (techno - мистецтво, ремесло, наука - logos - поняття, вчення) є сукупність знань про способи і засоби обробки матеріалів. Технологія включає також і мистецтво оволодіння процесом, в результаті чого персоніфікується. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) і умов. Технологія в процесуальному значенні відповідає на питання: «Як зробити, з чого і якими засобами?». До існуючих ознак технології відносять стандартизацію, уніфікацію процесу і можливість його втілення стосовно до заданих умов.

З розвитком науки і техніки значно розширились можливості людини, з'явилися нові технології з широкими можливостями навчання. Зміни, які виникають, свідчать про те, що стандартні процеси навчання вже не вкладаються в рамки традиційних методик і засобів навчання, а також індивідуальних можливостей викладача. З'являються нові інформаційні, технічні, поліграфічні, аудіовізуальні засоби з властивими їм методиками, які стають невід'ємними компонентами освітнього процесу і вносять у нього певну специфіку. Такий підхід дозволяє говорити про своєрідність педагогічної технології.

Поняття «педагогічна технологія» в останній час одержало широке розповсюдження в теорії навчання. Термін «технологія» і його варіанти «технологія навчання», «освітні технології», «технології у навчанні» стали використовуватись у педагогічній літературі.

Сьогодні цікавими і актуальними є інтерактивні технології навчання, коли відбувається взаємодія всіх учасників навчального процесу. Взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці) передбачає позицію учня і вчителя як рівноправних і рівнозначних суб'єктів навчання. Проблемою інтерактивного навчання молоді займається багато вітчизняних учених. На Київщині О. Пометун та Л. Пироженко активно вивчають і популяризують інтерактивне навчання. На Львівщині цій проблемі приділяють увагу Г. П'ятакова, О. Глотов. Треба назвати вчителів шкіл, які використовують у своїй роботі інтеракцію. Це Бабій Роман (м. Львів), Бобрикова Ольга (м. Луганськ), Бойко Валерій (м. Київ), Ковтонюк Анатолій (м. Житомир), Котельникова Лідія (м. Умань), Савка Олександр (м. Івано-Франківськ) та багато інших.

1.2. Місце і роль інтерактивних технологій навчання

Ми частково пояснили вживання у сучасній педагогічній літературі поняття «педагогічна технологія». Цей термін є багатозначним. Проводячи змістовий аналіз даного поняття за найбільш вживаними ознаками можна виокремити такі складові:

- це сукупність прийомів, які застосовуються у будь-якій справі, майстерності, мистецтві (тлумачний словник) [18,с.48];
- це процесуальна частина педагогічного процесу (М. Чошанов) [57, с. 56];
- це змістовна техніка реалізації навчального процесу (В. Беспалько) [17, с. 78];
- це системна сукупність і порядок функціонування засобів, які використовують для досягнення педагогічної мети (М. Кларін) [29, с. 80];
- це сукупність психолого-педагогічних установок (А. Меретукова) [38, с. 23];
- це змістове узагальнення, яке вбирає в себе зміст усіх визначень різних

авторів (Г. Селевко) [48, с. 16].

Оцінювати педагогічну систему як упорядковану множину взаємопов'язаних елементів, які об'єднані загальною метою функціонування і єдності управління, і які вступають у взаємозв'язок із оточуючим середовищем як цілісне явище, Г. Селевко відводить педагогічній технології роль системоутворюючої основи, цілісним, системним чином задаючої сукупність форм, способів, прийомів, засобів побудови педагогічного процесу [49, с. 34].

Вважається, що створення в психолого-педагогічній літературі терміну «технологія» пов'язано з впровадженням в освіті комп'ютерної техніки. Це є правильним, якщо брати до уваги те, що деякий час формувався «технологічний» підхід до побудови навчання, пов'язаний з використанням технічних засобів.

За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія – це системний метод утворення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання [46, с. 55]

Розвиток сучасних технологій навчання минає, в основному, під знаком інформатизації, використання дидактичних можливостей комп'ютера, програмного забезпечення. Сьогодні існує два протилежних підходи до визначення «інтерактивні технології». В основі *першого* – адаптація, застосування у навчальному процесі інформаційних технологій, органічно включаючи у себе можливості використання комп'ютерів, телекомунікацій, програм і поєднання їх з існуючими педагогічними технологіями. В основі *другого* лежить міжособистісне спілкування учасників навчального процесу, яке передбачає управління процесом навчання з боку вчителя, організацію ним взаємодії навчальної діяльності тих, хто навчається, контроль за цією діяльністю і одержання зворотнього зв'язку у формі знань про якість поняття, особистих суджень, колективних міркувань і висновків тощо. Таке навчання спілкуванні не заперечує використання у навчальному процесі комп'ютера, телекомунікацій, та різного роду комп'ютерних програм.

Такі розбіжності, здійснюють актуальною розробку педагогічної технології навчання, що міняє характер спілкування, яка гарантує підвищення рівня якості

освіти на основі переходу від замкнутої людино-машинної взаємодії до міжособистісного спілкування, опосередкованого комп'ютерними телекомунікаціями, або від замкнутої системи спілкування учитель-учень до системи спілкування учитель – учень, учень – учень, учень – учитель. І в тому, і в іншому випадку сьогодні використовують термін інтерактивне навчання.

Термін «інтерактивний», «інтеракція» досить часто використовується в контексті описання контактів людини і нових інформаційних систем: «інтерактивне голосування» на телебаченні, «інтерактивне спілкування» ведучого з аудиторією на радіо, «інтерактивні комп'ютерні ігри» та ін. Ми допускаємо думки про те, що так підкреслюється можливість людини не пасивно сприймати інформацію, а брати активну участь у вирішенні деяких проблем, виведення певної думки, для прийняття певних рішень та ін.

Слово «інтерактив», пояснюють О. Пометун та Л. Пироженко, прийшло до нас з англійської від слова «inter» – взаємний і «act» - діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [44, с. 9].

Під інтерактивністю перш за все розуміють принцип побудови і функціонування педагогічного, психологічного, комп'ютерного спілкування в режимі діалогу. Втілювати в життя технологічні принципи навчання, інтерактивна педагогічна технологія прогнозує і інтерактивність комп'ютерних засобів навчання, і інтерактивність організації педагогічного процесу, коли основним положенням визначено навчання на основі інтерактивного спілкування.

У нашому дослідженні ми розглядаємо навчання за інтерактивними технологіями, маючи на увазі міжособистісне педагогічне спілкування у процесі навчання. Адже педагогічне спілкування – специфічний вид спілкування, який спрямовується педагогом і в певній мірі асиметрично поєднує, наприклад, діловий, ігровий, духовний елементи, формує ціннісну орієнтацію дитини. Виключення з педагогічного процесу людини значно знижує всі перераховані

вище ознаки.

Інтерактивна педагогічна технологія реалізує функцію спільної пізнавальної діяльності спілкування. Виділимо, що виходячи з класифікації педагогічних технологій Г. Селевко наголошує на тому, що в назві технології відображаються основні її якості, принципова ідея, сутність даної системи навчання і, насамкінець, основний напрямок модернізації навчально-виховного процесу [48, с. 31].

Відповідно до визначення Г. Селевка про те, що педагогічна технологія є змістовим узагальненням, ми зробили спробу визначити змістові компоненти інтерактивної педагогічної технології. Це науковий компонент, оскільки будь-яка технологія викладання є частиною викладання науки, вона вивчає та розвиває мету, зміст, метод та форму навчання. Іншими словами, інтерактивна технологія навчання є науковою та обґрунтованою і залежить від часу та суспільства. Мета - отримати повністю розвинену особистість (толерантну, принципову, чесну, порядну, самоосвіту та самовиховання тощо), яка може відповідати сучасним вимогам завдяки навчанням. Наступною частиною є описовий процес, який полягає у розробці та впровадженні інтерактивної технології навчання у формі навчання за певним алгоритмом. Алгоритм забезпечує набір змісту, цілей, методів та інструментів для досягнення запланованих результатів навчання. Процесуально ефективна частина призначена для вивчення всіх особистих якостей, засобів та методологічних функцій учасників процесу. Коли навчання в основному проводиться в малих групах, саме цей компонент має свої особливості. Однак інтерактивне навчання не слід плутати з груповою роботою, яка може заповнити всі недоліки позитивної роботи та особистої праці. Групова робота полягає в тому, що одна людина навчає групу студентів; всі студенти групи виконують завдання разом. Результати їх роботи контролює вчитель. Інтерактивна технологія викладання (далі - інтерактивна технологія) передбачає організацію кооперативного навчання. Коли одне завдання виконується в групі, кожен член групи робить унікальний внесок у спільні зусилля. Щоб використовувати інтерактивні технології, вчителям потрібно змінити власні методи навчання, і в

цьому випадку учні повністю змінять життя класу. Тому, щоб використовувати ці технології, вчителям потрібно пройти певну підготовку (повчальність, мораль), і до них повинні звикнути як вчителі, так і учні. Вчителі повинні розпочати роботу з простих інтерактивних прийомів - створення пари, командної роботи, а потім перейти до більш складних команд. Інтерактивна педагогічна технологія має й ряд специфічних ознак. Це:

- нетрадиційний підхід до навчання;
- професійна компетентність педагога;
- завчасна ретельна підготовка вчителя до процесу інтерактивної організації навчання;
- непряме керівництво учителем діями учнів;
- застосування учителем особливих методичних прийомів;
- постійне спілкування і обмін думок між учнями;
- самостійність виконання завдань учнями;
- постійне застосування у навчальному процесі дидактичних засобів для індивідуальної та колективної роботи, та інші ознаки.

Відповідно до вимог сьогодення в освіті відчутним є пріоритет загальнолюдських цінностей. Згідно з особистісно-діяльнісним підходом до організації навчального процесу в центрі його знаходиться той, хто вчиться. Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

- створення позитивного настрою для навчання;
- відчуття рівного серед рівних;
- забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей;
- усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених умовиводів;
- можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша;
- учитель не є засобом «похвали і покарання», а – другом, порадиником, старшим товаришем.

Всім цим умовам відповідають інтерактивні технології, які вчені-педагоги

відносять до інноваційних.

Для кращого усвідомлення поняття «інтерактивні технології» спробуємо з'ясувати суть інтерактивного навчання та співставити його з традиційним навчанням.

Так історично склалось, що освіта у навчальних закладах надається учням у колективах, тобто існує класно-урочна форма навчання. Основною одиницею такого навчання є урок. Кожний урок будується за певною структурою і передбачає організацію навчання за різними моделями. Skorистаємось підходами, запропонованими Я. Голантом ще у 60-х р.р. XX ст. Він виділяв активну і пасивну моделі навчання залежно від участі учнів у навчальній діяльності [44, с. 89]

Давайте розглянемо пасивну, активну та інтерактивну (за О. Пометун, Л. Пироженко) моделі навчання і порівняємо їх.

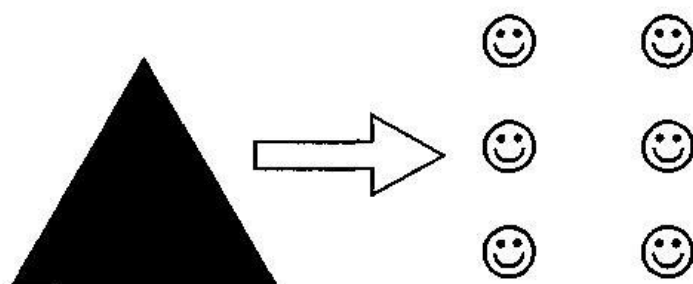

Рисунок 1.1. Пасивна модель навчання

За даною моделлю учень виступає у ролі пасивного слухача. Він сприймає матеріал, який йому надає вчитель. За такої моделі використовуються методи, коли учні або дивляться, або слухають, або читають (лекція-монолог, демонстрація, пояснення нового матеріалу вчителем)

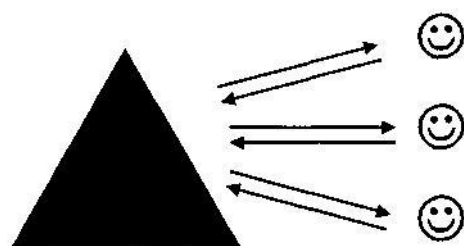

Рисунок 1.2. Активна модель навчання

У цьому випадку учень і вчитель знаходяться в постійному взаємозв'язку. Учень відповідає на запитання вчителя, розповідає. В учителя є можливість співпраці з кожним учнем окремо. За такої моделі використовують активні методи навчання: бесіда, дискусія, фронтальне опитування тощо.

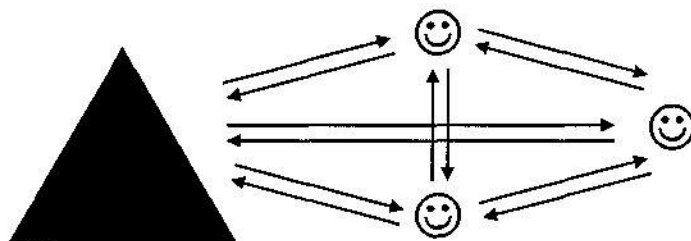

Рисунок 1.3. Інтерактивна модель навчання.

Схема даної моделі відображає постійне спілкування учителя з учнями, учнів з учнями. Відбувається спілкування всіх членів колективу. При навчанні за такою моделлю застосовують ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати.

Якщо порівняти дані моделі, то можна зробити висновки про те, що при наявності певних недоліків остання модель є досить ефективною.

В сучасному суспільстві навчання можна організувати таким чином, що джерелом знань може бути не тільки вчитель, а й комп'ютер, телевізор, відео. Учні, відповідно, мають вміти опрацьовувати отриману інформацію, пояснювати її, застосовувати конкретних умовах; разом з тим думати, розуміти суть речей, вміти висловити свою особисту думку.

Інтерактивні технології навчання О. Пометун, Л. Пироженко поділили на чотири групи: парне навчання (робота учня з учителем чи однолітком один на один), фронтальне навчання, навчання у грі, навчання у дискусії.

Групи інтерактивних технологій

Кооперативна (групова)	Фронтальні технології	Технології навчання у грі	Технології навчання у дискусії
Два-чотири-всі разом	Мікрофон	Дидактична гра	Метод ПРЕС
Карусель	Мозковий штурм	Рольова гра	Обери позицію
Акваріум	Навчаючи-вчуся		Зміни позицію
Робота в малих групах	Ажурна пилка		Безперервна шкала думок
	Case–метод		Дискусія
	Дерево рішень		Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу
			Дебати

Кооперативна (групова) навчальна діяльність - це модель організації навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання учитель здійснює контроль над роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [44, с. 22].

До групового (кооперативного) навчання можна віднести: роботу в парах, ротатійні трійки, «Два-чотири-всі разом», «Карусель», роботу в малих групах, «Акваріум». Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст; взяти інтерв'ю, визначити ставлення (думку) партнера до даного питання, твердження і т.д.; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформулювати підсумок виучуваної теми тощо.

До фронтальних технологій інтерактивного навчання відносять такі, що

передбачають одночасну спільну роботу всього класу. Це і обговорення проблеми у загальному колі (її застосовують з іншими технологіями), і «Мікрофон» (надається можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, висловити свою думку чи позицію), і незакінчені речення (поєднується з вправою «Мікрофон»), і «Мозковий штурм» (відома інтерактивна технологія колективного обговорення, широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми), і «Навчаючи-вчуся», і «Ажурна пилка», і «Case-метод», і «Дерево рішень».

До технологій навчання у грі відносяться імітації, рольові ігри, драматизація. Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Учням надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Учні самі обирають собі роль у грі; висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Учитель в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки учням з метою прискорення проведення гри), головуєчий, ведучий (організатор обговорення).

Як правило ігрова модель навчання має 4 етапи:

- орієнтація (введення учнів у тему, ознайомлення з правилами гри, загальний огляд її перебігу);
- підготовка до проведення гри (ознайомлення зі сценарієм гри, визначення ігрових завдань, ролей, орієнтовних шляхів розв'язання проблеми);
- основна частина – проведення гри;
- обговорення [44, с. 42].

Технології навчання у дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, так як дискусія:

- широке публічне обговорення спірного питання. Досвід використання дискусії у навчанні дає змогу сформулювати деякі головні організаційно-педагогічні підвалини, які є спільними для будь-яких різновидів дискусії:

- проведення дискусії необхідно починати з висування конкретного дискусійного питання (тобто такого, що не має однозначної відповіді і передбачає різні варіанти розв'язання, зокрема протилежні);

- не слід висувати питання на кшталт: хто правий, а хто помиляється в тому чи іншому питанні;

- у центрі уваги має бути ймовірний перебіг дискусії (Що було б можливим за того чи того збігу обставин? Що могло статися, якби..? Чи були інші можливості, способи, дії?);

- усі вислови учнів мають стосуватися обговорюваної теми;

- учитель має виправляти помилки і неточності, яких припускаються учні, та спонукати учнів робити те саме;

- усі твердження учнів мають супроводжуватись аргументацією, обґрунтуванням, для чого учитель ставить питання на зразок: «Які факти свідчать на користь твоєї думки?», «Як ти міркував, щоб дійти такого висновку?»;

- дискусія може вирішуватись як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками [44, с. 48].

Вона сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, поглиблює знання з даної проблеми. Такі технології є досить цікавими для сучасної школи. До них відносять: «Метод ПРЕС», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Дискусія», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дебати». Так, наприклад, технологію , «Метод ПРЕС» можна запропонувати до будь-якої проблеми за умови дотримання чотирьох етапів:

- висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору (починаючи зі слів: я вважаю, що...);

- поясніть причину виникнення цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починаючи зі слів: оскільки...);

- наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, а також факти, що демонструють ваші докази (наприклад...);

- узагальніть свою думку (зробіть висновок, починаючи зі слів: Отже, таким чином...) (виділено О. Пометун) [44, с. 50].

Коли учні засвоять етапи ПРЕС методу, його можна використовувати на всіх уроках у початкових класах, оскільки це привчає учня до логічного висловлювання своєї думки.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевагою є те, що учні засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в класах кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань. Значно підвищується особистісна роль вчителя – він виступає як лідер, організатор. Але треба зазначити, що проектування і проведення уроку за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях учителя, його вмінню переглянути і перебудувати свою роботу з учнями.

1.3. Взаємозв'язок педагогічної технології і методів навчання

Основною метою навчального процесу є створення організованого, передбачуваного та цілеспрямованого методу навчання щодо формування заданої якості особистості. У процесі пізнавальної діяльності успішно здійснюється формування теоретичного мислення учнів як важливої здатності творчої особистості, а кінцевим продуктом є деякі зміни в психологічному стані тих, хто навчається. Це знаходить своє відображення у досягненні певного рівня розвитку, освіти, знань, умінь та навичок. З цієї причини певні прийоми викладання повинні бути ретельно продумані та продумані заздалегідь. Здатність планувати та реалізовувати кожен метод, технологію та зміст, фактичні здібності учнів та викладачів, а також здатність навчальних цілей та завдань.

В сучасній педагогічній і методичній літературі часто ототожнюють поняття «інтерактивні технології» та «інтерактивні методи навчання». У досліджуваній нами науково-методичній літературі інтерактивні технології зустрічаємо в

О. Біди, С. Кашлева, Г. Коберник, Д. Мазохи, О. Мазур, О. Пометун, Л. Пироженко та ін. Інтерактивні методи – В. Астахова, А. Беленькая, Т. Гергега, В. Мішкурова, М. Пащенко, О. Середницька, О. Стребна, Г. Харханова та ін. Для розуміння і розрізнення даних понять треба чітко визначитись з їхніми структурними особливостями.

Педагогічною технологією звичайно називають напрямок педагогіки, що має на меті підвищення ефективності освітнього процесу, гарантоване досягнення тими, кого навчають, запланованих результатів навчання. Власне, словосполучення «педагогічна технологія» є неточним перекладом англійського «*an educational technology*» — «освітня технологія».

Освітньою, або педагогічною технологією будемо називати комплекс, що складається з:

- деякого уявлення про плановані результати навчання;
- засобів діагностики стану тих, кого навчають; набору моделей навчання;
- критеріїв вибору оптимальної моделі для конкретних умов.

Методологічні якості педагогічної технології: технологічна схема (карта), наукова база, системність, керованість, ефективність, відтворюваність. Їх же можна назвати і складовими педагогічної технології.

Кожній педагогічній технології має бути властива опора на визначену наукову концепцію засвоєння досвіду, наукове обґрунтування процесу досягнення освітньої мети це - наукова база.

Педагогічна технологія має всі ознаки системи: логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність – системність.

Педагогічна технологія припускає можливість: покладання мети, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів – керованість.

Сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і гарантують досягнення визначеного стандарту навчання, ефективні за результатами й оптимальні за витратами – ефективність.

Можливість застосування педагогічної технології в різних однотипних

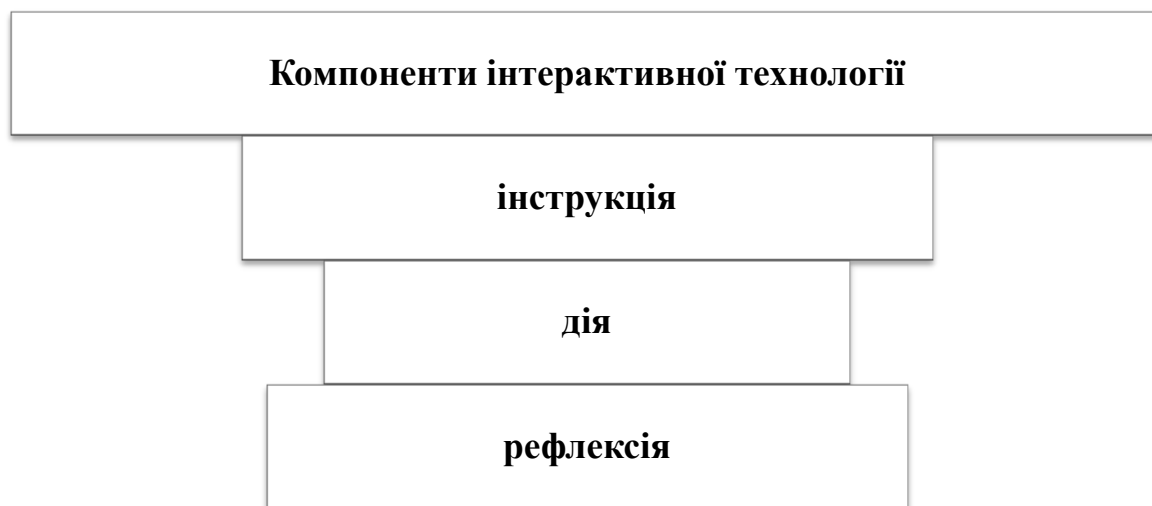
освітніх закладах, іншими суб'єктами - відтворюваність

Педагогічні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних (від англ. *Inter* - взаємний, *act* — діяти) технологій у навчальній та виховній діяльності вчителя, в управлінській діяльності керівника навчального закладу, «інтерактивний» означає: здатність взаємодіяти в процесі бесіди, діалогу з чимось (комп'ютером) або діалогі і полілогу з кимось (людиною). Отже, навчання за інтерактивними технологіями — це насамперед полілогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня, відбувається взаємонавчання учасників навчального процесу. Які ж основні характеристики інтерактивну? Передусім - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності.

Кожну інтерактивну технологію можна розглядати як цілісну систему, яка має свої підсистеми. Все це можна умовно представити у вигляді трьох взаємопов'язаних частин: інструкції, дії, рефлексії .

Таблиця 1.2

Компоненти інтерактивної технології

Вона передбачає виконання конкретних завдань, у кінцевому результаті чого ми отримуємо певний педагогічний продукт – знання, вміння, навички. Одне з таких умовних завдань — створення комфортних умов навчання, за яких кожний учасник даного процесу відчуває свою інтелектуальну спроможність. Це робить продуктивним і сам процес навчання.

Провідний спеціаліст в галузі дидактики О. Савченко у дослідженні сутності методів навчання наголошує на тому, що «...методи як дидактична категорія – багатовимірне поняття і можуть розглядатись з різних точок зору» [15, с. 197]. Вона вважає, що «методи навчання – це способи упорядкованої взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань. Це визначення цілком достатньо відображає мету навчання та взаємодію суб'єктів шкільного навчання» [15, с. 192-193] .

Сучасні дидакти О. Пометун та Г. Фрейман в методиці викладання історії дають визначення методу навчання як «впорядкованому способу взаємодії учасників навчального процесу, спрямований на досягнення цілей і завдань шкільної історичної освіти» [37, с. 109]. «...інтерактивними можна вважати такі методи організації спільної діяльності учасників початково-виховного процесу з метою обговорення того чи іншого питання, вироблення чи прийняття рішення, які здійснюються шляхом активної взаємодії суб'єктів цього процесу» – вважають автори посібника «Управління школою, що змінюється. Порадник сучасного директора» [55, с. 16].

Виходячи із сучасних уявлень дидактів А. Алексюка, В. Бондаря, О. Савченко, С. Гончаренка, О. Пометун, В. Галузьяка, М. Сметанського, В. Шахова, Г. Фреймана та ін. про зміст поняття «метод навчання» [2, 19, 20, 23, 37, 43, 45, 54] як упорядкований спосіб взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, можна визначити метод сучасного ефективного навчання за принципом інтерактивності. Відповідно до критеріїв, що застосовуються для класифікації методів навчання, характер взаємодії між викладачами та учнями можна назвати інтерактивними методами навчання. Ми вважаємо, що інтерактивний метод навчання - це впорядкований спосіб суб'єкт-суб'єктної взаємодії, який активно здійснюється між усіма учасниками освітнього процесу, спрямований на досягнення цілей та завдань освіти, що сприяє накопиченню соціального досвіду та розвитку суспільства освітньої діяльності метод. Це визначення включає всі три характеристики методів навчання: мета - засвоєння змісту освіти, єдність викладання та навчання, тобто подвійна природа навчання та

природа методів засвоєння для кожного елемента змісту освіти.

Інтерактивний метод орієнтований на реалізацію особистих пізнавальних інтересів та потреб, тому особливу увагу слід приділити організації ефективного процесу спілкування. У цьому процесі учасники інтерактивного процесу більш рухливі, відкриті та активні. В основі взаємодії лежить принцип багатосторонньої взаємодії, який характеризується відсутністю полярності та малою концентрацією поглядів викладачів. Такими методами є:

- груповий (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах);

- колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, у якому бере участь кожен учень класу);

- колективно-груповий (коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу) [240, с. 92].

Інтерактивний спосіб отримання знань визначає уявлення про сучасний характер знання як динамічного, еволюціонуючого, соціального продукту, результату спільної діяльності людей. Ми погоджуємося з думкою С. Смірнова про те, що «найважливіший орієнтир сучасної теорії освіти – уявлення про дослідницьку спільноту тих, хто навчається, і які під керівництвом учителя освоюють нові знання» [53, с. 64].

Формуючим елементом інтерактивного методу навчання є інтерактивне спілкування між учнями. З точки зору теорії діяльності інтерактивне спілкування є найважливішою частиною сучасного навчання. Крім того, використання інтерактивних методів може забезпечити реалізацію концепції колективної роботи, допомогти поліпшити психологічну атмосферу та створити доброзичливу атмосферу.

Висновки до 1 розділу

Наукові дослідження та теоретичні дослідження з питань професійної та педагогічної діяльності, а також підготовка майбутніх учителів сучасної

педагогічної науки дозволяють зробити наступні висновки.

Для оволодіння іноземним досвідом підготовки вчителів та вивчення найкращого досвіду викладання в нашій країні потрібна об'єктивна та всебічна оцінка та переосмислення, оскільки вона ґрунтується на традиціях різних етнічних груп та країн, і в багатьох аспектах відрізняється від українських шкіл. Очевидно, що традиційна система освіти не може допомогти людям сформулювати життєві стратегії для нового суспільства. Це, природно, вимагає реорганізації освіти та навчання. Перш за все, щоб викладачі могли проводити всебічну професійну підготовку, вони повинні насамперед мати здатність виступати в ролі наставників, друзів, представляти інтереси суспільства та культури, і в той же час керувати життєвими інтересами учнів. Ця комбінація - суть навчання студентів інтерактивним технологіям.

Слід зазначити, що, на відміну від індустріального суспільства наприкінці XIX століття, суспільство інформаційних технологій є постіндустріальним суспільством. У середині XX століття особи, які можуть діяти самостійно та активно, приймати рішення та гнучко пристосовуватися до мінливих умов життя, стають все більш важливими. Тому ми вважаємо, що одним із головних завдань сучасної освіти є підготовка людей до морального та професійного самовизначення в ринковій системі до самостійної взаємодії з динамічним світом. У зв'язку з цим найголовніше - це здатність учителя допомогти людям розпізнати себе, свої особисті якості та, що найголовніше, здатність досягти необхідних якостей для їх професійної самореалізації.

Аналіз концепції глобальної підготовки вищої освіти привів нас до висновку, що більшість країн перейшла або переходять до технологій навчання, які передбачають взаємовідносини між викладачами та тими, хто навчається для успішного впровадження педагогіки.

Сучасна освітня наука може задовольнити всі вимоги соціальних відносин та запровадити вищу освіту до вимог шкіл для підготовки майбутніх учителів до інноваційних технологій. Ми вважаємо, що для цього потрібна розробка єдиного методологічного і теоретичного підходу, які зможуть повною мірою інтегрувати,

пояснювати та розвивати попередні результати досліджень, а також закласти надійну теорію для вчителів для підготовки до широкого використання інтерактивних технологій у навчанні молодого покоління.

Суть інтерактивного методу полягає в тому, що навчання відбувається завдяки взаємодії всіх тих, хто навчається і навчає. Це навчання у взаємодії та співпраці, в якому викладачі та студенти є об'єктами навчання. Основний принцип взаємодії: коли спілкуються учні та викладачі, між учнями існує постійна взаємодія, співпраця, спілкування та співпраця, замість активних та «пасивних» методів. Вчителі - це лише організатори та координатори взаємодії. На відміну від методу активного навчання, заснованого на однобічній взаємодії, інтерактивний метод принципово змінює інтерактивний режим учасників навчального процесу.

Інтерактивні методи передбачають організацію спільного навчання. Коли одне завдання виконується в групах, кожен учасник групи робить унікальний внесок у спільні зусилля. Зусилля кожного члена групи мають важливе значення для успіху всієї групи. Щоб використовувати інтерактивні методи, вчителям потрібно змінити свої особисті методи навчання, у цьому випадку учні повністю змінять життя класу. Вчителям слід розпочинати роботу з простих інтерактивних методів: робота у парах, робота в групах, а потім перехід до більш складних команд. Коли викладачі та студенти отримують такий досвід роботи, уроки стануть простішими та цікавішими, і підготовка до них займе не так багато часу.

Узагальнюючи вищезазначений зміст, ми наголошуємо, що кожен компонент технології навчання повинен використовувати один або декілька методів для отримання результатів навчання.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Сучасні підходи до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Провідні вчені нашої держави В. Андрущенко, В. Зайчук, С. Довгий, В. Кремень, В. Литвин, вважають, що першим загальнодержавним завданням повинно стати утвердження і в громадській думці, і в суспільній практиці справжньої пріоритетності освіти як необхідної умови національного розвитку і національної безпеки. Другим ключовим завданням має бути модернізація освіти відповідно до запитів XXI століття і вимог української державності [41, с. 68].

Очевидно, що для розгляду питання модернізації освіти, треба звернутись до термінології. Як визначено у словнику іншомовних слів, модернізація (від французького *modernization* – оновлення) – удосконалення, зміна, які відповідають вимогам сучасності [52, с. 649].

Основні загальноцивілізаційні тенденції, що виникли в останні десятиліття, сприяли модернізації освіти, і ця тенденція буде встановлена у XXI столітті [32, с. 2].

1. Тенденція до глобалізації суспільного розвитку, яка характеризується такими основними рисами:

- зближення націй, народів, держав, кроки до створення спільного економічного поля, інформаційного простору тощо;

- дедалі тісніше зближення характеру суспільних відносин у різних країнах світу;

- залежність значною мірою прогресу кожної країни від здатності

спілкуватись із світом;

-об'єктивна неможливість країни, що має неадекватні за характером більшості країн світу суспільні відносини, успішно розвиватися, що унеможлиблює тривале існування, а тим більше поділ світу на протилежні соціально-економічні системи;

-небувале раніше загострення конкуренції між державами, у вир якої потрапляють, крім економічної, й інші сфери;

-зміна сутності держави, змушеної передавати частину традиційних функцій об'єднанню держав континентального характеру, як наприклад Європейський Союз, чи загальносвітового – як ООН.

2. Перехід людства від промисловості до науки та інформаційних технологій відрізняється від промислового виробництва. Останнє переважно базується не на матеріальних, а на правах інтелектуальної власності, базуючись на знаннях як сутності виробництва, і залежить від рівня людського розвитку та наукового потенціалу країни.

Як зазначав В. Кремень, суспільство стає все більш орієнтованим на людей. За таких умов особистий розвиток та особистість людини є основними показниками прогресу, з одного боку, з іншого - головною передумовою для подальшого розвитку суспільства. Не менш важливо побудувати освіту в контексті вимог і можливостей ХХІ ст., тобто осучаснити й модернізувати всі її складові ланки [31, с. 2].

Сучасний освітній простір вимагає від педагогів використання таких технологій навчання, тому суспільство отримає повністю розвинену людину, яка зможе самоосвічуватися, захищати власні думки, спілкуватися та доводити свій статус. Іншими словами, людині (школяреві в школі) потрібно засвоїти певний обсяг базових знань, а потім потребує навчання та вдосконалення протягом усього життя. Цей попит повинен формуватися серед учнів під час навчання. Освіта повинна підготувати людину, щоб вона могла органічно адаптуватися до різноманітного пов'язаного життя у світі - від зв'язку з навколишнім середовищем до глобального зв'язку. Ось чому важливо навчити людину

співіснувати з іншими та соціальними структурами, розвивати вміння пристосовуватися до вимог різноманітних точок зору та культур для регулювання різних психологічних, соціальних, політичних та етнічних конфліктів. Людина двадцять першого століття. Необхідно зрозуміти принципи світогляду «єдності різноманітності» та «доповнення, а не протиставлення», і використовувати це як орієнтир [31, с. 3]. В умовах глобалізації освіта повинна набути інноваційного характеру. Завдання освіти в XXI ст. взагалі вимагають застосовувати в широкому розумінні інноваційні педагогічні технології.

До найактуальнішої педагогічної технології сьогодні відноситься особистісно орієнтоване навчання (І. Бех, О. Падалка, А. Нісімчук, О. Шпак, І. Прокопенко, В.Євдокимов, С.Подмазін та ін.). Високе місце займає технологія розвивального навчання (О. Дусавицький, Д. Ельконін, В. Давидов, М. Бахтін). О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська та ін. разом із вище названими виділяють також технологію Вальдорфської педагогіки, технологію саморозвитку (школа М. Монтесорі), технологію організації групової навчальної діяльності школярів, технологію формування творчої особистості, нові інформаційні технології та ін.

Ознакою сучасного навчального процесу є інформаційні технології, або комп'ютерні. «Комп'ютер вносить у сучасну освіту дуже істотні зміни аж до можливого перегляду в майбутньому класно-урочної системи організації навчального процесу» [31,с. 4]. Сьогодні, при високих досягненнях у педагогічній науці, при використанні комп'ютерної техніки, при застосуванні інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва найменш розвиненою є категорії взаємодії і спільної діяльності педагога і навчальної аудиторії. Ми вважаємо, що основна складність у вивченні прийомів і форм організації навчальної діяльності та при навчанні їм, на нашу думку, полягають у тому, що ці прийоми маскуються для свідомості викладача (учителя) предметним змістом цілей і задач навчання. При цьому викладач методик у ЗВО при підготовці студента – майбутнього вчителя намагається ознайомити його із змістом виучуваного предмету, навчити методиці роботи над словом, реченням, задачею, тощо і не робить акцентів як це робити ефективніше [31, с. 7].

Часи змінились, і нове інформаційне суспільство ставить нові вимоги до професійних якостей педагога, який вчить і формує людину нового суспільства.

У процесі навчання образотворчого мистецтва інтерактивних технологій мистецької освіти учитель виступає як організатор процесу навчання, консультант, співрозмовник, однодумець. Через застосування ним інтерактивних технологій формуються в учнів якісні риси громадянина (див. рис. 2.1).

Рисунок 2.1. Навчання за інтерактивними технологіями

У модернізації сучасного навчального процесу відіграє велику роль інтерактивні технології мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва. Ми часто стикаємося з такими термінами «міжособистісне спілкування», «навчання через спілкування» та ін. З цього можна зробити висновки, що сучасне суспільство як ніколи потребує відкритої особистості, зі своєю думкою, точкою зору; потребує людини лабільної і в той же час спроможної до самонавчання і самовдосконалення. Саме застосування технологій взаємоспілкування, взаємодії сприятиме розвитку всіх вище зазначених людських якостей.

Для того, щоб з'ясувати, наскільки викладачі, що готують майбутніх учителів, знаються на інтерактивних технологіях була підготовлена і проведена анкета. Вона була організована таким чином: групи викладачів, що збирались на пари, отримували і заповнили анкету (Див. анкету для викладачів у додатку 1).

Анкетою було охоплено викладачів педагогіки і фахових методик Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Всього 100 осіб.

В результаті опрацювання анкети ми отримали досить цікаві результати. Середній вік викладача, який проводять заняття і заповнили анкету, - 38 років, хоча в кількісній характеристиці переважали 42-48 річні і 27-29 річні викладачі. Переважну кількість опитаних мали жінки – 78 осіб, решта 22 особи – чоловіки. Переважна кількість опитаних мала стаж роботи у вузі 14-22 років.

На четверте питання «Що легше проводити: лекцію чи практичне заняття?» ми побачили такі результати: лекцію проводити легше 82 викладачам, практичне заняття – 18 особам. Причому з тих, для кого лекція була легшою формою навчання, ми визначили викладачів, які є старші за віком і з більшим стажем роботи у ЗВО. Вияснили, що багато викладачів проводять лекцію-монолог – 79 осіб, хоча деякі з них вказали, що іноді вдаються до діалогу з аудиторією. Лекцію з елементами діалогу проводять 16 викладачів; троє використовують на лекції елементи дискусії і троє викладачів дозволяють собі вільне спілкування з аудиторією.

На більшості практичних занять наші студенти проводять у напрузі у вигляді «питання-відповідь». Про це свідчать відповіді на шосте питання анкети. На практичних заняттях викладачі переважно люблять проводити опитування у формі діалогу, а для урізноманітнення використовують групову роботу. Таку форму як дискусія використовують рідко. До зачитування рефератів теж вдаються рідко. Переважно у випадках, коли вивчають передовий педагогічний досвід.

Всі опитані викладачі використовують інноваційні технології: 31 – комп'ютерні технології, 41 – колективну і групову форми роботи, 12 – диференційоване навчання, інші 16 не вказали які саме інноваційні технології вони використовують у своїй роботі. Про інтерактивні технології «чули» – 21, «читали» – 55, «читали і намагались проводити заняття за інтерактивними технологіями» 16 викладачів.

На дев'яте запитання позитивну відповідь дали 62 особи, але вказували, в основному, групову роботу, роботу в парах тощо. Просто написали «так» 10 осіб, «частково використовую» – 8 осіб і 20 опитаних написали «ні», тобто дали негативну відповідь. З нашої точки зору найприкрішим для аудиторії було дес'яте запитання. Найкраще вдається груповою роботою і різнорівневі завдання 46 опитаним. А 54 викладачі утруднились відповісти на запитання і поставили тире або залишили чистою строку відповіді.

Проаналізувавши отримані дані ми дійшли висновку:

- усі без винятку вчителі намагаються застосовувати інноваційні технології якомога ширше до своєї практики;
- молоді вчителі, які не мають досвіду роботи, намагаються наслідувати людей похилого віку, наполегливо готуються до занять і знайомі з новітніми методами навчання, але вони не наважуються використовувати ці методи;
- Досвідчені вчителі добре знайомі з методами навчання, цікавляться новими продуктами і змушені цікавитися новими продуктами, але чомусь не прагнуть їх впроваджувати;
- Жінки частіше застосовують інновації у навчанні;
- Хоча більшість викладачів читали та чули про інтерактивні технології, вони не

застосовували їх на практиці з наступних причин:

- 1) обмежені методи застосування;
- 2) плутають з груповою формою роботи;
- 3) лінують впроваджуйте інновації у власну практичну діяльність або не бажають;
- 4) не цікавляться новизною навчання, бо працювати по-старому - простіше.

Врешті-решт, у процесі бесіди (після заповнення анкет) викладачі поділились своїми думками щодо прочитаного та почутого про інтерактивні технології, але не розуміють їхні особливості і чим вони відрізняються від інших технологій. Ми зробили висновки про те, що педагоги застосовують активні методи навчання під час проведення занять. За інтерактивними методами їм працювати не доводилось за браком інформації і досвіду.

Опрацювавши анкету, занурившись у проблему глибше, ми вирішили звернутись до студентства ЗВО, так як воно є рушійною силою педагогічного процесу. Для нас важливо знати в якій мірі студент реагує на той чи інший спосіб навчання, як він відчуває себе у процесі навчання та ін. Адже студент-майбутній педагог переносить свій навчальний досвід у виробничі умови, тобто сам буде в ролі викладача і буде користуватись аналогічними технологіями, методами і прийомами при навчанні своїх учнів.

2.2. Готовність майбутніх учителів до професійної діяльності як проблема сучасної педагогічної науки

Вчені довели, що особистість формується від народження до 25-27 років. Потім вдосконалюють та збагачують накопичений досвід. Середній вік учнів майбутніх учителів початкових класів - 17-25 років. Ми вважаємо, що визначення правильного вибору професії та визначення ролі вчителя у майбутніх вчителях з'явилося після відвідування шкільного курсу лабораторного курсу (спостереження) теоретичного курсу з педагогіки та психології. У тісному контакті зі студентами в процесі навчання студенти відчувають своє остаточне визначення та бачення викладача у навчальній практиці. Багато дослідників

визначають такий стан студентського життя як «готовність».

Сучасна психологія та викладання наук мають різні підходи до поняття «готовність». Це поняття має різні визначення: як «психічний стан», як «особистість», «формування структури», «властивість» або «якість». Відсутність цієї категорії в психологічних та навчальних словниках свідчить про відсутність висвітлення та готовності цієї категорії. Теоретичний аналіз наукової та навчальної літератури показує різні аспекти змісту та структури явища готовності, що дозволяє зробити висновки, що розглядають підготовку як процес, а готовність - як результат процесу (на певному етапі вони визначили).

Дослідження підготовки педагогічної діяльності підкреслює характер зв'язку та взаємозв'язку між станом підготовки та ефективністю майбутньої діяльності; фактори та умови, засоби навчання та виховання для забезпечення зростання вчителів. На думку К. Дурай-Новакової, поняття «професійна підготовка» увійшло в науку викладання в 1970-х роках. Аналізуючи професійну готовність викладачів, дослідники вказували, що стрижнем формування готовності є позитивне ставлення учнів до майбутньої кар'єри, стабільна мотивація, наявність професійних рис особистості та сукупність професійних педагогічних знань, оволодіти педагогічними навичками та ефективно використовувати їх на практиці. З точки зору К. Дурай-Новакової, професійна підготовка вчителів - це тривалий стабільний психологічний стан, а також особиста якість [27, с. 53].

У роботах учених (А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Богданова, В. Бондар, О. Волошенко, Л. Гапоненко, М. Дьяченко, І. Зязюн, Н. Кічук, О. Кіяшко, О. Коротаєва, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Ліненко, О. Мороз, С. Нікітчина, В. Сластьонін, С. Сисоєва, С. Смірнов, Л. Хомич, В. Чайка, І. Шапошнікова, О. Ярошенко та ін.) переконливо доведено, що стан підготовки людини до професійної та педагогічної діяльності не лише забезпечує ефективність, а й надає можливості для подальшого самовдосконалення. Ці вчені визначили такі показники готовності: позитивне ставлення до роботи вчителів, певний ступінь оволодіння викладацькими знаннями, вміннями та навичками, самостійність у

вирішенні навчальних проблем, розвиток педагогічних здібностей, формування моральних характеристик тощо. Встановлюються стандарти та показники готовності, і на основі цього визначається рівень готовності випускників до викладацької діяльності.

Розвиток ідей О. Абдулліної, В. Бондаря, Р. Вендровської, А. Вербицького, В.Сластьоніна та інших про особистісні якості вчителя, що інтегруються в понятті «професійно-педагогічна спрямованість» призвело до виокремлення різних груп індивідуальних якостей і властивостей особистості вчителя. Розглядаючи готовність як професійно важливу якість і стійку особистісну характеристику, М. Дьяченко і Л. Кандилович включили до її структури такі компоненти: мотиваційний (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї та інші стійкі професійні мотиви); орієнтаційний (знання та уявлення про особливості та умови діяльності, вимоги до особистості); операційний (розвиток здібностей та оволодіння прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, вміннями і навичками, процесами аналізу, синтезу, порівняння і т. ін.); вольовий (самоконтроль, уміння управляти діями); оцінний (самооцінка своєї професійної підготовки, відповідність процесу розв'язання задач оптимальним зразкам). Це дає автору підставу визначити «готовність» як особливий психічний стан, якісне новоутворення у структурі особистості майбутнього спеціаліста на певному рівні його розвитку, що виявляється в вибірковості підготовки, включення і виконання професійної діяльності [28, с. 24].

У своєму дослідженні ми дотримуємося позиції В. Сластьоніна. Він визначає готовність як особливий психічний стан, як наявність у суб'єкта образу структури певної дії і постійної зосереджувати свідомості на її здійснення. Професійна підготовка вчителів до викладацької виявляється як всебічний синтез взаємозв'язаних компонентів: психологічна готовність, тобто встановленого напрямку педагогічної діяльності, вказівок до роботи в школі, інтересу до предмета та потреб в самоосвіті в цій галузі, розвиток професійного мислення; науково-теоретичні - забезпечення необхідних суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань; практична - формування професійних знань,

умінь і навичок; психофізіологічна - оволодіння передумовами викладацькою діяльністю з певної спеціальності, формування професійно значимих особистісних якостей.

Високорівнева реалізація всіх цих компонентів та їх постійне поєднання забезпечує внутрішній показник стану професійної підготовки педагога. Крім того, В. Сластьонін пропонує розглядати готовність на трьох рівнях: як здатність розуміти реальність (у формі понять); здатність до ціннісного (аксіологічного) ставлення до світу (у формі цінностей); як соціальну (практика) здатність діяти [50; 51].

О. Мороз визначив, що вирішальною умовою швидкої професійної адаптації майбутніх учителів є готовність до освітньої діяльності. Він вважає, що підготовка фахівців включає чотири етапи: засвоєння навчальної інформації про підготовку фахівців; формування професійних навичок та вмінь у штучно створених умовах; формування професійних навичок та умінь в реальних умовах; формування власного професійного стилю в самостійній трудовій діяльності. Вища освіта, як основа, включає перші три етапи та останній етап післядипломної освіти [39, с. 101].

О. Дубасенюк розробив модель професійно-педагогічного навчання для педагогів-вихователів, яка охоплює чотири підпростори: структуру (мету, завдання, суб'єкт, предмет, засоби педагогічної діяльності); процедурну, що охоплює всі етапи навчальної діяльності (Цілі проектування, організація, заохочення, контрольна оцінка); аксіологія включає набір всебічних якостей майбутніх учителів (спеціальності особистості та напрямки діяльності; професійна та педагогічна спрямованість, особисті якості); технологія передбачає впровадження систематичних методів у навчальний процес навчання (Від постановки цілей, розробки інструменту до оцінки результатів) [25; 26].

Ми вважаємо, що «готовність до професійної діяльності» – це всебічна якість особистості, що характеризується постійним прагненням до самовдосконалення, багатим особистим педагогічним досвідом, знайомством та аналізом нових концепцій викладання і виховання учнів, самостійно апробувати і застосовувати

одержану інформацію у своїй професійній діяльності. Також ми помітили, що професійні особистісні характеристики вчителів відображають операційний аспект - оволодіння знаннями в дії, теоретичну та практичну готовність майбутніх спеціалістів. Теоретична підготовка передуює практичній і передбачає набуття суб'єктивно значущих знань, що допомагають педагогові створювати не тільки образ навчально-виховного результату, а й систему засобів або технологій досягнення поставленої мети. Практична підготовленість має на увазі формування у педагога готовності до дії в конкретному навчальному середовищі, застосовуючи відповідні засоби, методи, прийоми. Воно включає такі складові, як технологічна озброєність, оволодіння методикою організації педагогічної діяльності відповідно певної технології. Конкретно, в цій ситуації, доречно використовувати термін «професіоналізм діяльності», який був запропонований О. Дубасенюк [25; 26].

Для оцінки рівня підготовки фахівців В.Якунін пропонує починати з «професії» та «особистості» [58, с.112]. При складанні професійної моделі особистості експерта якість професійної значущості буде обиратися відповідно до вимог, що стосуються професії вчителя. На відміну від професійної моделі особистості, модель особистості базується виділенні основних атрибутів та якостей, важливих для професії, і базується на загальних психологічних думках про особистість та її множинні структури. В обох випадках ступінь відповідності між справді професійною системою якості особистості та еталонною моделлю можна трактувати як професійний рівень вчителя. На етапі підготовки та фактичного процесу впровадження ці два методи є доповнюючі ми аспектами дослідження професійної діяльності. У контексті нашого дослідження ми вважаємо, що найбільш підходящим методом є визначення системи професійної якості особистості вчителя на основі структури особистості (передусім спрямованість) та характеру професійної діяльності вчителя.

У своїх роботах пропонують загальнотеоретичний підхід до вирішення проблем підготовки майбутніх учителів початкових класів, які займаються професійною та педагогічною діяльністю у працях Л. Александрової, Т. Байбари,

О. Біди, С. Балашової, О. Баранової, Н. Бібік, В. Бондаря, Н. Воскресенської, О. Кіліченко, Л. Коржової, О. Кучерявого, Н. Максименко, О. Мороза, Л. Онищук, О. Остряньської, М. Севастюк, О. Савченко, Л. Спіріна, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Шапошнікової та ін. Детальний опис теоретичних та методологічних досягнень у галузі підготовки вчителів початкових класів доводить, що його погляди на роль та статус його ролі у соціальних змінах зазнали значних змін у структурі його діяльності та вимогах особистості майбутніх учителів. Аналіз світових тенденцій розвитку педагогічної освіти (В. Кремень, О. Савченко, О. Шушляпін та ін.) Показує, що професіоналізм вчителів та індивідуальні потреби зросли. Основна мета вищої освіти - підготовка професійно компетентних, конкурентоспроможних, орієнтованих на людей та якісних експертів, тобто дисциплін, що формують професійну діяльність, і можуть вільно та свідомо визначати себе в реальності сучасної соціальної освіти. Перехід від парадигми «знань» освіти до «розвиваючого» гуманізму вимагає пошуку нових навчальних стратегій, включаючи ефективні прийоми навчання, що використовуються в навчальному процесі.

У працях багатьох дослідників доведено необхідність різнорівневої підготовки майбутніх фахівців початкової школи (С. Власенко, С. Мамрич, М. Кларін, В. Кремень, А. Кузьмінський, О. Мороз, В. Руссол та ін.). Вони довели, що професійний розвиток вчителів переживав кілька рівнів: педагогічні навички, набуті та вдосконалені в школі після закінчення навчання, базуються на достатній теоретичній і практичній підготовці та складають основу професіоналізму вчителів; викладацькі навички, відображають висококласні методи та навички застосування психології та теорії викладання на практиці, тим самим забезпечуючи високу ефективність навчального процесу; навчальна творчість, яка характеризується включенням певних навчальних заходів - методичних модифікацій, раціоналізації прийомів і методів навчання; навчання інноваціям - найвищий рівень професійної діяльності для вчителів, органічно включаючи просування та впровадження нових та прогресивних ідей, принципів та прийомів у навчально-виховний процес та суттєве їх вдосконалення якості. На

нашу думку професійні риси і основи педагогічної майстерності у майбутніх учителів початкових класів формуються саме під час навчання у вищих навчальних закладів.

Вивчаючи педагогічну та методичну підготовку майбутніх учителів початкових класів Н Максименко зосереджується на загальній організації навчального процесу. З точки зору дослідниці, навчання, як і будь-яка діяльність, має програмно-орієнтовану мету. Цілі підготовки, які вона призначила, включають: розвиток мотиваційної підготовки, змістовий напрям підготовки, розвиток навичок [58, с. 91].

Наш теоретичний аналіз питань професійно та педагогічної діяльності вчителів дозволяє встановити взаємозв'язок між процесом підготовки та станом готовності до професійної діяльності. Навчання – це засіб підготовки до тієї чи іншої діяльності. Підготовка – це результат та показник якості навчання. Тренування проводиться і перевіряється під час заняття; діяльність використовується для підготовчих цілей під час виконання своїх функцій коригування та корекції. Особливістю різних визначень готовності є те, що вони не суперечливі, а доповнюють один одного. Все це розширює та поглиблює уявлення про складність і багатогранність феномена готовності. Ми вважаємо, що різниця в методах підготовки науково-дослідницької педагогічної діяльності залежить від типу та функції науково-дослідної педагогічної діяльності в кожній ситуації. Крім того, така ситуація зумовлена вивченням різних рівнів підготовки психічного процесу.

Теоретичний зв'язок між спеціальностями та готовністю викладацькій діяльності, а також недискутовані питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування інновацій(включаючи інтерактивні технології в сучасній науці про викладання) визначають подальший теоретичний та експериментальний розвиток. Ми погоджуємось з думками багатьох авторів, що сьогодні нам потрібні професіонали, які не лише володіють певними знаннями та навичками, але й мають багатий внутрішній потенціал, які можуть сприяти самовихованню та самоствердженні у процесі подальшої діяльності та протягом

усього свого життя. У зв'язку з цим встановлення взаємозв'язків між предметами та орієнтація на потреби та здібності учнів визначають загальні потреби у навчанні та спрямовують зусилля на розвиток особистості майбутніх вчителів початкових класів.

2.3. Модель готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Наше дослідження фокусується на теоретичній підготовці майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва. До характеристики студентів до застосування інтерактивних технологій ми відносимо знання, особистісно-емоційний апарат, загальні логічні, пізнавальні, дидактичні й організаційно-управлінські вміння. Моделювання навчального процесу і оволодіння ними інтерактивних технологій у процесі навчання можна розглядати як засіб підготовки до інтерактивної діяльності.

Розроблена нами модель підготовки, яку ми розглядаємо, розроблялась і апробувалась на студентах, які опанували курси психології та педагогіки та продовжують вивчати курси базових методик.

Студенти II-III курсів відвідували школу під час практики. Хоча вони молоді, вони мають досвід проведення уроків та спілкування з молодшими школярами. Очевидно, що студенти, які знайомі з їхньою майбутньою кар'єрою певною мірою відчули себе в ролі вчителів під час проведення пробних уроків, формуються в них такі якості, як зрілість в розумовому і моральному відношенні, обмірковування і критичне ставлення до нового досвіду. Водночас для них характерне прагнення до нового, усвідомлення нового досвіду та бажання проявити себе, отримати нові відчуття, вони сподіваються бути близькими по духу своїм учням, сміливими та бути рішучими у питаннях свого професійного вдосконалення.

Дослідники В. Лозниця, М. Овчіннікова, В. Якунін поєднує свої особливі

соціальні функції та поділяє студентів на окрему соціальну групу: підготовка до суспільної та професійної діяльності, в даному випадку, у професійній педагогічній діяльності до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва. Саме ця функція забезпечує соціальний розвиток молоді, тобто завдяки оволодінню студентами специфічними навичками передових технологій навчання, завдяки чому студенти стають викладачами в майбутньому.

Статус студента визначає характер основної діяльності студентів, яка «... проявляється у навчанні, як специфічній формі засвоєння знань у певній галузі наукових знань, а також накопичення спеціальних знань, умінь і навичок для роботи в конкретному професійному напрямку» [42, с.87]. Особистість студентів та їхні особисті якості щодо навчальної діяльності та реалізація визначаються саме професійною позиціонуванням та формуванням їх взаємозв'язку з майбутньою професією. Студенти I і III курсів мають абсолютно різне ставлення до набуття знань, умінь і навичок, насправді це пов'язано з їх сприйняттям правильно обраної професії. Існує певний досвід навчання у вищих навчальних закладах з питання самовизначення і самоосвіту, тому за кожним предметом часто стоїть потяг до нових знань і досвіду.

Більшість студентів-старшокурсників вже визначились, що правильно обрали майбутню професію і вона відповідає їхнім нахилам та інтересам, наголошує М. Овчинникова [42, с. 96]. Рівень знань про професію в старшокурсників вже достатньо високий, що безпосередньо впливає на навчальне ставлення: чим більше студенти знають про методи навчання, тим більший їх інтерес до оволодіння цими технологіями для успішного самовираження у майбутньому.

Враховуючи всі вище названі факти, апробацію і впровадження розробленої системи підготовки студентів до інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, ми проводили дослідження саме на старших курсах зі студентами, майбутніми вчителями початкових класів під час проведення занять з фахових методик.

Запропонована модель підготовки була розроблена для студентів і магістрантів. Вони характеризуються вищою освітою, найбільш активним культурним споживанням і вищою когнітивною мотивацією. Унікальність студентів цієї вікової групи полягає в тому, що вони інтегрують інтелект і та соціальну зрілість, що дозволяє викладачам ставитись до них як до партнера у навчальних обмінах, тобто для взаємовідносин між суб'єктами. Тому викладачі університету використовують інтерактивні технології для організації курсів з педагогіки та професійних методів. Тому студенти самі відчують ефективність командного, групового та парного навчання на основі партнерства. У цьому випадку, відповідно до особливостей людської психології, студент свідомо трансформують згадані відносини в особисту педагогічну діяльність. Це дуже важливий фактор в оволодінні ними інтерактивними технологіями та здатності використовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Ми виходимо з того, що вчителям початкових класів з певною кількістю років стажу, як правило, важко відхилитися від усталених стереотипів, сформованих роками, а тому важко застосовувати нові методи навчання для підвищення ефективності початкової освіти. Ми вважаємо, що учні повинні бути готовими до використання інтерактивних технологій під час навчання в початковій школі. У той же час, у процесі навчання методів, викладацької практики та з дозріванням розумових та моральних суджень люди повинні бути готовими до нових речей та сміливості у досягненні цілей.

Розроблена нами модель готовності майбутнього вчителя до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва була застосована при підготовці вчителя початкової школи (спеціальність «Початкове навчання» на базі Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Степана Дем'янчука.)

При визначенні специфічної педагогічної діяльності дослідники виділяють сутнісні характеристики і структуру підготовки до цього виду діяльності (В. Бондар, Н. Кузьміна, Ф. Гоноболін, В. Сластьонін, Г. Костюк, В. Кукушин, Г. Селевко). Однією з умов забезпечення ефективності професійно-педагогічної

підготовки студентів виступає формування готовності до професійно-педагогічної діяльності, в якій на наш погляд, повинна бути присутньою й готовність майбутнього вчителя до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва. Тому готовність студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, ми розглядаємо як підсистему системи готовності до професійно-педагогічної діяльності, яка відображає структуру цієї системи.

Структуру готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва ми вивчали з позицій структурно-функціонального підходу – однієї з різновидів системного аналізу. Систематичний метод організації будь-якої діяльності (включаючи професійну та педагогічну) дозволяє нам ставитися до цієї діяльності як до складної динамічної системи. Загальна система - це набір взаємодіючих компонентів для створення нової (цілісної, систематичної) якості. Елемент системи, який реалізує свою функцію (специфічну для неї функцію), є незалежною частиною, але його функція може бути реалізована лише тоді, коли існують інші елементи системи. У системі, з одного боку, елемент існує лише в процесі виконання відповідної операції над ним; з іншого боку, інші елементи в системі також можуть сприймати операцію. Структура системи - це її форма та функція-зміст, що становить системний процес [16, с. 69]. Ми вважаємо, що весь вищевказаний зміст також застосовується до діяльності вчителів початкових класів щодо використання інтерактивної технології мистецької освіти у навчанні дітей початкової школи.

Основна мета використання інтерактивних технологій у початкових школах - формування нових громадян української держави. Найголовніше, щоб люди, які почувуються вільно в соціальному середовищі, мали свої власні думки і могли висловлювати свою думку. Людина, яка любить і поважає своє оточення. Люди, які мають здатність вчитися самі і вчитися один у одного; самоаналіз та прагнення до нових знань, так само, як у світі є нові вимоги до всіх членів Ці

вимоги зумовлені процесом трансформації України, загальними цивілізаційними тенденціями та новими викликами, особливо людським розвитком у сучасних соціальних умовах, науково-методичним забезпеченням освіти, психологічним захистом та підтримкою навчального процесу.

«... нам слід підготувати людину до життя в інноваційному за типом розвитку суспільстві. Для цього освіта і система виховання повинні переорієнтуватися на формування у дитини, молодшої людини інноваційного типу культури, інноваційного типу мислення і готовності до інноваційного типу дій. І сформувати людину, здатну творити і органічно сприймати зміни – значить і людину зробити успішною і забезпечити системний прогрес суспільства» [47, с. 7].

Для досягнення цієї мети майбутнім вчителям необхідно зрозуміти природу інноваційних технологій навчання, а головне, можливість і доцільність використання кожної технології в процесі початкової освіти, а також використання відповідно до віку та особистості учня метод. Найважливіша сьогодні технологія є інтерактивною, і її слід освоїти майбутнім вчителям у процесі навчання та перенести на рівень початкової школи. Вчителі майбутнього повинні свідомо і професійно використовувати інтерактивні прийоми в індивідуальній, колективній, ігровій та дискусійній формах у навчально-пізнавальній діяльності учнів початкових класів, чергуючи та поєднуючи їх з різними видами навчання для досягнення найкращих результатів.

Організуюючи навчально-пізнавальну діяльність для учнів молодших класів, майбутнім вчителям необхідно враховувати особливості змісту предметів початкової школи та особливості методів навчання для дітей віком 6-10 років. Вони також повинні добре розуміти інтерактивні методи, особливо інтерактивні вправи. Крім того, використання інтерактивних технологій (тобто навчання студентів) у навчальному процесі вищої освіти дозволяє майбутнім викладачам поєднувати різні технології (індивідуальні, колективна робота, навчання, участь у дискусіях) на основі найкращої взаємодії. У свою чергу, це підвищує ефективність навчальної та пізнавальної діяльності учнів, покращує якість знань

та сприяє успішній соціальній взаємодії учнів початкових класів.

Вся діяльність майбутнього вчителя з організації інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва складається з взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, кожний з них є незалежним, має певне призначення та інтегрований у професійну діяльність вчителів початкових класів, тому цю діяльність можна розглядати як єдине ціле.

Для того, щоб підготувати студентів до якісної професійної та викладацької діяльності та їх аспектів-видів діяльності, що використовують інтерактивну технологію художньої освіти у процесі викладання мистецтва, необхідно чітко визначити важливі професійні характеристики, важливі для діяльності. Ми погоджуємось з думкою М. Овчиннікової, що сучасна модель вчителя, розроблена В. Сластьоніним, відображає внутрішню структуру педагогічної професії, розроблену та встановлену відповідно до соціальних вимог. Модель відображає: суспільство, професію та викладання, сутність та характеристики когнітивної орієнтації; вимоги до психологічної та педагогічної підготовки; обсяг та зміст спеціальної підготовки; впорядкована підготовка професійного змісту.

У викладанні психології існує два основних методи підготовки до будь-якої діяльності: функціональний та особистий. З точки зору першого методу, підготовлений стан є станом психічної функції (Е. Мілерян, К. Платонов, А. Пуні, В. Пушкін), які мають достатню формувальну здатність для використання в діяльності можуть досягнути значних висот. Другий метод вважає, що підготовка до певної діяльності є результатом готовності до діяльності. Це комплексна освіта людей, яка поєднує в собі мотивацію, пізнання, емоції та волю, а також знання, вміння та особисті якості, достатні для задоволення вимог діяльності (К. Дурай-Новакова, Н. Дьяченко, О. Мороз, Г. Костюк, В. Моляко, В. Сластьонін та ін.).

Основи діяльнісної теорії навчання мають свій початок ще в працях А. Дістервега, а у ХХ столітті були розроблені радянськими вченими Л. Виготським, С. Рубінштейном, А. Леонтьєвим, П. Гальперіним, Д. Ельконіним, В. Давидовим.

Метод діяльності заснований на уявленні про загальну структуру діяльності (потреби-мотивації-цілі-умови-дії) та пояснює процес активних досліджень для набуття знань та навичок за допомогою мотивованих та цілеспрямованих рішень для вирішення проблем. Рішення полягає у пошуку дії, яка може бути використана для перетворення цієї умови для отримання результату.

Розробники певних галузей теорії діяльності наголошували на різних компонентах загальної структури діяльності (семантична теорія узагальнення Д. Ельконін-В. Давидов, теорія поступового формування психічної поведінки П. Гальперін. Когнітивна теорія Брюдера-С. (Доктрина Піперта) [46, с. 22]. Як зазначалося вище, у наших дослідженнях ми спираємось на теорію навчальної діяльності. Весь вищезазначений зміст може бути виразити в схему 2.2.

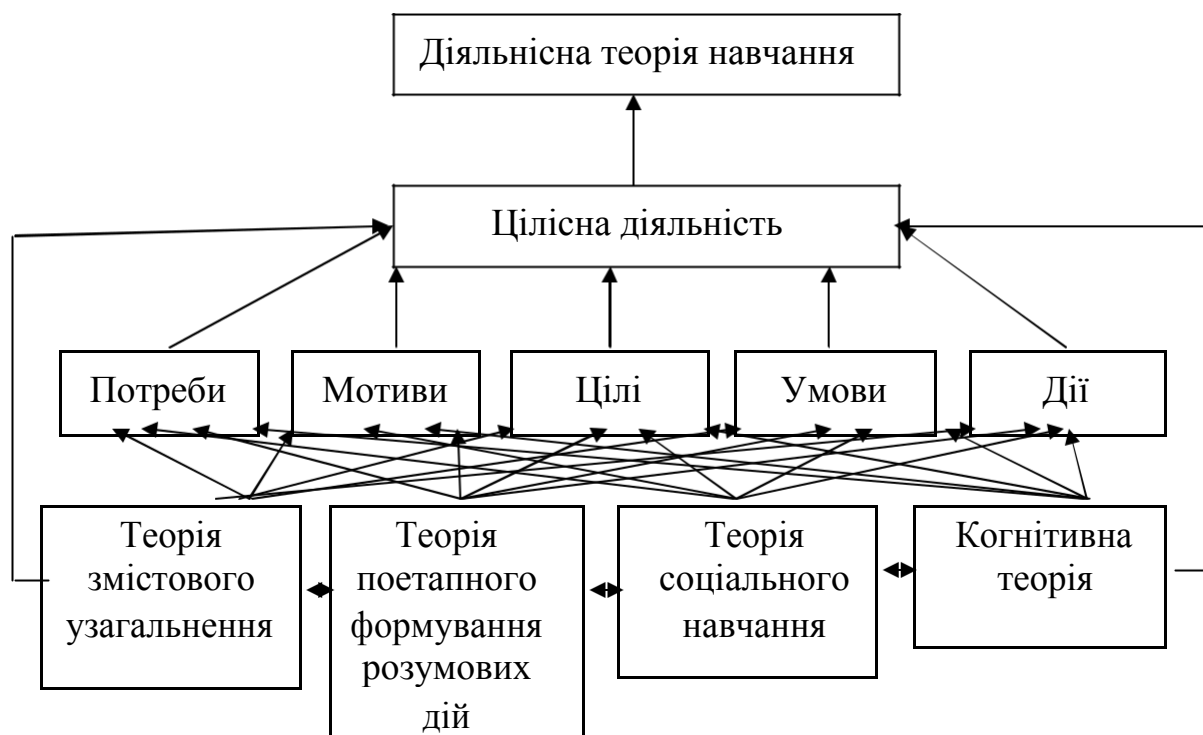

Рисунок 2.2. Діяльнісна теорія навчання

У нашому дослідженні, на основі другого підходу, ми розглядаємо готовність студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва як результат підготовки до даного виду

діяльності і як складову їх професійної підготовки до педагогічної діяльності.

Ми вважаємо, що модель готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва складається з трьох основних компонентів: мотиваційно-цільовий (відношення і мета), когнітивний (знання), операційний (уміння й навички) (див. табл. № 2.3.). Кожний з перерахованих компонентів готовності, окрім загальних для професійно-педагогічної готовності якостей, містить специфічні якості, характерні для організації навчально-пізнавальної діяльності за принципом інтерактивності.

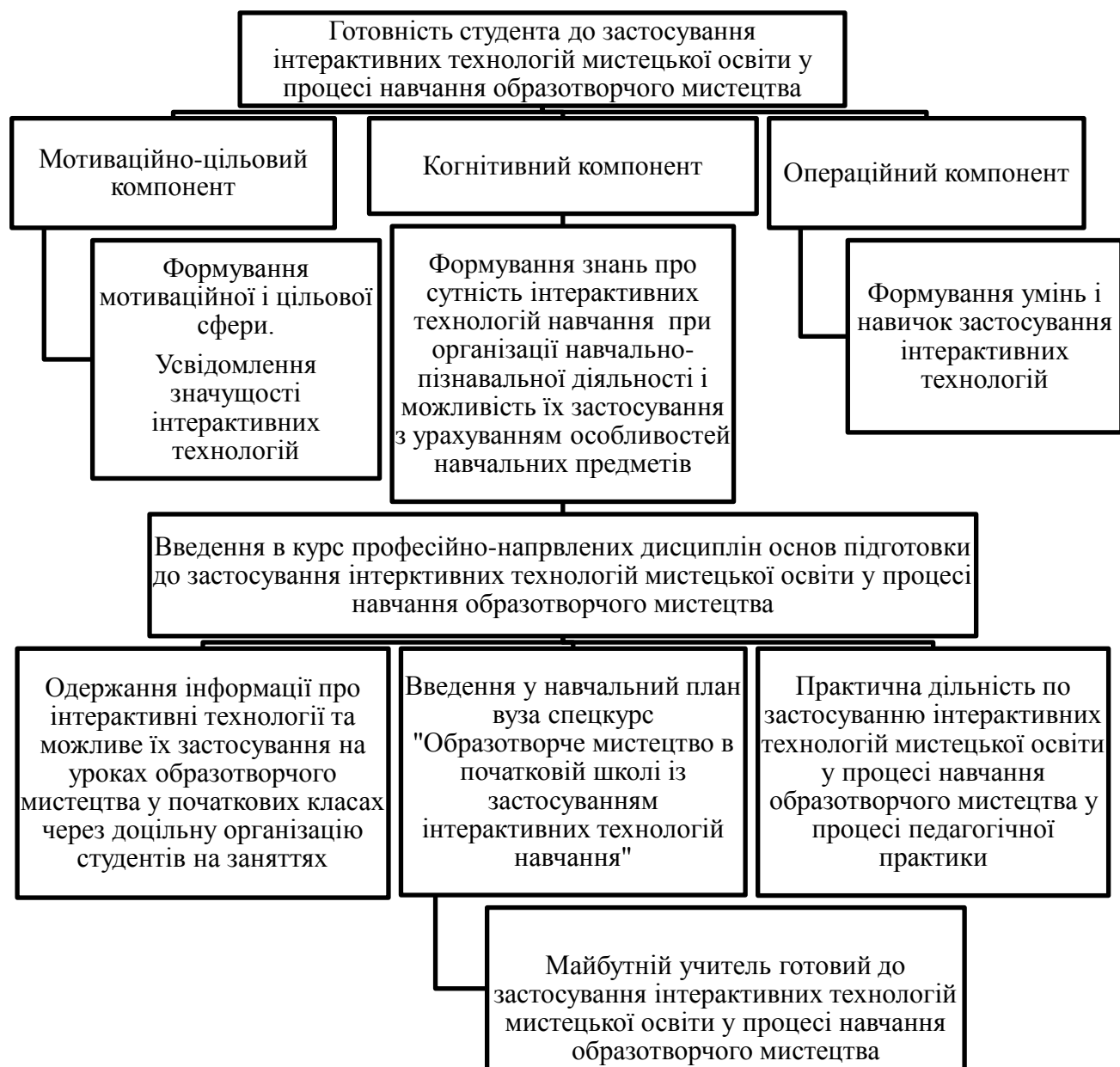
Зміст мотиваційного цільового компонента відображає особистісну орієнтацію майбутніх учителів з метою вирішення проблем, пов'язаних із поглинанням та відображенням інтерактивної технології мистецької освіти в процесі взаємодії викладання мистецтва. У процесі викладання мистецтва, якщо вони не усвідомлюють важливості вирішення цієї проблеми або якщо вчитель не розуміє необхідності враховувати індивідуальні особливості кожного учня, тоді неможливо надати студентам інтерактивні технології в художній освіті, тому будьте готові до організації навчального процесу. Мотиваційний компонент є головною складовою формування системи, в ній зосереджені когнітивні та операційні компоненти досліджуваного стану.

Передумова когнітивного компоненту полягає в тому, що студенти мають знання про природу та характеристики інтерактивних форм і методів навчання та пізнавальної діяльності молодших школярів, а також можливості взаємодії вчитель-студент, студент-учитель, студент-студент, вчитель-студент-студент-учитель; стиль інтерактивного спілкування; особисті характеристики молодших школярів, їхні здібності та методи роботи з предметами початкової школи в інтерактивних технологіях.

Слід зазначити, що зміст когнітивної складової представлений не лише знаннями, що відповідають теоретичним питанням інтерактивного навчання початкової школи мистецької освіти, а й представленими методологічними знаннями про їх реальне впровадження в освітній процес.

Таблиця 2.3.

Структурна модель готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Здатність майбутніх учителів початкових класів використовувати інтерактивні форми та методи навчально-пізнавальної діяльності для учнів початкової школи у своїй професійній діяльності залежить від змісту операційної частини. Цей компонент існує у структурі, де учні готові використовувати інтерактивні технології на початковому рівні, що може збільшити професійний

потенціал майбутніх учителів початкових класів, оскільки необхідні навички та вміння використовувати інтерактивні форми та методи роботи дозволять ефективніше вирішувати проблеми викладання, виховання та розвитку.

Достатня сформованість складових компонентів досліджуваної готовності і їх цілісна єдність – показник необхідного рівня готовності молодого вчителя до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

На основі розробки відповідних стандартів оцінювання визначено, що студенти готові використовувати інтерактивні технології в процесі викладання мистецтва через необхідність забезпечення ефективної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів. Знання та вміння, які ми визначаємо, необхідні учням - майбутнім вчителям майбутнього класу в процесі навчання, ми розглядаємо їх як еталон когнітивної та операційної складових готовності

Основними критеріями ми виділили: мотиваційний, теоретичний і практичний, кожний з яких визначається наступними показниками.

Мотиваційний критерій:

а) наявність позитивного відношення досліджуваного до необхідності спеціальної інтерактивної організації навчально-пізнавальної діяльності;

б) направленість на розв'язання протиріч педагогічного процесу через доцільну організацію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, навчання їх працювати за інтерактивним принципом.

Теоретичний критерій:

а) знання умов проведення занять за інтерактивними технологіями;

б) знання можливих варіантів взаємодії учителя і учнів, його керівну роль в процесі інтерактивного заняття;

в) знання особливостей взаємодії учнів у процесі проведення навчання за інтерактивними технологіями;

г) знання сутності індивідуальної, групової роботи, роботи в парах, трійках;

д) знання сутності роботи у дискусії;

е) знання особливостей проведення фронтальної інтерактивної роботи;

ж) знання психологічних особливостей молодшого школяра; з) знання особистісних особливостей кожного учня, який навчається у даного вчителя; і) знання сутності і варіантів застосування інтерактивних вправ відповідно до предмету, теми та умов проведення (урок у класі, екскурсія в природу, тощо).

Практичний критерій:

а) уміння організувати навчання молодших школярів за інтерактивними технологіями;

б) уміння використовувати в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів індивідуальні, групові форми навчання; роботу в парах і трійках;

в) уміння використовувати в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів роботу у дискусії;

г) уміння використовувати в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів фронтальну інтерактивну роботу;

д) володіння методикою застосування у навчальному процесі початкової школи інтерактивних технологій;

е) уміння застосовувати інтерактивне навчання молодших школярів в умовах масової школи.

У період експериментального етапу дослідження для одержання даних стосовно мотиваційного і когнітивного компонентів готовності використовувались методи: анкетування вчителів, учнів, студентів; порівняльний аналіз уроків, проведених за інтерактивними технологіями і за звичайною методикою; аналіз конспектів і протоколів уроків, проведених у період практики безпосередньо перед читанням спецкурсу і після проходження педагогічної практики. Відповідно операційного компоненту готовності ми отримали дані, які одержали в результаті: споглядання за діяльністю студентів під час навчальних занять та проведенням ними уроків у школі, опитування вчителів, методистів, які працювали зі студентами під час проходження ними педагогічної практики.

У відповідності до визначених критеріїв і показників були означені рівні готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти

у процесі навчання образотворчого мистецтва в урочний період: початковий рівень (НР), середній рівень (ПР), достатній рівень (СР) і високий рівень (ВР).

Високий рівень умовно визначає високий ступінь підготовки учнів до використання інтерактивної технології художньої освіти у процесі викладання мистецтва. Студенти, які досягли цього рівня, добре усвідомлюють важливість викладання інтерактивних прийомів для учнів молодших класів, їм потрібно використовувати різні набори інтерактивних вправ, а також приділяти велику увагу індивідуальним та груповим інтерактивним вправам, дискусіям, доказовості тощо. Вони мають глибокі теоретичні знання щодо визначень, сутності організаційної форми навчальної діяльності та особливостей застосування курсів, вивчених на початковому рівні. Творчо застосовувати набуті теоретичні знання для реалізації актуальних завдань, а на практиці самостійно планувати та застосовувати інтерактивні вправи для організації навчально-пізнавального процесу молодших школярів, а також може швидко коригувати та реорганізувати заплановану взаємодію у залежності від конкретних умов уроку.

Ми маємо на увазі студентів *достатнього рівня*, які усвідомлюють важливість організації інтерактивної технологічної освіти для молодших школярів та необхідність запровадження інтерактивних вправ у класі. Вони мають досить стабільні теоретичні знання щодо визначення та природи інтерактивного навчання та їх прикладних характеристик у процесі початкової освіти. Дають кілька помилкових визначень, але проявляють активний інтерес до використання інтерактивних технологій у програмі початкової школи. Застосовують набуті теоретичні знання для виконання реальних завдань та практики, але очевидних творчих результатів немає. Вони намагаються самостійно спланувати використання інтерактивної технології художньої освіти в процесі викладання мистецтва та можуть довести та стимулювати раціональність кожної інтерактивної вправи.

Середній рівень характерний для студентів, які, до кінця не усвідомлюють, необхідність застосування інтерактивних технологій при навчанні молодших школярів і їм не дуже хочеться їх застосовувати. Студенти цієї групи мають

теоретичні знання відносно визначень і сутності організації навчання за інтерактивними технологіями, особливостей застосування індивідуальних, фронтальних форм, проведення дискусії. Практичні роботи стосовно інтерактивного навчання мистецької освіти виконують лише за зразком, відтворюючи наявні методичні розробки. В особистій практичній діяльності використовують лише найпростіші інтерактивні вправи.

Початковий рівень характерний для студентів, які не усвідомлюють необхідності використання інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва у навчально-виховний процес початкової школи, а також не мають теоретичних знань і стосовно понять, і особливостей застосування інтерактивних форм та методів. Вони байдуже відносяться до досліджуваної проблеми, і не можуть дати визначень і пояснити сутність інтерактивного навчання. На практичних заняттях планують роботу за допомогою колег, або копіюють їхню роботу, не заглиблюючись у зміст навчального матеріалу, використовують тільки найлегші, або найбільш уживані інтерактивні вправи.

Для одержання кількісної характеристики рівня готовності використовувалась п'ятибальна система оцінювання кожного показника:

4-5 балів – високий рівень; 2-3 бали – достатній рівень; 1 бал – середній рівень; 0 балів – початковий рівень.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, особистих споглядань, були виділені специфічні складові організації інтерактивного навчання мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, які лягли в основу показників, за якими проводилась оцінка операційного компонента готовності. Виокремлення складових базувалось на розумінні педагогічного процесу як об'єкта педагогічної діяльності, в якому в якості предмета управлінської діяльності вчителя виступає навчально-пізнавальна діяльність школярів. Враховувався і той факт, що організація діяльності учнів повинна спиратися на сучасні концепції навчально-пізнавальної діяльності (особистісно-орієнтоване навчання, діяльнісний підхід, розвиток учнів, теорія поетапного

формування розумових дій, індивідуальні, групові, колективні форми).

Таблиця 2.4.

Основні складові організації інтерактивного навчання мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва	
№	Складові
1.	Чітка, послідовна і динамічна організація діяльності учнів
2.	Врахування характеру навчально-пізнавальної діяльності учнів при підготовці дидактичних матеріалів
3.	Вибір адекватних інтерактивних вправ для організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у зв'язку з етапом навчання
4.	Творче застосування інтерактивних вправ на різних типах уроків, нестандартних уроках та уроках-екскурсіях
5.	Обговорення теми і очікуваних результатів (цільових завдань) в учнівській аудиторії
6.	Організація структурних компонентів уроку, який спроектовано за інтерактивними технологіями
7.	Організація фронтальних інтерактивних вправ
8.	Організація групових інтерактивних вправ
9.	Організація та ефективність проведення дискусії
10.	Організація та ефективність проведення інтерактивних дидактичних ігор
11.	Активність учнів у проведених інтерактивних вправах: а) робота в групі по ролях, б) організація зворотнього зв'язку(сигнальні картки), в) різний ступінь доказовості міркувань
12.	Активність учителя в інтерактивному уроці (дати установку, направити роботу, дати можливість вислухати всіх бажаючих, скоротити виступ тощо.)
13.	Участь учнів у перевірці і оцінці знань: - самоконтроль і самооцінка; - взаємоконтроль і взаємооцінка.
14.	Організація рефлексії стосовно очікуваних результатів
15.	Рациональне використання часу уроку для організації інтерактивних вправ

На основі виділених складових, аналізувались плани-конспекти уроків студентів контрольних та експериментальних груп відповідно до правильності проектування і проведення уроків за інтерактивними технологіями, підбору інтерактивних вправ, постановці проблемних запитань після проведених занять з методик та вивчення спецкурсу. Контроль і аналіз здійснювались на практиці пробних уроків, а також в період неперервної дипломної практики. Матеріал даної таблиці було повідомлено студентам для здійснення самоаналізу і взаємоаналізу в період експериментального навчання і в період проходження практики.

Висновки до другого розділу

Таким чином доходимо висновку, що за сучасних умов підготовка майбутнього вчителя має забезпечувати формування у нього стійкої професійно-педагогічної спрямованості, інтересу до професії педагога, орієнтувати на досягнення високих результатів у самостійній роботі, на вияв творчості та ініціативи. Професійна готовність студентів має бути усвідомленою і цілеспрямованою, направленою на підвищення їх суб'єктивного компоненту.

Науково-теоретичний аналіз проблеми професійно-педагогічної діяльності вчителя дозволив встановити взаємозв'язки процесу підготовки і стану готовності до діяльності. Підготовка студентів виступає засобом формування готовності до професійної діяльності, готовність є результатом і показником якості підготовки, що реалізується і перевіряється в діяльності виконання практичних завдань; діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання та корекції. Підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів, формування готовності до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва у навчальному процесі залежить в нашому випадку від перебудови існуючих способів і форм організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі, тобто від удосконалення професійно-педагогічної підготовки студентів.

Спроектована модель складається з таких блоків:

1. *цільового* (реалізує соціальне замовлення та мету професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти);
2. *теоретико-методологічного* (ґрунтується на сучасних наукових підходах, концептуальних положеннях та принципах професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, знаннях альтернативних педагогічних технологій);
3. *організаційно-методичного* (включає етапи реалізації моделі, формування інноваційного середовища як сукупності психолого-педагогічних та організаційно-методичних умов, науково-методичне забезпечення, предметну специфіку процесу професійної підготовки, форми, методи, інноваційні альтернативні освітні технології);
4. *діагностично-результативного* (характеризує контролюючу функцію досліджуваного процесу, структурні компоненти, рівні та критерії сформованості професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності з включенням альтернативних технологій).

Визначено, що професійна готовність майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва— це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу мистецько-освітньої діяльності.

Ми вважаємо, що модель готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва складається з трьох основних компонентів: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційний. Основними критеріями є: мотиваційний, теоретичний і практичний. У відповідності до визначених критеріїв і показників були означені рівні готовності студентів до застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва нульовий рівень (НР), початковий рівень (ПР), середній рівень (СР) і високий рівень (ВР).

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

3.1. Діагностика професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

З метою діагностики професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва нами було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту на базі ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Рівненського державного гуманітарного університету.

В експерименті брали участь 90 студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Завдання даного етапу експерименту полягали у:

- з'ясуванні сучасного стану використання інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва в системі професійної підготовки майбутнього вчителя;
- визначенні критеріїв професійної готовності майбутнього педагога до вивчення інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва;
- в діагностиці рівнів професійної готовності майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, відповідно до розроблених критеріїв і показників.

Розв'язання цих завдань відбувалося в три етапи, кожен з яких підпорядковувався певній меті й власним завданням, для реалізації яких

застосовувалися відповідні методи.

Констатувальний етап педагогічного експерименту, спрямованого на виявлення рівня професійної готовності випускників педагогічного факультету до використання інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва в початкових школах здійснювався відповідно до виокремлення її компонентів: мотиваційного, когнітивного, ціннісно-естетичного, діяльнісно-технологічного та особистісно-рефлексивного. Для вимірювання рівня сформованості компонентів професійної готовності до мистецько-освітньої діяльності в майбутніх вчителів початкової школи було застосовано різноманітний інструментарій – стандартизовані тести, опитувальники, анкети, детальний опис, якого подано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Схема вивчення професійної готовності майбутнього педагога до використання інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Компоненти професійної готовності	Показники виявлення	Методики вивчення
Мотиваційний	Сформованість професійно значущих якостей, спрямованість і внутрішня мотивація до мистецько-освітньої діяльності.	Методики діагностики професійної спрямованості особистості (адаптована методика Б. Басса); методика діагностування особистості на мотивацію до мистецько-освітньої діяльності.
Когнітивний	Засвоєння системи методологічних та теоретико-методичних знань у галузі мистецько-освітньої діяльності вчителя початкової школи. Формування цілісної, соціально адекватної системи знань з теорії та практики мистецької освіти та здатності педагогічної комунікації.	Анкета на виявлення рівня сформованості професійно-педагогічних знань і уявлень майбутніх вчителів; письмова діагностична робота на виявлення якості методико-мистецьких знань; методика визначення здатності педагогічної комунікації
Ціннісно-естетичний	Обізнаність із особистісними та суспільними культурно-естетичними цінностями. Усвідомлення необхідності формування ціннісних мистецьких орієнтацій і дотримання	Анкета для визначення сформованості ціннісних орієнтацій студентів; авторська методика визначення готовності майбутніх вчителів початкової

	у професійно-педагогічній діяльності; здатність до емпатії.	школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва
Діяльнісно-технологічний	Сформованість професійних умінь і навичок, опанування стандартизованими та інноваційними технологіями мистецько-освітньої діяльності, готовність до педагогічної творчості.	Анкета на виявлення рівня сформованості професійно-педагогічних вмінь і навичок у галузі мистецької освіти; методика діагностики художньо-творчої креативності (опитувальник креативності Д. Джонсона).
Особистісно-рефлексивний	Рефлексія досвіду художньо-педагогічної діяльності; розвиток творчого підходу до розв'язання художньо-педагогічних проблем; розвиток особистісних (емпатія, толерантність, повага до особистості) та професійно значущих якостей вчителя.	Методика діагностики рівня емпатійних здібностей (діагностика рівня емпатії В. Бойко); методика визначення здатності до особистісної рефлексії та оцінних навичок власної мистецько-освітньої діяльності.

Окресливши теоретичні та функціонально-змістові характеристики професійної готовності майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, важливим завданням дослідження було вивчення стану її сформованості у студентів, які здобувають обраний фах у вищих педагогічних та гуманітарних закладах України. Для цього було сформовано контрольну (60 осіб) та експериментальну (30 особи) групи, до яких входили студенти, які здобувають професію вчителя. Навчальні заклади, де проводився констатувальний етап експерименту, дібрано шляхом типового цілеспрямованого відбору, як найтипівіші серед педагогічних та гуманітарних вищих навчальних закладів України.

Для констатувального етапу експерименту нами свідомо було обрано студентів III, IV курсу, котрі здобувають фах вчителя на ступенях вищої освіти «Бакалавр». Така вибірка пояснюється тим, що:

– студенти пройшли адаптаційний етап навчання на педагогічному факультеті та мають рівень сформованості професійно-педагогічної спрямованості, відповідних якостей;

– отримали належний рівень педагогічних знань та вмінь, вивчаючи дисципліни: «Вступ до спеціальності», «Основи педагогіки», «Дидактика», «Основи педагогічних досліджень», «Інноваційні педагогічні технології початкової освіти»;

– саме з III-IV курсу художньо-педагогічна підготовка майбутніх вчителів початкової школи, шляхом вивчення методико-мистецьких дисциплін: Декоративно-прикладне мистецтво з методикою», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Художнє конструювання і основи дизайну»;

Формування контрольної групи та експериментальної групи проведено шляхом реалізації випадкового відбору із застосуванням технічної процедури розрахунку кроку відбору.

Серед усіх методик, для застосування в процесі констатувального експерименту ми обрали ті, які пройшли стандартизацію й перевірку на валідність, адекватність, і надійність. У ході педагогічної діагностики ми не застосовували абсолютно всіх із цих методик, а добирали їх, залежно від ситуації проведення експерименту та індивідуальних особливостей учасників експерименту. Адже означені методики є взаємодоповнюючими й взаємозамінними одна одну, а тому, незалежно від їхніх комбінацій дозволяють об'єктивно й адекватно визначити рівні сформованості компонентів професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Таким чином, підібраний комплекс психодіагностичних методів і методик дозволив нам дієво провести діагностику рівнів сформованості компонентів професійної готовності майбутніх педагогів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва в учасників експерименту й правильно описати кількісні та якісні прояви в них цієї сутнісної інтегративної якості.

3.2. Аналіз сформованості провідних компонентів професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва на констатувальному етапі експериментального дослідження

На даному етапі педагогічно експерименту нами проведено аналіз сформованості провідних компонентів фахової готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Аналіз емпіричних даних здійснювався у процесі діагностики стану сформованості окремих компонентів професійної готовності майбутніх педагогів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій на уроках образотворчого мистецтва за нижче наведеним порядком.

1. Емпіричні дані систематизувалися у таблиці у чисельному та відповідному відсотковому виразі.
2. Відсоткові розподіли представлялися графічно у вигляді діаграм.
3. Оцінка статистичної достовірності співпадінь і відмінностей у рівневі досліджуваної ознаки здійснювалася за допомогою методів математичної статистики – мультифункціональних статистичних критеріїв (зокрема λ критерію Колмогорова-Смирнова).

На основі аналізу рівня сформованості окремих компонентів професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій на уроках образотворчого мистецтва нами систематизовано інтегрований показник цього новоутворення особистості фахівця (табл. 3.2, рис. 3.1).

Інтегровані показники сформованості професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Рівні	КГ (n= 60)		ЕГ (m=30)	
	f	%	f	%
продуктивно-творчий	8	13,33	5	16,67
конструктивний	11	18,33	6	20
репродуктивний	34	56,67	16	53,33
елементарний	7	11,67	3	10

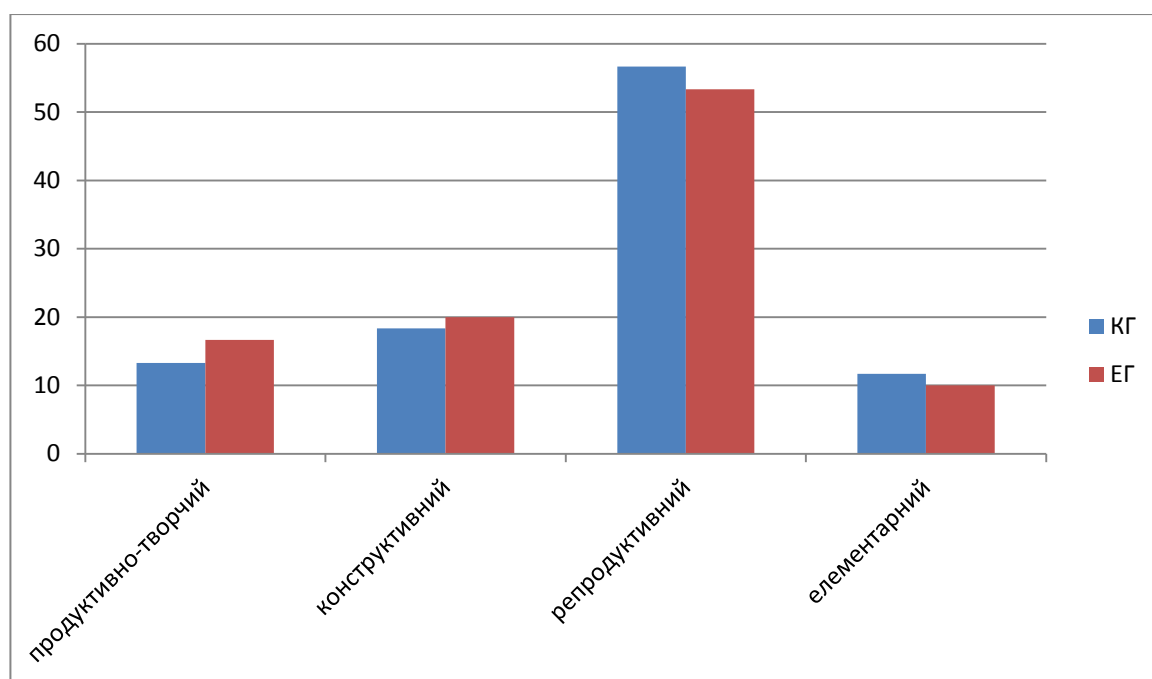

Рис. 3.1. Інтегровані показники сформованості професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Отже, очевидною є тенденція переваги репродуктивного рівня професійної готовності студентів до мистецько-освітньої діяльності у початковій школі (понад

56% опитаних), продуктивно-творчий рівень – 13,33% в КГ та 16,67% в ЕГ, приблизно стільки ж виявили елементарний рівень готовності (11,67% в КГ та 10% в ЕГ).

Порівнюючи обчислені дані значення критерію Колмогорова-Смирнова з критичним значенням $\lambda=1,36(p<0,05)$, дійшли висновку, щодо професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій на уроках образотворчого мистецтва та їх складовими, вони менші за критичне значення. Це означає, що студенти КГ та ЕГ істотно не відрізняються між собою за рівнями готовності.

Однак існують відмінності між ними у змісті когнітивного компонента, а саме за рівнями засвоєння психолого-педагогічних та методико-мистецьких знань в специфічних аспектах до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва відчувають відсутність знань або вказують на недостатній їх рівень. Цей висновок корелює з тими, які зроблено щодо теоретико-методичних та художньо-мистецьких знань про інтерактивні технології майбутніх учителів початкових класів на основі даних після проведення анкетування та написання письмової роботи. Сформовані групи можемо вважати ідентичними за компонентними ознаками професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, а одержані результати такими, що відображають об'єктивний стан її сформованості у майбутніх фахівців.

3.3. Упровадження моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

Програма формувального етапу експерименту впроваджувалась упродовж 2019 –2020 років згідно з описаними етапами магістерської роботи. Її завдання

полягали в досягненні мети наукового дослідження через перевірку виведеної гіпотези про те, що рівень якісної професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва істотно підвищиться за умови впровадження розробленого теоретико-методичного супроводу процесу викладання дисциплін професійного спрямування методико-мистецького змісту у закладах вищої освіти, зокрема покращення форм, методів шляхом впровадження інтерактивних педагогічних технологій.

Завдання формувального етапу експериментальної діяльності:

- за результатами констатувального етапу експерименту сформувані контрольні та експериментальні групи студентів;

- поетапно вводити в педагогічний процес ВНЗ розроблену авторську структурно-функціональну модель процесу професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва;

- реалізувати приблизно визначені педагогічні умови кращого формування фахової готовності студентів педагогічних факультетів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва;

- ввести у ході дослідно-експериментальної роботи комплекс діагностичних авторських методик (анкетування, опитування, завдання) для визначення рівнів сформованості компонентів професійної готовності студентів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва;

- оптимізувати вплив інноваційного художньо-педагогічного освітнього середовища педагогічного факультету на процес формування та розвитку в майбутніх фахівців початкової освіти професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

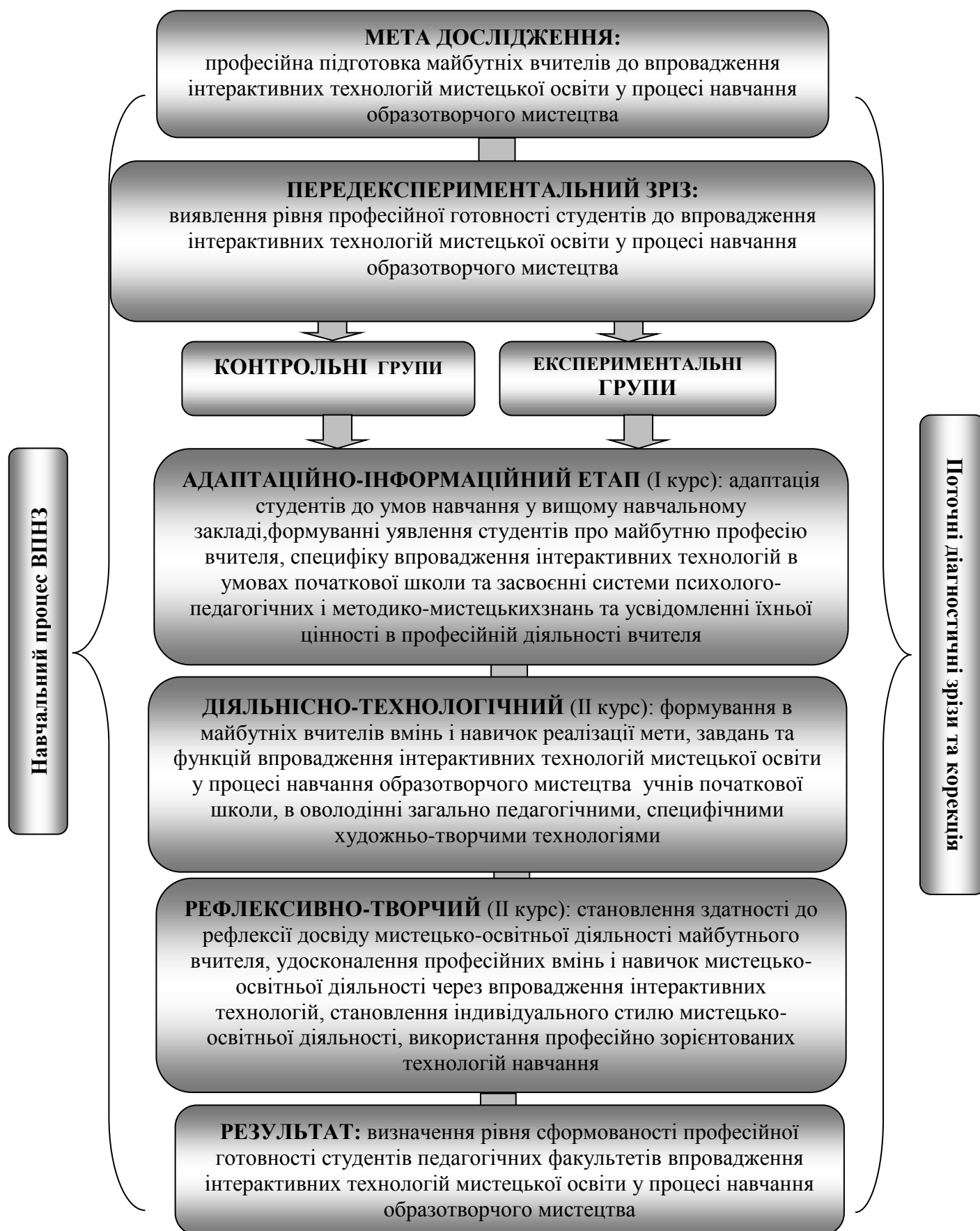

Рис. 5. 1. Схема формувального етапу педагогічного експерименту

На формувальному етапі нашого експерименту застосовано, психодіагностичні методи (бесіди, спостереження, тестування, анкетування, аналіз продуктів діяльності суб'єктів педагогічного процесу, метод розв'язання проблемно-педагогічних ситуацій, самооцінки), а також педагогічний експеримент, статистичні методи вторинної обробки даних.

Аналіз результатів, отриманих під час проведеного нами констатувального експерименту впевнює у тому, що чинна система фахової підготовки студентів педагогічних факультетів у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 013 «Початкова освіта» потребує покращення змісту, методів, форм, технологій у галузі мистецької освіти. Виходячи з уточнення педагогічних умов, здатних задовольнити підвищення рівня фахової готовності майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти.

Педагогічний експеримент мав лонгітюдний і порівняльний характер упродовж усього часу його проведення. Йому попереджувала певна підготовча робота, що являється в тому, щоб професійну готовність майбутнього викладача до впровадження інтерактивних технологій сформувати у нових умовах експериментальної моделі професійної підготовки шляхом додавання тематики методико-мистецьких дисциплін інтерактивно-технологічним змістом. З даною метою, наприклад, навчальну дисципліну «Образотворчу мистецтво з методикою навчання» доповнено такими питаннями, як: «Інтерактивні технології навчання образотворчого мистецтва», «Проектне навчання на уроках образотворчого мистецтва», «Кооперативне навчання на заняттях образотворчого мистецтва», «Мультимедійні технології на заняттях образотворчого мистецтва», «Ситуативне моделювання на заняття образотворчого мистецтва», «Нестандартні художні техніки». Програма навчальної дисципліни «Образотворчу мистецтво з методикою навчання» практико-орієнтована та спрямована на розвиток творчого потенціалу вчителя, його професійних компетенцій в галузі мистецької освіти. Серед завдань курсу:

– сприяти формуванню сучасних уявлень про роль, значення і зміст лінії «Образотворче мистецтво» в освітній програмі;

- формувати предметні, ключові та предметні компетентності майбутніх педагогів початкової освіти, що викладають образотворче мистецтво;
- створити умови для опанування методичних підходів до проектування, здійснення освітнього процесу і оцінювання планованих результатів на основі системно-діяльнісного, компетентнісного підходів;
- створити умови для оволодіння сучасних педагогічних, дослідницьких, інформаційно-комунікативних і творчих технологій в галузі мистецької освіти;
- ознайомити з основами емоційно-образної драматургії занять образотворчого мистецтва, завданнями, принципами і методами викладання, з урахуванням вікових психолого-фізіологічних особливостей дітей початкової школи;
- сприяти формуванню у студентів уявлень про специфіку образної мови різних видів мистецтв, підвищенню художньої майстерності.

Програма курсу має діяльнісний характер і практичну спрямованість. Певний час відводиться художньо-практичній творчій діяльності майбутніх спеціалістів з використанням різних художніх матеріалів і комп'ютерних програм. З анотації дізнаємося про те, що програма курсу розширить знання майбутніх викладачів початкової школи в галузі педагогічних технологій, таких як мультимедійні, музейні, проектні, здоров'язберігаючі, ігрові, арт-терапії. Практичні заняття побудовані на прикладах використання цих технологій в процесі навчання і методиках розвитку креативного потенціалу учнів. Студенти отримають різні знання в галузі сучасних художніх матеріалів і технологій, з навчальними посібниками і електронними виданнями. У навчальному процесі активно використовуються інформаційно-комунікативні та медіа-технології, зокрема, знайомство з основними графічними редакторами Paint, Adobe Photoshop , програмою презентацій *Microsoft Office Power Point* , текстовим редактором *Microsoft Office Word*, створення в них різних малюнків, дизайнерських робіт, мультимедійних продуктів, практичну роботу в мережах Інтернет і роботу з периферійними пристроями. Програмою прогноуються практичні зайняття на базі шкіл, виставкових зал, музеїв, обмін художньо-педагогічним досвідом.

У навчальний план підготовки спеціалістів та магістрів включено такі

дисципліни і спецкурси, як: «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» (60 год.), «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво» (120 год.), «Інноваційні технології викладання образотворчого мистецтва» (150 год.), «Технології викладання музичного мистецтва» (120 год.). Однак нормативна частина змісту педагогічної освіти у вибраних вишах залишається сталою, тому нами було здійснено спробу його інноваційно-технологічного спрямування.

Особливістю формування мети у рамках технології інтерактивного навчання є те, що мета навчання задається ззовні програмою, коригується та уточнюється викладачем з урахуванням можливостей студентів. Метою технології інтерактивного навчання є розвиток теоретичного мислення студентів у процесі засвоєння знань навчальної дисципліни, формування пізнавального інтересу у студентів. Основою взаємодії є діалогічне спілкування при провідній ролі викладача, з використанням епізодичного зворотного зв'язку. Результат навчання виявляється в наявності теоретичних знань, продуктивних розумових дій, пізнавального інтересу.

В інтерактивному навчанні виділяються основні етапи:

- Визначення потреб студентів у навчанні – незалежно від того, чи це давно відомі нам слухачі, чи кимось створена, незнайома викладачеві навчальна група, чи врешті-решт група, котра тільки повинна бути створена в результаті інформаційних заходів.
- Визначення мети навчання – комплекс результатів, яких хочемо досягнути завдяки проведеним заняттям.
- Створення концепцій навчання, а саме формування суми знань та інформацій, що подаються на заняттях, а також пакету вмінь, на основі яких повинні потренуватися учасники – на цьому етапі слід розглядати навчання як однорідну, взаємозв'язану цілісність.
- Підбір методів навчання, що відповідають визначеній меті, а також пристосовані до характеру та можливостей учасників навчання.
- Аналіз та підготовка необхідних ресурсів, з допомогою яких проводитиметься заняття: компетентні викладачі, навчальні аудиторії,

технічні засоби навчання, методичні, навчальні та інформаційні матеріали тощо.

- Створення кінцевого варіанта навчальної програми – загальна тривалість заняття та окремих його частин, визначення тривалості та кількості перерв, уточнення принципів співпраці усіх викладачів, які проводять навчання.

Педагогічна діяльність студентів під час опанування курсу реалізовується під час лекцій та практичних, лабораторних занять. Лекція може мати елементи інтерактивної технології: викладач підбирає активні форми і методи навчання. Процес інтерактивного навчання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх суб'єктів навчання. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове), де всі є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [5, с.54]. Як наслідок, організація інтерактивного навчання передбачає моделювання елементів навчально-виховного процесу, життєвих ситуацій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та адекватної ситуації.

На нашу думку, інтерактивна технологія педагогічного спілкування – рольова гра на заняттях з навчальної дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва» дає змогу організувати спілкування, структуруючи та спрямовуючи групову роботу, поживляє процеси сприйняття і усвідомлення змісту та художньо-творчої цінності творів живопису, графіки, скульптури. До прикладу, на практичному занятті на тему: «Мистецтво живопису. Ознайомлення школярів з видами живопису на уроках малювання» нами було проведено метод - рольова гра за змістом живописних творів вітчизняних та зарубіжних художників.

На першому етапі було здійснено організаційно-методичні заходи (знайомство і створення вільної, довірчої атмосфери в групі). На другому етапі був розподіл ролей студентів в групі. Кожен отримав завдання на картках для сприймання та мистецтвознавчого аналізу художніх живописних творів (репродукції картин: Леонардо да Вінчі «Темна вечеря», Рубенс «Два Сатири», І.Колесникова «Дівчинка і рибка», К. Білокур «Квіти за тином», Carmina Burana «Колесо Фортуни» та інші). На третьому етапі передбачалася і здійснювалася

студентами в малих групах під керівництвом модератора-фасилітатора поділ за змістом видів живопису. Перед студентами було поставлено завдання: показати знання видів живопису(монументальний, станковий, декоративний, декораційно – оформлюючий і мініатюрний) та вміння розрізнати репродукцію картин за їх видами. Наступним етапом було проведення бесіди з використанням проєктора для фронтальної демонстрації творів з кожного виду живопису Представники групи виступали в ролі викладача, розповідали та обговорювали деталі картин певного виду живопису. Підводячи підсумки рольової гри, варто відзначити активну участь студентів, актуалізацію креативного мислення, образної мови, емоційно сприятливу, невимушену атмосферу цієї педагогічної технології. На завершення – обмін враженнями та оцінювання в балах студентів за участь у рольовій грі.

Подальшому усвідомленню психолого-педагогічних основ інтерактивного навчання сприяла розробка теорії контекстного навчання. Згідно з цією теорією, процес навчання розглядається як формування пізнавальної діяльності студентів з орієнтацією на майбутню професію. Контекстне навчання сприяє зміні навчальної діяльності в професійну сферу. Мета технології контекстного навчання задається програмою навчальної дисципліни, коригується педагогом з урахуванням професійних інтересів студентів. Навчальні завдання спрямовані на моделювання професійної діяльності. Знання засвоюються студентами в ході інформаційних, проблемних лекцій; лекцій, що читають два викладачі; лекцій із заздалегідь запланованими помилками; лекцій – прес-конференцій тощо. Управління діяльністю студентів здійснюється у контексті їхньої професійної підготовки. Процес навчання спрямований на розвиток професійного мислення. Взаємодія між педагогом та студентом побудований на основі діалогічного спілкування з підсиленням ініціативи студентів, із встановленням постійного зворотного зв'язку. Результат навчання – теоретична готовність студентів до вирішення професійних завдань. Формою контролю є атестаційні педагогічні ситуації, ділові ігри.

На практичному занятті на тему: «Мистецтво графіки. Вивчення графіки на

уроках образотворчого мистецтва в школі» пропонується взяти участь у дебатах: «Обґрунтуйте роль традиційних та сучасних інтерактивних методів і прийомів навчання образотворчого мистецтва у формуванні образотворчих знань, умінь та навичок молодших школярів». Розробіть інтерактивні завдання для уроків опанування основ образотворчої грамоти: крапка, лінія, штрих, пляма. Підготовчим етапом дебатів є самостійна робота навчально-методичною літературою, під час якої студенти складають порівняльну характеристику цих методів і прийомів та кожен обґрунтовує найбільш ефективну точку зору; ілюструють методику роботи, розв'язуючи конкретні методичні задачі. За таких умов формується предметний контекст майбутньої професійної діяльності. Слід зазначити, що у даному випадку цілепокладання не обмежується завданнями засвоєння здобутих знань і спробами застосування. Засвоєння знань здобуває особистісного сенсу з перспективою їхнього застосування у майбутній професії. Таким чином, діяльність студента здійснюється у просторово-часовому контексті і виступає сполучною ланкою між минулим, сьогоденням і майбутнім.

З метою ознайомлення з інтерактивними педагогічними технологіями викладання мистецьких дисциплін у початковій школі, пропонуємо до розгляду на практичному занятті на тему: «Зображення архітектурних споруд (народна архітектура)» серію завдань для опрацювання особливостей методики викладання образотворчого мистецтва з елементами інтерактивних технологій в зарубіжній педагогіці. Зокрема, підготувати повідомлення та реферати на теми: «Африканська архітектура», «Своєрідність китайської архітектури», «Сучасна архітектура в країнах Західної Європи: Великобританії, Нідерландів, Франції». З метою обміну повідомлень на задану тематику використаємо метод проєктів. Метод проєктів розрахований на розвиток уміння побачити проблему, замислитися над нею, знайти спосіб її розв'язання, застосовуючи набуті раніше знання та навички. Для уроків образотворчого мистецтва можна рекомендувати *творчі проєкти*. Наприклад, результатом роботи всіх учнів класу на уроках з теми «Поняття про містобудівне та ландшафтне проєктування» в 4-му класі може бути макет сучасного мікрорайону, в якому кожна група виконує

макет споруди певного типу (житловий будинок, дитячий садок, магазин, школа, кінотеатр тощо). Учні в групі можуть розподілити ролі так: відповідальний за проєкт, організатор, генератор ідей, оформлювач результатів.

Наприклад, вивчаючи «Образотворче мистецтво з методикою навчання», зокрема, на практичному занятті на тему: «Урок – основна форма організації навчальної діяльності в умовах початкової школи», практикуємо проведення ділових ігор навчально-педагогічного спрямування. У структурі практичного заняття пропонуємо завдання такого змісту.

1. Розробіть детальні конспекти занять різних типів образотворчого мистецтва для 1-4 класів з використанням інтерактивних технологій: визначити освітні, розвивальні, виховні цілі уроку; визначити ефективні методи, прийоми і форми організації навчання на кожному етапі уроку для досягнення означених цілей; прокоментувати методику варіанту підготовки і проведення кожного етапу уроку щодо його психолого-дидактичної суті та предметного змісту.

2. Приготуйтеся до проведення занять образотворчого мистецтва різних типів за пропонованою тематикою з використанням інтерактивних технологій: розробка плану-конспекту уроку образотворчого мистецтва в 2 класі (колективної творчої роботи) на тему: «Настрій у пейзажі»; розробка плану-конспекту заняття образотворчого мистецтва (опанування основ образотворчої грамоти) на тему: «Світ тварин у мистецтві»; розробка плану-конспекту заняття образотворчого мистецтва (комбінованого) на тему: «Зимові фантазії» (ілюстрування); розробка плану-конспекту заняття образотворчого мистецтва (самостійної творчої роботи) на тему: «Мистецькі подорожі».

3. Здійсніть методичний аналіз уроків образотворчого мистецтва різних типів.

Так для проведення навчально-педагогічної гри на практичному занятті – імітації уроку образотворчого мистецтва або ж музики слід розробити технологічні організаційні етапи і врахувати перелічені аспекти.

Хід навчально-педагогічної гри.

Підготовчо-організаційний психологічний етап передбачає формування у студентів позитивного мотиваційного підходу до квазіпрофесійної педагогічної

діяльності.

1. Планування гри включає вибір теми для гри та вузлових тем з програми для розробки сценарію заняття образотворчого мистецтва згідно його дидактичної структури.
2. Цільові настанови колективу академічної групи полягають в остаточному закріпленні функціональних ролей згідно розробленого сценарію навчально-педагогічної гри і роз'ясненні обов'язків, попередження помилок; підготовка аудиторії, оснащення, дидактичних, мультимедійних засобів та художнього приладдя; підбір критеріїв та інструкцій для аналізу етапів гри.
3. Безпосереднє проведення гри передбачає вибір стратегій для педагога і студентів – ролі модератора для викладача; розігрування квазіпрофесійних ситуацій і дій студентами, які полягають у реалізації форм, методів, прийомів викладання на кожному етапі модельованого заняття художньо-естетичного циклу.
4. Аналіз і оцінювання гри – це визначення сильних і слабких сторін в діях студентів; оцінювання студентами-методистами змісту та методичного наповнення дидактичної структури проведеного заняття; педагогічної доцільності форм, методів, прийомів і засобів навчання на занятті образотворчого мистецтва, музики, конкретних дій і ситуацій, всієї гри; створення сприятливого мікроклімату для підведення загальних підсумків; рефлексія.

Педагог здійснює оцінювання активності студентів у процесі проведення і аналізу заняття, професійності реалізації педагогічних ролей, дієвості методичних рекомендацій. Ми переконані, що якісно організована і проведена навчально-педагогічна гра, може бути одним з активних способів оптимізації педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців.

Підвищення рівня готовності вчителів початкової школи у галузі мистецької освіти до впровадження інтерактивних технологій може сприяти активному впровадженню художньо-творчих освітніх технологій у вищих гуманітарних навчальних закладах. Для кращого творчого саморозвитку особистості педагога, як стверджує С. Коновець, необхідно формувати такі якості, як: прагнення бути

самим собою, впевненість у своїх силах , самостійність, цілеспрямованість, творчий підхід до роботи, сила волі, наполегливість, енергійність, організованість, зібраність, працездатність, оптимізм, відповідальність, прагнення творити, захопленість певною справою, ентузіазм, розкутість у творчій самореалізації, спроможність створювати нове [29, с. 258].

З метою формування творчого потенціалу майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки варто застосовувати інтерактивні технології, які мають творчо-активізуючі цілі та розвивально-виховний характер й безпосередньо пов'язані з використанням різних видів мистецтва і творчої діяльності, так звані художньо-творчі освітні технології. Дані технології необхідно визнати ефективним способом покращення та удосконалення вітчизняної системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у галузі мистецької освіти. Для опанування інтерактивними технологіями ми обрали форму передачі досвіду викладача студентам – майстер-клас.

З метою формування діяльнісно-технологічного компонента готовності майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій ми організували і провели серію лабораторних занять у формі майстер-класів з основ народної декоративно-прикладної творчості на основі використання продуктивно-творчих технологій образотворчого мистецтва. Тематика майстер-класів охоплювала напрямки декоративно-прикладної художньої творчості: «Технологія виготовлення витинанки», «Технологія писанкарства», «Технологія Петриківського розпису», «Технологія розроблення ескізу для вітражу».

У ході заняття майстер-класу ми намагалися поєднувати інтерактивні технології навчання з метою формування діяльнісно-технологічної готовності майбутнього вчителя початкової школи до мистецької освіти учнів початкових класів. Наведемо приклад такого лабораторного заняття - майстер-класу на тему: «Технології формування образотворчих знань, умінь та уявлень дітей з навчальної проблеми «колір». Мета заняття передбачала формування у майбутніх фахівців спеціальності 013 «Початкова освіта» художньо-педагогічних компетентностей до викладання проблематики кольорознавства на заняттях образотворчого мистецтва

в 1-4 класах.

Специфіка майстер-класу передбачала поєднання інтерактивних педагогічних технологій. У підготовчо-організаційній частині заняття - проведення мотиваційно-проблемної бесіди на тему: «Роль кольору у житті людини і мистецтві». В основній частині - аналіз та колективне обговорення програмового систематизованого змісту образотворчих знань, умінь і уявлень дітей з навчальної проблеми «Колір»; організацію «мозкового штурму» - перевірки якості засвоєного матеріалу шляхом виконання тестових завдань на картках та самоперевірки результатів; участь у навчально-педагогічній грі інтерактивного характеру «У майстерні художника-живописця» з метою систематизації художніх технік живопису та відпрацювання методичного прийому педагогічного малюнку на етюднику, в альбомах за допомогою різних живописних вправ у техніках гуаші, акварелі, пастелі. На цьому ж етапі було організовано роботу у парах для проведення фасилітованої бесіди за змістом живописних творів вітчизняних та зарубіжних художників з використанням прийому поліекрану. Кульмінацією заняття стала творча робота у групах над виконанням проекту вітражу з елементами арт-терапії кольором та музикою, яка включала розробку технологічних етапів виконання проекту вітражу, імпровізування з кольором. У заключній частині - організація виставки робіт, оцінювання готових проектів вітражів та підведення підсумків заняття; момент рефлексії, відображення прагнень і сподівань студентів у здобутих професійно орієнтованих знаннях і вміннях.

Момент рефлексії у заключній частині заняття довів результативність обраної форми навчання і комбінації педагогічних технологій у досягненні поставленої мети майстер-класу. Присутні методисти відмітили високу активність та участь студентів у всіх запропонованих парних, групових формах, в ігровому проектуванні, в обговоренні повідомлень, відео-презентацій та результативність і творчість у процесі практичної роботи.

Новітні методичні підходи до забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців вимагають особистісно орієнтовану модель навчання,

переорієнтації на індивідуально-диференційовану; організації самоосвітньої діяльності; впровадження методів і засобів діагностики знань студентів. З цією метою розроблено інтерактивні методичні комплекси навчальних дисциплін «Образотворче мистецтво з методикою викладання», «Методика викладання мистецької освітньої галузі», які згідно із сучасними вимогами подаються студентам в електронному вигляді або у форматі Інтернет-сторінки у віртуальній бібліотеці університету. Завдяки цьому студенти мають можливість отримати повний пакет необхідної навчально-методичної літератури, матеріалів з доступом в окремому комп'ютерному класі внутрішній комп'ютерній мережі університету, віртуальній бібліотеці університету або через систему Інтернет.

Склад та структура комплексу включає різні навчальні засоби – друковані, відеоматеріали, комп'ютерні навчальні програми – тобто традиційні елементи та інформаційно-методичні ресурси – це електронні посібники, мультимедійні посібники, довідково-інформаційні системи, тренувальні програми для закріплення знань, контролювальні програми для їх перевірки. Для розробки таких програм використовувалися пакети Microsoft Word, Microsoft Power Point, Open Office, Corel Draw, Excel, Teach Book Constructor, orgImpress та інші.

До прикладу, електронний посібник «Образотворче мистецтво з методикою викладання», розроблений згідно із затвердженою робочою програмою на основі галузевого стандарту включає основні дидактичні блоки: теоретично-інформативну частину, яка включає тексти, малюнки, таблиці, структурно-логічні схеми, ілюстрації; практичну частину у вигляді лабораторно-практичного курсу; контрольну частину, де містяться завдання для самоконтролю, для модульного контролю, тести; довідкову частину, представлену глосарієм основних термінів. Електронні підручники забезпечують проведення аудиторних занять різного типу, а також самостійне вивчення курсів студентами.

Для реалізації тестування з метою діагностики фахових знань та умінь вивчався досвід різних комп'ютерних середовищ. Як оболонку було обрано ефективну систему Moodle. Дана програма дає змогу поділити тести на категорії за рівнем доступу, ввести автоматичне оцінювання, використати хронометраж

часу, обмежити кількість спроб для складання. Дана система дає змогу планувати самостійну пізнавальну діяльність студентів, дистанційну освіту, формувати календар навчального процесу, досягти належного рівня якості знань студентів.

Таким чином, ефективне засвоєння майбутніми вчителями змісту навчальних дисциплін «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво» забезпечується в умовах гуманізації педагогічного процесу за рахунок надання матеріалу, що вивчається, особистісного смислу; застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

3.4. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва

У процесі проведення формувального експерименту ми виходили з того, що перевірка гіпотез дослідження здійснюється за умови об'єктивного вивчення динаміки рівнів сформованості окремих компонентів професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва. Для цього проведено контрольні зрізи в контрольних та експериментальних групах на початку формувального етапу експерименту та по його завершенні.

Однією з визначальних умов ефективного розв'язання досліджуваної проблеми є розвиток мотиваційного та когнітивного компонентів готовності майбутнього фахівця початкової школи до впровадження інтерактивних технологій. Зауважуємо, на основі проведених спостережень та факторного аналізу, що важливе місце в системі професійної підготовки студентів педагогічних факультетів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва належить від таких

чинників: «вмотивованості майбутніх учителів до художньо-педагогічної діяльності», «наявності психолого-педагогічних та методико-мистецьких знань» і «здатності до педагогічної творчості за обраним фахом». За даними кореляційного аналізу виявлено взаємозв'язок між такими показниками готовності, як «знання – мотивація».

Аналіз рівня сформованості окремих компонентів професійної готовності майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій на етапі формувального експерименту уможливив виокремлення інтегрованого показника цієї готовності в динаміці .

Таблиця 3.5

Розподіл респондентів за рівнем професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва (за результатами формувального етапу експерименту)

Рівні	КГ				ЕГ			
	До експер (n=60)		Після експер (n=60)		До експер (m=30)		Після експер (m=30)	
	f	%	f	%	f	%	f	%
продуктивно-творчий	8	13,33	5	8,3	5	16,67	8	26,7
конструктивний	11	18,33	16	26,7	6	20	12	40
репродуктивний	34	56,67	35	58,3	16	53,33	9	30
елементарний	7	11,67	4	6,7	3	10	1	3,3

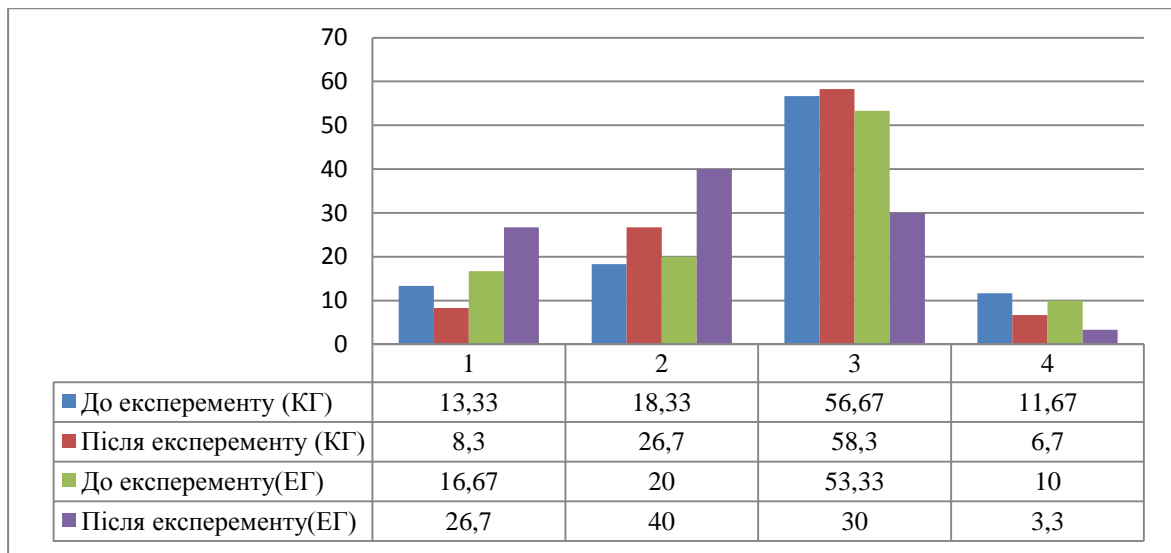

Рис. 3.2. Розподіл респондентів за рівнем професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва (за результатами формувального етапу експерименту)

Дані контрольного зрізу засвідчили, що у випускників ВНЗ продуктивно-творчий рівень сформованості професійної готовності зафіксований в КГ на початку експерименту лише в 13,33 % та 8,3 % осіб – після його проведення (в ЕГ ці показники відповідно становлять 16,67 % та 26,7 %); конструктивний – у 18,33 % респондентів до експерименту та 26,7 % – при його завершенні (в ЕГ виявлено значно вищі результати – відповідно 20 % та 40 %); репродуктивний – показали практично однакову кількість студентів КГ на початку й наприкінці експерименту – 56,67 % та 58,3 %, водночас в ЕГ кількість студентів істотно змінилась – відповідно 53,33 % та 30 %; елементарний – у КГ змінився відповідно з 11,67 % на 6,7% від загальної кількості респондентів, а в ЕГ ця кількість суттєво зменшилась із 10% до 3,3 %, що є фактично приростом. За всіма показниками приріст професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти на уроках образотворчого мистецтва на формувальному етапі експерименту становить 19,71 %, що є позитивним результатом.

На етапі завершення експериментальної роботи знову здійснено оцінку статистичної достовірності відмінностей і співпадань у рівневі досліджуваної ознаки за допомогою методів математичної статистики, зокрема λ критерію

Колмогорова-Смирнова. Таким чином, доходимо висновку, що внаслідок упровадження структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва за певних педагогічних умов виявлено чітку позитивну динаміку підвищення рівня професійної готовності за всіма показниками дослідження.

Висновки до третього розділу

Визначено рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва: елементарний, репродуктивний, конструктивний, продуктивно-творчий. Констатувальний етап дослідницько-експериментальної роботи, спрямованої на виявлення рівнів професійної готовності майбутніх фахівців початкових класів до мистецько-освітньої діяльності, здійснювався відповідно до виокремлення її компонентів: мотиваційного, когнітивного, ціннісно-естетичного, діяльнісно-технологічного та особистісно-рефлексивного. Для вимірювання рівнів сформованості компонентів професійної готовності до мистецько-освітньої діяльності в майбутніх вчителів початкової школи освіти було застосовано різноманітний інструментарій – стандартизовані тести, опитувальники, анкети, детальний опис

З'ясовано на основі узагальнення результатів діагностування сформованості професійної готовності майбутнього вчителя до мистецько-освітньої діяльності на етапі констатувального експерименту, що очевидною є тенденція переваги репродуктивного рівня професійної готовності студентів до мистецько-освітньої діяльності у початковій школі (понад 56% опитаних), продуктивно-творчий рівень – 13,33% в КГ та 16,67% в ЕГ, приблизно стільки ж виявили елементарний рівень готовності (11,67% в КГ та 10% в ЕГ).

Було доведено, що традиційні підходи до професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у галузі мистецької освіти не забезпечують

формування належного рівня професійної готовності до означеного виду діяльності, його мотивації, здатності до емпатії, емоційно-естетичного відгуку на явища художньої культури, мистецького досвіду художньо-творчої діяльності, обізнаності з сучасними освітніми інноваціями; недостатній рівень сформованості ознак креативності та особистісної рефлексії, а отже є очевидними труднощі у здійсненні мистецько-освітньої діяльності в умовах навчання, виховання і розвитку учнів початкових класів.

Отримані у результаті діагностики експериментальні дані загострюють увагу на необхідності оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя шляхом впровадження інтерактивних освітніх технологій з метою формування професійної готовності до мистецько-освітньої діяльності. Здійснено розроблення програми формувального етапу педагогічного експерименту, яка включає: цілі, завдання, етапи, зміст, умови проведення, методи та діагностичні завдання, що в цілому уможлиблює експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов і структурно-функціональної моделі процесу професійної підготовки майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Доведено, що після завершення експериментального дослідження відбулася позитивна динаміка підвищення рівня професійної готовності за виокремленими компонентами (когнітивним, мотиваційним, ціннісно-естетичним, діяльнісно-технологічним, особистісно-рефлексивним) у студентів експериментальної групи, в той час, як у контрольній групі ці зміни виявилися менш виразними. Зростання рівня професійної готовності студентів педагогічних факультетів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва в експериментальній групі обумовлені впровадженням розробленої структурно-функціональної моделі, оскільки, як засвідчують результати математичної статистики, до експерименту не існувало статистично достовірних відмінностей між студентами контрольної групи та експериментальної групи, а після його проведення вони виявилися статистично достовірними.

Отримано результати про те, що після проведення формувального етапу педагогічного експерименту найкраще нам вдалося підвищити рівень професійної готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва за когнітивним (приріст – 22%), мотиваційним (приріст – 13,4 %) ціннісно-естетичним (приріст – 8,2 %), діяльнісно-технологічним (приріст – 11,2 %), особистісно-рефлексивним (приріст – 15,9 %) компонентами. За всіма показниками приріст професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва на формувальному етапі експерименту становить 19,71 %, що є позитивним результатом.

Визначено, що у середньому приріст за усіма показниками готовності складає 19,71%, що дає підстави для висновку про ефективність запропонованого змістово-методичного супроводу. Отже, результативність розробленої моделі процесу професійної підготовки майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва підтверджують дані кількісного та якісного аналізу сформованості в студентів педагогічних факультетів професійної готовності до реалізації виокремлених функцій мистецько-освітньої діяльності. Формувальний етап експерименту, що проведений із урахуванням даних констатувального етапу, підтвердив ефективність розробленої авторської моделі.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота пропонує теоретичні основи та практичні рішення сучасної наукової проблеми підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, що дозволило зробити висновки

З'ясовано, що у сучасному соціальному середовищі перед тим, як здобувати вищу освіту, необхідно сформувати нове покоління підготовки вчителів, щоб забезпечити людей якісними освітніми потребами та реалізувати їх інтелектуальний та культурний потенціалу вищою педагогічною освітою постала вимога формування нових педагогічних кадрів, підготовлених до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, реалізації її інтелектуального та культурного потенціалу. Вирішення цієї проблеми вимагає від педагогів формування широкого кола професійних можливостей: глибокого розуміння парадигми освіти, орієнтованої на людину, інноваційних методів організації навчального процесу з дисциплін мистецько-естетичних циклів, художньої якості та володіння інноваційними техніками навчання.

Дослідження щодо розвитку впровадження майбутніх учителів початкової школи інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва у педагогічній теорії і практиці діяльності вищих навчальних закладів показує, що загальних систематичних досліджень у цій галузі бракує. У вітчизняних освітніх наукових дослідженнях вивчаються підготовка фахівців у системі вищої освіти, вивчаються теорії і методики підвищення кваліфікації вчителів початкової освіти, теоретичні і методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва.

За допомогою аналізу дослідницьких концепцій та термінологічних засобів поняттєві блоки визначаються відповідно до класифікаційних ознак понять: «технологія» виникло у зв'язку з технічним процесом і відповідно до словникових

тлумачень (techno - мистецтво, ремесло, наука - logos - поняття, вчення) є сукупність знань про способи і засоби обробки матеріалів; педагогічна технологія – це системний метод утворення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання; слово «інтерактив», прийшло до нас з англійської від слова «inter» – взаємний і «act» - діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу.

З'ясовано, що інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Теоретичне обґрунтування моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва здійснено на основі визначення базових ідей та принципів авторської концепції, які розкривають мету і завдання, зміст та умови, шляхи реалізації окресленого педагогічного процесу. В основу авторської концепції покладено базові ідеї світоглядного, методологічного та ціннісного характеру, які є підґрунтям реформування вищої педагогічної освіти (гуманітаризації і гуманізації, інформатизації, інноватизації, неперервності та ступеневості мистецької освіти).

На основі даної концепції було розроблено модель процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва, яка показує специфіку і внутрішню організацію педагогічного процесу. Авторська модель демонструє систему взаємопов'язаних блоків (цільового, теоретико-методологічного, організаційно-методичного, діагностично-результативного). Охарактеризовано теоретико-пізнавальні функції моделі (гностичну, інформаційну, аналітико-діагностичну, ціннісно-орієнтаційну, гуманістичну, дидактичну, організаторську, рефлексивно-творчу), що передбачає методологічне осмислення складових складної структурованої педагогічної системи.

Визначено, що професійна готовність до мистецько-освітньої діяльності майбутніх вчителів закладів освіти – це інтегроване утворення особистості, спрямоване на ефективне розв’язання освітніх завдань за допомогою сформованої системи психолого-педагогічних та методико-мистецьких знань, умінь, мотивів і ціннісних ставлень, а також якостей та здібностей педагога, необхідних для ефективного виконання всіх видів мистецько-освітньої діяльності в умовах навчання, виховання і розвитку дітей. Складниками досліджуваної готовності визначаємо: мотиваційний, когнітивний, ціннісно-естетичний, діяльнісно-технологічний, особистісно-рефлексивний компоненти. Охарактеризовано їх взаємозв’язок та взаємозумовленість.

Обґрунтовано критерії професійної готовності майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва: мотиваційний, когнітивний, світоглядний, емоційно-естетичний, діяльнісно-технологічний, особистісно-рефлексивний. Окреслено чотири рівні професійної готовності майбутнього вчителя: елементарний, репродуктивний, конструктивний, продуктивно-творчий.

Розроблено методичні засади професійної підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: створення інноваційного середовища професійної підготовки майбутніх вчителів закладів освіти до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва; впровадження організаційно-методичного забезпечення для розвитку компонентів професійної готовності студентів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва : інноваційно-педагогічне спрямування змісту методико-мистецьких дисциплін у вищій школі, зокрема включення інноваційних педагогічних технологій до навчальної дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», розроблення й упровадження спеціальних навчальних курсів «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»; оптимізація самостійної, позааудиторної та науково-дослідницької роботи.

Програму та методику дослідно-експериментальної роботи щодо перевірки ефективності моделі процесу формування професійної готовності майбутніх вчителів до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва проведено у кілька етапів із визначенням завдань та науково-педагогічних методів організації дослідження. Виявлено позитивні зміни у рівнях сформованості професійної готовності майбутніх вчителів закладів освіти в ЕГ порівняно з КГ. Зростання рівня цієї готовності в студентів ЕГ зумовлено впровадженням авторської моделі. За всіма показниками приріст професійної готовності до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва на формувальному етапі експерименту становить 19,71 %, що є позитивним результатом.

Достовірність отриманих даних перевірено за допомогою статистичного критерію Колмогорова-Смирнова, метода лінійної кореляції К. Пірсона, метода Є. Пустильника для перевірки відповідності емпіричних даних законам нормального розподілу. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого наукового пошуку потребує: багатопланове вдосконалення та розроблення теоретико-методичного супроводу для застосування інтерактивних технологій мистецької освіти у системі післядипломної педагогічної освіти; дослідження теоретико-методологічних засад підготовки до впровадження інтерактивних технологій мистецької освіти у процесі навчання образотворчого мистецтва майбутніх учителів середньої та старшої школи; моделювання мистецько-освітнього простору навчальних закладів різних типів, просвітницької діяльності в художньо-педагогічній галузі тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Просвещение, 1990.141 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій: Модульне навчання. Київ: Вид-во ІСД МО України, 1993.220 с.
3. Алексюк А. Неолібералізм у педагогіці (фундаментальність праці про методи навчання) //Освіта. – 1995.
4. Алексюк А.Н. Педагогіка вищої освіти України: Історія: Теорія: Підручник. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
5. Амонашвили Ш.А., Загвязинский В.И. Паритеты, приоритеты и акценты в теории и практике образования. Педагогика, №2, 2000. с.11– 16.
6. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 1999. 376 с.
7. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Справа прогностичного характеру). Вища освіта. 2000. с.11 – 17 .
8. Анпилогова Л.В. Влияние интерактивной функции общения на саморазвитие ученического общества как педагогическая проблема. Дисс. к.п.н..Хабаровск, 1995. 165с.
9. Антонова Олена Євгеніївна. Формування у майбутніх учителів базових знань з педагогіки: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2000. 21 с.
10. Астафурова Т.Н. Стратегии коммуникативного поведения в профессионально – значимых ситуациях межкультурного общения (лингвистический и дидактический аспекты). Автореф. докт. пед. наук. Москва, 1997. 42 с.

11. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды /Сост. М.Ю.Бабанский. Москва: Педагогика, 1989. 560 с.
12. Бабанский Ю.К. Как оптимизировать процесс обучения. Москва, «Знание», 1978. 48 с.
13. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. Москва, 1985. 67 с.
14. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. Москва, 1997. 60 с.
15. Бабанский Ю.К., Поташник М.М. Оптимизация педагогического процесса (В вопросах и ответах). 2-е изд., перераб. и доп. Київ: Рад. шк., 1983.283 с.
16. Баранов С.П. Сущность процесса обучения. Москва: Просвещение, 1981. 315 с.
17. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.
18. Большой толковый социологический словарь(collins)/Том I (А – О): Пер. англ. Москва: Вече, АСТ,2001.544с.
19. Бондар В.І. Дидактика. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
20. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. Київ: «Вересень», 1996. 129 с.
21. Голант Е.Я. Методы обучения в советской школе. Москва,1957. 77 с.
22. Голуб Б.А. Основы общей дидактики. Учебное пособие для студентов педагогических вузов. Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999. 96 с.
23. Гончаренко С.У. Методика як наука. Хмельницький: Видав-во ХГПК, 2000. 30 с.
24. Данилов М.А. Процесс обучения в советской школе. Москва: Учпедгиз, 1960. 290 с.
25. Дубасенюк О.А. Методи формування професійної умілості майбутніх учителів // Шлях освіти. 1998. №3.с.37-40.

26. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога: Дис.д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. Київ,1996. 398 с.
27. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: Дис.д-ра пед. наук: 13.00.01. Москва, 1983. 356 с.
28. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск: БГУ, 1974. 174 с.
29. Кларін М.В. Педагогічна технологія в навчальному процесі. Москва, 1989.
30. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку потенціалу учнів. *Відкритий урок*. 2002.с. 7-10.
31. Кремень В. Філософія освіти ХХІ століття // Шлях освіти. 2003. с. 2–6.
32. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). Київ: Грамота, 2003. 216 с.
33. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи. *Трибуна*. 2001.с. 5-7 .
34. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. Минск: Педагогика, 1990. 186 с.
35. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности. Москва: Знание, 1980.96 с.
36. Махмутов М.И. Современный урок. Николаїв, 1985.
37. Пометун О.І, Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2005. 328 с.
38. Меретукова А.Р. Инновационные идеи в дидактических трудах И.Я.Лернера: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Майкопский государственный педагогический университет. Майкоп, 2003. 197 с.
39. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация молодого учителя. Київ: Либідь, 1998. 233 с.

40. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття. Модернізація освіти. Книга третя / Авт. кол.: В. Литвин, В. Андрущенко, С. Довгий та ін. Київ: Навч. книга, 2003. 943 с.
41. Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html> (дата звернення:25.10.2020).
42. Овчинникова М.В. Подготовка будущих учителей начальных классов к вариативной организации учебно – познавательной деятельности учащихся на уроках математики. Дисс. канд.пед.наук.13.00.04./ Крымский государственный гуманитарный институт. Ялта, 2003. 255 с.
43. Педагогіка: Навчальний посібник /В.М. Галузьяк, М.І.Сметанський, В.І. Шахов. Вінниця: „Книга-Вега”, 2003. 416 с.
44. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
45. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 416 с.
46. Сарьян В.К. Сетевая технология «ТВ-ИНФОРМ». *Педагогическая информатика*. 1998.с. 74-84.
47. Селевко Г.К. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП. М.: НИИ школьных технологий, 2005. 288с.
48. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие для педвузов и институтов повышения квалификации. Москва: Народное образование, 1998. 256с.
49. Селевко Г.К. Традиционная педагогическая технология и её гуманистическая модернизация. Москва: НИИ школьных технологий, 2005. 144 с.
50. Сластенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование. *Профессиональная*

подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Минск: МГПИ, 1982. с.14 – 28.

51. Слостенин В.А. Учитель в инновационных образовательных процессах. *Известия Российской Академии образования.* 2000. с.73 – 79.

52. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень. Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. Київ: Довіра. 2000. 1018с.

53. Смирнов С.А. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: Учебное пособие. Москва: Академія, 1998. 509 с.

54. Сучасний урок у початкових класах. /О.Я. Савченко. Київ: «Магістр-S», 1997. 256 с.

55. Управління школою, що змінюється. Порадник сучасного директора //Вісник програм шкільних обмінів. № 25. 2005.с. 16-18 .

56. Хомич Л.О. Професійно – педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ: «Магістр – S», 1998. 200 с.

57. Чошанов М. А. Диагностическое конструирование гибкой технологии обучения. *Педагогика.* №2. 1997.

58. Якунин В.А. Психология учебной деятельности студентов. Москва: Прометей, 1993. 537с.

59. Ярошенко О. Г. Методологічні основи діагностики професійно-практичної підготовки студентів професій «людина-людина» на засадах технологічного підходу. Київ: «Педагогічна думка», 2014. с. 94-107.

60. Ярошинська О. О. Освіта як невід’ємний конструкт поняття «освітнє середовище професійної підготовки майбутніх учителів «початкових класів» / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 2014. №3 (37). с. 430-432.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ

Рівень наявних знань про інтерактивні технології

Просимо Вас дати щирі відповіді на питання анкети, мета якої виявити рівень наявних знань про інтерактивні технології. Висновки, зроблені за результатами анкетування будуть мати важливе наукове значення. В анкеті є запитання, на які треба дати конкретну відповідь; відповісти своїми словами.

Будемо щиро вдячні Вам за відповідь.

1. Ваш вік _____

2. Ваша стать _____

3. Стаж роботи у вузі _____

4. Що Вам легше проводити лекцію чи практичне заняття ?

5. Яким чином Ви проводите лекції? А) лекція-монолог;

б) лекція з елементами діалогу з аудиторією;

в) лекція з елементами дискусії;

г) лекція, побудована на вільному спілкуванні з аудиторією

6. Яким чином Ви проводите практичні заняття?

а) опитування у формі діалогу;

б) підготовка і повідомлення студентами рефератів-доповідей;

в) робота студентів у групах;

г) організація і проведення дискусії

7. Які технології Ви використовуєте у навчальному процесі при підготовці студентів?

8.Що Ви знаєте про інтерактивні технології навчання?

9.Чи застосовуєте у навчально-виховному процесі інтерактивні технології?

10.Які саме технології Вам вдаються найкраще?

МАЙСТЕР-КЛАС

Тема. Зміст і методика формування образотворчих знань, умінь та уявлень учнів 1-4 класів з навчальної проблеми «колір».

Мета. Формувати у майбутніх фахівців спеціальності «Початкова освіта» художньо-педагогічні компетентності до викладання проблематики кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва в 1-4 класах.

Завдання:

Пізнавальні:

- формувати у студентів теоретичні знання у галузі кольорознавства;
- розкрити поняття про живопис, його художні техніки;
- розвивати кольорочутливість ока, вміння давати емоційно-естетичну оцінку колориту творів живопису.

Практичні:

- вчити використовувати методи і прийоми роботи з різними художніми матеріалами і приладдями на уроці образотворчого мистецтва з опанування кольору в 1-4 класах;
- формувати естетичний смак та виховувати охайність у виконанні творчої роботи;
- формувати вміння активної взаємодії та співпраці, роботи командою при виконанні навчально-педагогічних та творчих практичних завдань;
- опанувати технологією виконання проекту вітражу.

Методичні:

- формувати знання змісту програми «Образотворче мистецтво» для 1-4 класів з метою подальшого формування предметних компетентностей молодших школярів у галузі мистецької освіти майбутніми вчителями початкової школи;
- формувати вміння використовувати педагогічний досвід передових вчителів з викладання проблематики кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва у 1-4 класах;

- відпрацьовувати методи і прийоми роботи на уроці образотворчого мистецтва з навчальної проблеми «колір»;
- впроваджувати інтерактивні методи формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи та мультимедійні засоби навчання.

Обладнання. Художні матеріали і приладдя, підручники «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі», альбоми-посібники, демонстраційні матеріали: репродукції картин, мультимедійний пристрій для демонстрації; програмний педагогічний засіб «Образотворче мистецтво», презентація «Живопис та кольорознавство».

Ключові поняття теми: кольорознавство, повітряна перспектива, кольоровий промінь, кольоровий спектр, основні кольори, похідні кольори, взаємодоповняльні кольори, теплі і холодні кольори, хроматичні й ахроматичні кольори, кольоровий тон, ясність, насиченість гармонія кольорів, художні техніки, гуаш, акварель, пастель, темпера, контрасти, вітраж.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I ЕТАП – ПІДГОТОВЧО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (5 хв.)

1. Привітання та підготовка студентів до навчальної діяльності, перевірка їхньої присутності на лабораторному занятті. Створення ділової атмосфери та психологічної готовності студентів до спілкування, навчання і творчості.
2. Доцільна організація робочого місця, призначення чергових або «лаборантів», які готують усі необхідні художні матеріали і приладдя.
3. Мотивація навчальної діяльності. Проведення проблемної бесіди на тему: «Роль кольору у житті людини і мистецтві».
4. Повідомлення теми, мети і завдань лабораторного заняття.

II ЕТАП – ОСНОВНА ЧАСТИНА (1 год. 20 хв.)

1. Аналіз та колективне обговорення програмового систематизованого змісту образотворчих знань, умінь і уявлень учнів 1-4 класів з навчальної проблеми «Колір».

1.1 Демонстрація та обговорення таблиць «Систематизований обсяг» образотворчих знань, умінь і уявлень учнів 1-4 класів з навчальної проблеми «Колір», проєктованих на мультимедійному екрані.

(Дивись навчально-методичний посібник «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі», сторінка 112).

1.2 Оцінка в балах за участь у колективному обговоренні.

2. «Мозковий штурм» - перевірка якості засвоєного матеріалу.

2.1 Виконання тестових завдань на картках.

2.2 Самоперевірка правильності відповідей за допомогою ключів до тестів та отримання балів за виконане завдання.

3. Навчально-педагогічна гра інтерактивного характеру «У майстерні художника-живописця».

3.1 Систематизація художніх технік живопису. Обґрунтування вибору живописних матеріалів і приладь живописного характеру.

3.2 Отримання завдань у конвертах з метою відпрацювання методичного прийому педагогічного малюнку на етюднику та в альбомах за допомогою різних живописних вправ у техніках гуаші, акварелі, пастелі.

3.3 Оцінка в балах за участь у навчально-педагогічній грі.

4. Рольова гра за змістом живописних творів вітчизняних та зарубіжних художників

4.1 Здійснено організаційно-методичні заходи (знайомство і створення вільної, довірчої атмосфери в групі).

4.2 Розподіл ролей студентів в групі.

4.3 передбачалася і здійснювалася поділ студентів на малі групи за змістом видів живопису.

4.4 проведення бесіди з використанням проєктора для фронтальної демонстрації творів з кожного виду живопису

4.5 Обмін враженнями та оцінювання в балах студентів за участь у рольовій грі.

5. Творча робота у групах над виконанням проєкту вітражу. Арт-терапія

кольором та музикою.

- 5.1 Повідомлення про вітраж – різновид живописного мистецтва.
- 5.2 Розробка технологічних етапів виконання проекту вітражу.
- 5.3 Виконання творчого завдання у групах, імпровізування з кольором.
- 5.4 Організація виставки, оцінювання готових проектів вітражів.

III ЕТАП – ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА (5 хв.)

1. Підведення підсумків лабораторного заняття.

- 1.1 Момент рефлексії, відображення прагнень і сподівань студентів у здобутих професійно орієнтованих знаннях і вміннях.
- 1.2 Підведення підсумків та завдання на наступне лабораторне заняття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Оцінки за роботу на лабораторному занятті виставляються згідно з існуючими положеннями, за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

У процесі розробки критеріїв оцінювання за основу береться ступінь оволодіння студентами основними теоретико-методичними положеннями курсу «Образотворче мистецтво з методикою викладання» за темою: «Зміст і методика формування образотворчих знань, умінь та уявлень учнів 1-4 класів з навчальної проблеми «колір», глибина розкриття теоретико-методичного матеріалу, повнота і правильність виконання завдань, враховується здатність студента диференціювати, інтегрувати та систематизувати отримані знання: застосовувати принципи, методи, прийоми у конкретних ситуаціях, творчий підхід до розв'язання навчально-педагогічних ситуацій.

Оцінка «відмінно» виставляється у тому випадку, якщо студент глибоко і всебічно володіє знаннями ключових понять за темою: «Зміст і методика формування образотворчих знань, умінь та уявлень учнів 1-4 класів з навчальної проблеми «колір» і досконало сформував професійно-педагогічні вміння розв'язувати завдання викладання образотворчого мистецтва у початковій школі, виявляє уміння диференціювати, інтегрувати знання, самостійно орієнтуватися в

системі науково-педагогічних досліджень з метою самоаналізу; логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем художньо-педагогічних досліджень, пов'язує програмовий матеріал із профілем, володіє умінням чітко і стисло, аргументовано доводити до аудиторії отриману інформацію та свої висновки.

Оцінка «добре» виставляється за наявності неістотних, другорядних недоліків при відповіді на запитання, виконанні практичних завдань. Студент досконало знає курс «Образотворче мистецтво з методикою викладання», добре засвоїв практичні навички розв'язувати навчально-педагогічні проблеми, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем художньо-педагогічних досліджень, вміє диференціювати, інтегрувати та систематизувати знання, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного матеріалу або у процесі аналізу практичного.

Оцінка «задовільно» виставляється за неповну відповідь, у якій є значні помилки. Студент в основному знає курс «Образотворче мистецтво з методикою викладання», але непереконливо викладає свою думку (відсутні приклади); ототожнює поняття, питання практичного характеру викликають невпевненість або відсутність сформованих знань. Виконуючи практичні та професійно орієнтовані завдання, припускає неточності викладу та виконання. Не володіє навичкою оцінювати явища і факти, пов'язувати їх з майбутнім фахом. Відповіді подано нелогічно, не науковою мовою.

Оцінка «незадовільно» - студент не опанував змісту курсу, визначень, неправильно виконує матеріал з усіх завдань лабораторного заняття.

ТАБЛИЦЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЙСТЕР-КЛАСУ

Оцінка	Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
Кількість отриманих балів	22-20	19-16	15-10	-
Завдання	Максимальна кількість набраних балів за кожне завдання майстер-класу			
№1	3	2	1	-
№2	3	2	1	-
№3	5	4	3	-
№4	3	2	1	-
№5	3	2	1	-
№6	5	4	3	-

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО «МОЗКОВОГО ШТУРМУ»

ВАРІАНТ №1

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	БАЛИ 0, 5 за правильну відповідь
<p>1. Основні кольори –це А. зелений, оранжевий, бордовий; Б. червоний, жовтий, синій; В. білий, чорний, сірий.</p>	
<p>2. Вкажіть групу теплих кольорів А. зелений, синій, фіолетовий; Б. зелений, жовтий, синій; В. оранжевий, червоний, жовтий.</p>	
<p>3. Хроматичні кольори – це такі А. сірий, чорний, білий; Б. зелений, червоний, жовтий; В. синій, блакитний, білий.</p>	
<p>4. Вкажіть групу відтінкових сполучень кольорів А. чорний, червоний, білий; Б. синій, зелений, бордовий; В. бордовий, червоний, рожевий.</p>	
<p>5. Колорит художнього твору – це А. кольорова гама живописного полотна; Б. композиційне розміщення художніх образів; В. засіб передачі простору в композиції картини.</p>	
<p>6. Взаємодоповняльними називаємо кольори спектру А. всі кольори, що контрастні ахроматичним чорному і білому; Б. всі теплі кольори спектру; В. всі тональні різновиди кольору від найсвітлішого до самого насиченого; Г. контрастні кольори, протилежні у спектрі, парні - теплий і холодний.</p>	
<p>7. Ахроматичні кольори різняться між собою за такою ознакою А. кольоровим тоном; Б. тепло-холодністю; В. світлотою.</p>	
<p>8 „По мокрому” – це техніка малювання: А. на сухому папері багат шарово, поступово підсилюючи</p>	

<p>колір послідовним тонким нашаруванням на підсохлі попередні шари; Б. на сухому папері в один шар, накладаючи відповідний колір на повну силу, дрібними мазками, подібно до мозаїки; В. на вологому папері, в один шар, накладаючи колір відразу, коли мазки більш чи менш розпливаються.</p>	
<p>9 Кольорознавство – це: А. наука про особливості передачі простору; Б. наука про колір та його властивості; В. наука про закономірності зображення фігури людини та її рухів, пластики.</p>	
<p>10 Холодні кольори – це: А. кольори, які створюють враження сонця, вогню, жару; Б. кольори, які створюють враження місячного сяйва, прохолоди води.</p>	

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО «МОЗКОВОГО ШТУРМУ»

ВАРІАНТ №2

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	БАЛИ 0, 5 за правильну відповідь
<p>1. Кольоровий тон – це:</p> <p>А. відмінна ознака кольору;</p> <p>Б. властивість кольору бути більш чи менш яскравим (світлим);</p> <p>В. ступінь чистоти даного кольорового тону.</p>	
<p>2 Насиченість кольору – це:</p> <p>А. відмінна ознака кольору;</p> <p>Б. властивість кольору бути більш чи менш яскравим (світлим);</p> <p>В. ступінь чистоти даного кольорового тону.</p>	
<p>3 Ясність кольору – це:</p> <p>А. відмінна ознака кольору;</p> <p>Б. властивість кольору бути більш чи менш яскравим (світлим);</p> <p>В. ступінь чистоти даного кольорового тону.</p>	
<p>4 Теплі кольори – це:</p> <p>А. кольори, які створюють враження сонця, вогню, жару;</p> <p>Б. кольори, які створюють враження місячного сяйва, прохолоди води.</p>	
<p>5 Назвіть основні техніки живопису:</p> <p>А. олівець, перо, туш, вугілля, сангіна;</p> <p>Б. мармур, дерево, бронза, олово;</p> <p>В. акварель, гуаш, темпера, олійні фарби.</p>	
<p>6 Лесування – це техніка малювання:</p> <p>А. на сухому папері багатошарово, поступово підсилюючи колір послідовним тонким нашаровуванням на підсохлі попередні шари;</p> <p>Б. на сухому папері в один шар, накладаючи відповідний колір на повну силу, дрібними мазками, подібно до мозаїки;</p> <p>В. на вологому папері, в один шар, накладаючи колір відразу, коли мазки більш чи менш розпливаються.</p>	
<p>7 „Алла пріма” – це техніка малювання:</p> <p>А. на сухому папері багатошарово, поступово підсилюючи колір послідовним тонким нашаровуванням на підсохлі попередні шари;</p> <p>Б. на сухому папері в один шар, накладаючи відповідний колір на повну силу, дрібними мазками, подібно до мозаїки;</p>	

В. на вологому папері, в один шар, накладаючи колір відразу, коли мазки більш чи менш розпливаються.	
8. Хроматичні кольори характеризуються такими ознаками А. кольоровим тоном, насиченістю і світлотою; Б. кольоровим тоном і контрастністю; В. кольоровим тоном, контрастністю і тепло-холодністю.	
9. Вкажіть групу холодних кольорів А. зелений, синій, фіолетовий; Б. зелений, жовтий, синій; В. оранжевий, червоний, жовтий.	
10. Колорит художнього твору – це А. кольорова гама живописного полотна; Б. композиційне розміщення художніх образів; В. засіб передачі простору в композиції картини.	

Навчально-тематичний план
«Творчої майстерні мистецької освіти студентів»

№	Форма проведення і зміст	Прізвище викладача
1	<p>Кейс з елементами аналітичної дискусії на тему: «Сучасні виклики мистецької освіти у світлі реалізації концепції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналіз сучасних тенденцій розвитку мистецької освіти й забезпечення їх урахування в щоденній професійній діяльності вчителя; - використання інтерактивних методів навчання відповідно до навчальних потреб, мети, завдань; - вибір наукової проблеми для написання статті у збірнику праць молодих науковців. 	Кандидат педагогічних наук, доцент Красовська О. О.
2	Круглий стіл на тему: «Розвиток творчих здібностей дітей на заняттях образотворчого мистецтва шляхом використання інтерактивних технологій».	Кандидат педагогічних наук, доцент Міськова Н. М.
3	Семінар-тренінг на тему: «Розвиток творчих здібностей дітей на заняттях інтегрованого курсу «Мистецтво» шляхом використання інтерактивних вправ».	Кандидат педагогічних наук, доцент Марчук О. О.
4	Майстер-клас на тему: «Технологія виготовлення ескізу вітражу на уроках образотворчого мистецтва у ЗСО шляхом використання інтерактивних технологій».	Кандидат педагогічних наук, доцент Красовська О. О.
6	Круглий стіл на тему: «Розвиток творчих здібностей дітей шляхом інтеграції музичного, сценічного, хореографічного та образотворчого мистецтв шляхом використання інтерактивних технологій».	Кандидат педагогічних наук, доцент Марчук О. О.
7	Методичне портфоліо вчителя музики. Презентація передового досвіду роботи вчителя образотворчого мистецтва ЗСО №1 Гемберг С. Л.	Вчитель музичного мистецтва ЗОШ №1 Гемберг С. Л.
8	Майстер-клас на тему: «Технологія писанкарства на заняттях образотворчого мистецтва у початковій школі шляхом використання інтерактивних технологій».	Кандидат педагогічних наук, доцент Красовська О. О.
9	Практикум у красознавчому музеї на тему: «Залучення дітей до культурної спадщини шляхом проведення музейних занять за темами інтегрованого курсу «Мистецтво».	Кандидат педагогічних наук, доцент Марчук О. О.
10	Майстер-клас на тему: «Технологія Петриківського розпису на заняттях образотворчого мистецтва у ЗСО шляхом використання інтерактивних технологій».	Кандидат педагогічних наук, доцент Красовська О. О.

Конспект уроку

Тема: *Настрій у пейзажі. Малювання осіннього пейзажу за уявленням.*

Мета: Актуалізувати знання про пейзаж як вид образотворчого мистецтва, колірні гами, ознайомити з технікою пуантилізму; навчити створювати певну колірну гаму для передачі настрою пейзажу. Розвивати навички роботи фарбами, уміння спостерігати за навколишньою дійсністю, зорову й емоційну пам'ять. Виховувати акуратність; активізувати творчу діяльність учнів.

Обладнання: матеріали: гуаш, акварель, пензлик, ТЗН

музичний ряд: запис фонограми з циклу творів Вівальді «Пори року»;

літературний ряд: описи осінніх пейзажів.

Хід уроку**I. Організаційний момент**

Привітання. Добрий день. Сьогодні я запрошую вас у світ образотворчого мистецтва, де ми працюватимемо разом і звичайно розраховую на вашу підтримку і допомогу. Кожному з вас і собі звичайно я бажаю успіху.

II. Актуалізація опорних знань

Метод «Мікрофон»

- Що таке пейзаж?
- Про що можуть розповісти пейзажі?
- Назвіть основні й похідні кольори.
- Згадайте нюанси, зближені кольори. Назвіть їх.
- Які контрастні, протилежні кольори ви знаєте?
- Які кольори називаються теплими?
- Які кольори називаються холодними?

III. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні ми продовжуємо вивчати тему «Пейзаж». Назвіть види мистецтва, які ви знаєте. (Образотворче мистецтво, література, музика, танець.) У кожному з цих видів мистецтва можна передати настрій автора. Давайте спробуємо описати картину І. Левітана «Золота осінь», В.Д. Полєнова «Золота осінь», І. Грабар «Осінь. Горобина і береза»

III. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя з елементами бесіди.

Пейзаж — це жанр, що зображує природу якої-небудь місцевості.

Є пейзажі, що відтворюють ті або інші куточки природи або міста; існують пейзажі, створені фантазією художника.

Художники зображують природу насамперед для передачі певного настрою, стану, що й знаходить потім відгук у серцях інших людей. У нашому пейзажі часто використовують як засіб відображення думок і настроїв художника. Утім реалістичні краєвиди цінуються глядачами завжди. Розвиток пейзажного живопису в Україні пов'язаний з роботами Т.Г.Шевченка (серія «Мальовнича Україна»). *Демонстрація картин*. Розквіт цього жанру припадає на кінець ХІХ ст. Красу України відтворювали у своїх полотнах С.Васильківський (*демонстрація картин С.Васильківського*), П.Левченко (*демонстрація картин*)

А зараз ми з вами відправимось у «Осінню екскурсію»
Золоті вогні Леоніда Афремова. Білоус

Леонід Афремов – всесвітньо визнаний художник імпресіоніст, автор оригінального яскравого стилю, який неможливо переплутати. Його картини- це живі барвисті вогні, наповнені пристрастю і любов'ю. Дуже емоційні та позитивні. Заразливі своєю притягальною силою. Художник малює маслом за доплмогою мастихіна, а натхнення черпає із числених подорожей по всьому світу. Афремов бачить світ у різноманітті контрастних відтінків і фарб, сяючих вогнів, а в картинах багато сонця і світла. Такі полотна здатні зігрівати і дарувати радість та задоволення від життя.

Чарівна реальність Євгена Лушпіна.

Майстер гіперреалізму. Його роботи настільки проникнені і точні, що нагадують фотографії. Золота осінь на картинах Лушпіна дуже тепла, ласкава, привітна майже казкова. Пробуджує прогулятися по тих миловидних пейзажах, з яких автор писав свої твори. А пізня осінь оповита туманами і густими фарбами таємничості. Художник переносить на полотно сотні деталей, відтінків, мініатюрних півтонів. Це і надає полотнам таку натуральність і природність.

Спокійна

краса

Чальза

Уайта

Картини цього видатного канадського майстра випромінюють блаженне умиротворення. При всьому багатстві фарб золотої осінньої пори у роботах Уайта, художник ніби пропонує зупинитись на мить і насолодитись моментом – ось вона чарівна і безтурботна природа. У той же час така елегантна і таємнича. При цьому його картини наповнені життям, рухом, енергією світла, в них хочеться зануритися. А в кольорах природних фарб побродити і навіть заблукати. Вони реалістичні та приємні, від них виходить наснага і радість. Гармонія з навколишнім світом. Таке полотно здатне вдихнути життя і красу навіть у найпохмуріше і сіре приміщення. Сам Уайт говорить про свою творчість так: «Я хочу спілкуватися з людьми на емоційному рівні і поділитися з ними тим спокоєм, яким зі мною поділилась природа».

— Якими засобами виразності користувалися художник?

— У якому колориті створені ці картини?

Зверніть увагу як описаний осінній настрій природи нашими учнями.

Вранці був туман. Зараз він піднявся вище. Гарна погода стоїть! Тепло, сухо, красиво. Прямо переді мною березовий гай. Молоді берізки стоять у золотому вбранні. Вони немов зібралися на бал. Листя березових верхівок все золотисто-

жовте, але ще тримається на гілках. А стовбури — як ніби хтось їх крейдою намазав — всі білі-білі, точно срібло блищать! Красуні писані, не інакше.

Берізки прощаються зі мною, передають естафети змішаному лісу. Не кваплячись, крокую серед різноманих дерев. Добре дихається в лісі! Тихо. Тільки зрідка хрусне гілкою невгамовна пташка, і знову осіння тиша завмирає в окрузі. Йду далі серед рядів дерев, які розбігаються в різні боки, як тільки я до них наближаюся. Тут роздолля. Така палітра яскравих барв — просто диво, невимовне диво! Жовтий, червоний, багряний — кружляє в повітрі різнокольоровий хоровод листя, що повільно опускається до землі. Осінь настала. Чарівна пора, у самому розпалі листопад.

Цей осінній день починався похмуро. З ранку сонечко довго-довго не поспішало виходити з-за темних хмаринок. Пролітав дрібний дощик. Як завжди в будні дні, я вирушила до школи. А коли поверталася, виявила, що стало світліше, розпогодилося. Швидше за все, цариця-осінь вирішила подарувати мені прекрасний день перед обов'язковими осінніми дощами та холодами.

Осінній похмурий день. Настала осінь. Я прийшов на галявину і подивився навколо, все похмуро. Поряд ліс з опалим листям, лише на деяких деревах ще колишуться червоні листочки. Небо сіре, сонце закрили хмари. Я присів на мокру землю і почав роздумувати. Мій настрій був схожий на картину навкруги, я насупився. Просидів я декілька хвилин, і на мене почав крапати дощик, дерева зашаруділи своїм коричневим сухим гіллям, і небо потемніло. Я звівся і вирішив піти. Проходячи повз річечки з темною водою і ряскою на поверхні, мій настрій трохи покращився. Я згадав, коли в дитинстві з дідусем, у прозорій річці ми ловили рибу, але тепер її там немає. Грянув дощ і день став похмурішим і темнішим.

Метод « Мозковий штурм »

- Як ви охарактеризуєте поняття «настрій»?
- У який спосіб виражається настрій?
- А який настрій може мати природа?
- Які відтінки буде застосовувати художник для зображення осені?
- Що таке мотив пейзажу? (сукупність виразних особливостей певного явища або куточка природи)

[Руханка <https://www.youtube.com/watch?v=leJC7CWZw9Y>](https://www.youtube.com/watch?v=leJC7CWZw9Y)

Осінь, осінь, ти ласкава казка

Чи знаєте ви, що солдат на варті стомлюється більше ніж у поході? Чому? Це тому що його тіло тривалий час перебуває у нерухомому стані.

• Практичний блок

1. **Інтерактивний метод «Світська розмова»**

Учні в групі аналізують твір з точки зору колориту, емоційно-сміслового задуму композиції, засобів вираження. Репліки учнів починаються словами: «Вельмишановні, а знаєте Ви, що...». Щоб учням було легше працювати кожна група отримує картку з опорними фразами

Опорні фрази

Перед нами живописне полотно «.....», із зображенням

Цю картину написав відомий художник

Створена вона уроці

За жанром - це

Для передачі простору художник: ...

- *на першому плані.....*
- *на другому плані*
- *на дальньому плані*

Картина, написана багато років тому, і сьогодні вражає глядачів.

Робота в групах.

Завдання для першої групи: Ісак Левітан «Золота осінь»

Завдання для другої групи: В.Д. Полєнов «Золота осінь»

Завдання для третьої групи: І. Грабар «Осінь. Горобина і берези»

Сьогодні ми зобразимо осінній краєвид.

— При цьому ми повинні використати певну колірну гаму. Як ви вважаєте, теплу чи холодну? Осінній день може бути спокійним (теплим), а може бути похмурих (холодним). Які кольори необхідно додати, щоб зобразити тихий осінній день? Який колір необхідно додати, щоб передати дощ?

1. При змішуванні протилежних на кольоровому колі кольорів отримуємо монохромний колір.

2. Оптичне змішання кольорів, які знаходяться на кольоровому колі на деякій відстані, дає проміжний колір. Наприклад жовтий і червоний дають проміжний оранжевий

3. Схожі між собою кольори дають однакові суміші.

Працювати будемо у групах. Застосовуючи відомі вам нетрадиційні техніки малювання . (пуантилізм , по-мокрому, м'ятим папером, монотипія)

VI. Практична робота. Інструктаж.
На осінньому листочку вказана техніка у якій працює група

1. Продумай мотив своєї роботи.
2. Вибери для себе певний настрій осіннього пейзажу. На слайді таблиця з кольорознавства, яка допомагає правильно дібрати відповідні відтінки.
3. Зверни увагу на необхідність дотримання законів плановості у процесі передачі простору.
4. Виконавши малюнок олівцем, почніть роботу фарбами в техніці пуантилізму.

Для створення відповідного настрою пропонується прослухати музичний твір А. Вівальді з циклу «Пори року».
<https://www.youtube.com/watch?v=jaGrnoqi1e8>

Перегляд репродукцій картин художників.

VII. Підсумки уроку

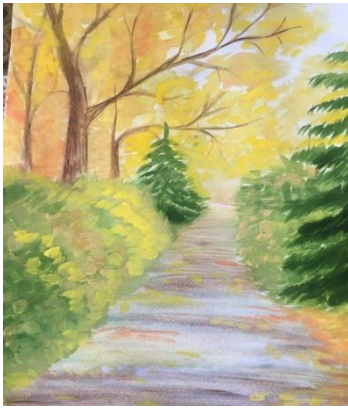
- Який пейзаж можна назвати пейзажем - настроєм?
- Які засоби виразності передають настрій у пейзажі?

Презентація своїх творчих осінніх пейзажів.

- **Визначте настрій, який ви передали на своїх картинах .**

- Яких художників ви запам'ятали ?

Основні інтерактивні методи, які можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва на різних етапах уроку.

І. Вступ.

Так, як учні приходять на урок не завжди в гарному настрої, тому потрібно їх відразу налаштувати на доброзичливий лад і відкриваючи серця і душі назустріч Прекрасному світу мистецтва за допомогою, наприклад ось такого вступ:

- Сьогодні ми знову поринемо в світ Образотворчого мистецтва , де ми працюватимемо разом і звичайно розраховую на вашу підтримку та допомогу. Кожному з вас хочеться побажати на цьому уроці бути:

У – успішним

С – самовпевненим

П – працюючим

І – інформованим

Х – хоробрим

У – уважним

Тобто побажати **Успіху!**

- **Сонечко.** Намалювати рукою в повітрі сонце (Круг, очі, посмішку, промінці), якщо діти здогадались, то малюють разом з вчителем.

ІІ. Актуалізація опорних знань. Перевірка домашнього завдання.

Починаючи урок, потрібно налаштувати учнів на вивчення даної теми, і для цього бажано звернутися до життєвого досвіду учнів, до знань набутих на попередніх уроках. На етапі актуалізації опорних знань, перевірці домашнього завдання, доцільно використовувати такі методи як « Так-Ні», побудова асоціативного куща, «Пінг–понг», «Ланцюжок», тестові завдання з використанням сигнальних карток, «Парашутисти», розгадування кросвордів, загадок.

2.1. «Так – Ні»

Це універсальна гра, яка дуже подобається дітям і залучає до активної участі в уроці.

Учитель загадує щось (природне явище, число, предмет, історичну подію, літературний персонаж та ін.). Учні намагаються знайти відповідь, ставлячи питання. На ці питання вчитель відповідає словами «так», «ні», «так і ні». Питання треба ставити так, щоб звужувати коло пошуку. Універсальність цього методичного прийому полягає в тому, що його можна використовувати і для організації відпочинку і для створення інтригуючої ситуації. Перевагами прийому є те, що він навчає систематизувати відому інформацію, зв'язувати воедино окремі факти в загальну картину, навчає уважно слухати й аналізувати питання. Якщо питання некоректне або вчитель не може дати на нього відповідь з дидактичних міркувань, то він відмовляється від відповіді наперед обумовленим жестом. Після гри треба обов'язково обговорити питання: які з них були найвдалішими, які менш вдалими. Головне в цьому прийомі - навчити виробляти стратегію пошуку, а не закидати вчителя незліченною кількістю питань.

Наприклад під час вивчення теми «Сприйняття мистецтва: Скульптура.» Вчитель пропонує учням відгадати, про що йтиме мова на уроці, ставлячи запитання, які вимагають від учителя тільки відповідей «так » чи « ні». Учні можуть ставити такі запитання:

- Це твір живопису (графіки, архітектури, скульптури...)?
- Це об'ємна скульптура?
- Це рельєф? Це кругла скульптура?
- Вона станкова(монументальна, малих форм, монументально–декоративна)?

Якщо знайдено учнями відповіді, то вчитель показує класу зразок і оголошує тему уроку. Цей прийом вчить пов'язувати розрізнені факти, систематизувати наявну інформацію, сприяти зміцненню набутих знань.

2.2. Асоціації. Побудова асоціативного куща.

Традиційно вважається, що новий матеріал краще запам'ятовується, коли він занотований. Але сучасні дослідження вчених доводять, що звичайне нотування - слово за словом, речення за реченням, тобто інформація, яка розташована лінійно або стовпчиками, не зберігається у мозку. Мозок запам'ятовує інформацію тоді, коли вона має вигляд певних моделей, схем та асоціацій. Тому не записуйте, а

малюйте асоціативні схеми.

Основні принципи створення асоціативних схем такі:

Уявіть, що мозкові клітини - наче деревця, на гілках яких зберігається тематично споріднена інформація. На аркуші паперу спробуйте накреслити основні моменти будь-якої теми у формі дерева.

1. Починайте схему в центрі аркуша з головного елемента, найкраще символа, від якого розгалужуються інші елементи.

2. Записуйте тільки одне слово чи символ на позначення одного пункту, який хочете запам'ятати, одну головну тему для кожної гілки.

3. На ту саму гілку помістіть споріднені пункти, наче промені сонця.

4. Для подібних тем беріть олівці чи маркери одного кольору.

5. Малюйте стільки малюнків і символів, скільки зможете.

6. Коли закінчите малювати одну розгалужену гілку, обмалюйте її різнокольоровою лінією.

Регулярно доповнюйте кожну схему. Легше починати із загального, а далі побудувати асоціативну схему, переходячи до конкретного, коли довідаєтесь щось нове з тематики.

Сміливо малюйте, сміливо користуйтеся кольоровими олівцями, і ви побачите результат. Влаштуйте конкурс на кращий зошит з номінаціями - «Найяскравіша», «Найакуратніша», «Найбільш творча», «Містер суперсхема» і т. д. Але тільки для себе чітко розставте пріоритети: основне - знання, а конкурс тільки для того, «щоб примусити коня пити».

Наприклад під час вивчення теми:

- **«Портрет»** асоціативна схема має такий вигляд:

2.4. «Парашутисти» - робота в парах.

На парашутах записані вирази з образотворчого мистецтва, які роздаються учням по одному на парту. На дошці написані правильні продовження – відповіді на вирази. Кожен парашут треба посадити в свій квадрат. Наприклад:

«Вид образотворчого мистецтва, в якому дійсність пластично відтворюється в об'ємних формах – це...» на дошці запис - **скульптура.**

2.5. « Знайди зайве»

Під час вивчення теми Декоративно-прикладне мистецтво, учням пропонується знайти зайве слово

1. лінійний, тональний, **вишивка**
2. горизонтальні , хвилясті, **гравіювання**
3. висхідні, вертикальні, **батик**
4. нисхідні, ламані, **кераміка**
5. колорит, колірна гама, **витинанка**
6. колірний тон, нюанс, **ткацтво**
7. анімалістичний, пейзажний, **орнамент.**

ці всі зайві слова відносяться до якого виду образотворчого мистецтва?

вишивка гравіювання, батик, кераміка, витинанка, ткацтво, орнамент – види **Декоративно – прикладного мистецтва.** Отже, тема уроку це ознайомлення з різноманітними формами декоративно – прикладного мистецтва.

2.6. « Конструктор» робота в парах

З окремих літер потрібно викласти слова, ставлячи літери в порядку зростання чисел.

1453627 2453761 43251

Вившкиа уанвянк итакб - вишивка, кування, батик - види Декоративно – прикладного мистецтва.

2.7 « Хто скоріше »

На дошці розташована низка слів (суміш видів та жанрів образотворчого мистецтва): **анімалістичний, натюрморт, декоративно–прикладне мистецтво,**

скульптура, пейзаж, архітектура, історичний, побутовий, живопис, портрет, інтер'єр, графіка. Розділити слова на дві групи : одна частина класу **Види образотворчого мистецтва** вибирає, а інша – **Жанри образотворчого мистецтва.**

Перевірка домашнього завдання

2.8 «Вірю - не вірю»

Цей прийом можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Кожне питання починається словами: «Чи вірите ви, що...» Учні повинні погодитися з цим твердженням чи ні.

2.9 Бліц-опитування по ланцюжку

Перший учень ставить коротке питання другому. Другий - третьому, і так до останнього учня. Час на відповідь - кілька секунд, учитель має право зняти питання, яке не відповідає темі або недостатньо коректне. Кожний учень має право відмовитися від участі в бліц-турнірі, тому, щоб процедура не зірвалася, учитель з'ясовує наперед, хто з учнів хотів би взяти участь у цій дії.

Як варіант для перевірки домашнього завдання або на узагальнюючому уроці можна запропонувати влаштувати змагання між рядами на якийсь час, тобто яка з груп, не перериваючи ланцюжок, правильно і швидше за інших відповість на питання. При цьому треба вибрати рефері, які контролюватимуть правильність відповідей і час, за який учні впораються із завданням.

2.10 Лото

Цей методичний прийом теж вимагає попередньої підготовки. На аркуші щільного паперу або на картоні великими буквами записують формули (умовні знаки, словарні слова і т. д.), які були вивчені на попередніх уроках. Потім аркуш паперу розрізають так, щоб на кожній частині паперу залишилися окремі цифри, букви, математичні (хімічні, географічні) знаки. Розрізані частини лото (у двох екземплярах) перемішують на столі. Учитель викликає двох учнів до столу і пропонує скласти формули (слова). Перемагає той, хто це зробить швидше і правильніше. До гри можна ввести рефері, який оцінить і прокоментує результати.

Цей методичний прийом ідеально підходить для індивідуальної роботи (тихого

опитування). Покладіть на столі перед учнем (який через певні причини соромиться відповідати при всіх) лото і попросіть зібрати його за визначений час. Тим самим ви перевірите його знання.

Варіант 1. Учні отримують по вісім карток, які виготовляє вчитель. Можна взяти стандартний білий аркуш, на якому намалювати з одного боку якийсь простий малюнок (будинок, квітку, дерево), або одразу підготувати аркуші з малюнками і розрізати їх на вісім частин. Зі зворотного боку на утворених картках написати текст, поділений на певні частини. Запропонувати учням розкласти ці картки за логічною послідовністю. Виграє той, хто правильно складе малюнок.

Варіант 2. Учитель роздає учням картки з малюнками, але без тексту. Учні складають картинку і по черзі перевертають картки. Потім учитель читає текст, що містить вісім логічних частин (це можуть бути поняття, явища, характеристики тощо). Учні по черзі пишуть по одному реченню на кожній картці (зліва направо або зверху вниз).

Після виконаної роботи учні перемішують свої картки і передають сусіду по парті. Отримавши чужі картки, учень має розкласти їх у певному порядку, щоб отримати малюнок. Виграє той, хто швидше впорається із завданням.

III. Повідомлення теми, мети уроку та очікуваних результатів діяльності.

3.1. Після того, як дізналися назву теми для досягнення успіху необхідно сформулювати завдання уроку. Це може зробити кожен із учнів, використовуючи формулу :

«Після цього уроку я зможу:

- Пояснити...
- Створити...
- Набути навички в роботі...
- Проаналізувати...,

тобто учні мають усвідомити власні очікування від уроку.

IV. Мотивація навчальної діяльності на уроці.

4. 1. Метод « Мозговий штурм»

- Як ви вважаєте, навіщо ми вивчаємо тему «...»
- Де нам знадобиться це в житті?

4.2. Картка оцінювання роботи на уроці

Картка оцінювання роботи на уроці		
П І учня клас		
Вид роботи	Кількість балів, яку можна отримати	Кількість отриманих балів
Створення асоціативного куща	0 - 2	
«Мозковий штурм»	0 - 2	
Практична робота	0 - 8	
Усього	0 - 12	

Під час **аналізу картин** можна використовувати:

4.3. Метод « Діалог»

Його суть полягає в тому, що групи шукають узгоджене рішення, а результат роботи повинен бути відображений у вигляді схеми, переліку ознак, кінцевому тексті. Вся увага приділяється сильним моментам позиції інших. Експерти фіксують загальні погляди і під час завершення роботи дають узагальнену відповідь.

Це може бути під час аналізу картин по такому алгоритму:

1. Назва картини, автор.
2. Визначення жанру твору (пейзаж, портрет, натюрморт, історичний, побутовий, анімалістичний, міфологічний, сюжетно – тематична картина)
3. Що зображено на картині ? (Події, об'єкти ...)
4. Що лежить у центрі композиції, статична чи динамічна композиція?
5. Яким чином виділено головне: розміром, кольором, розміщенням?

6. Наявність плановості (багатопланова композиція або використання планів недоречне)

7. Як автор використав лінійну та повітряну перспективи?

8. Визначення колориту картини

4.4. Метод « ПРЭС» дає можливість навчитися формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано, в чіткій стислій формі, впливати на думку ваших співрозмовників:

1. **Позиція:** почніть зі слів « *Я вважаю...*»

2. **Обґрунтування:** починаючи словами « *...тому, що...*» поясніть на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції.

3. **Приклад:** продовжуйте висловлювання словом «*...наприклад*» та наведіть факти, дані, що підтверджують вашу позицію.

4. **Висновки:** закінчить висловлювання « *отже (тому), я вважаю*» і узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, як ви оцінюєте даний твір мистецтва.

У виступі використовуйте думку експертів, газетні статті, теоретичний матеріал з даної теми, думки інших учнів, слова вчителя тощо.

4.5. Технологія « Уяви себе» за картиною І Левітана «Золота осінь»

- Як ви думаєте, про що ця картина?
- Що зображено на ній?
- Яке небо на картині?
- Якого кольору листя на деревах ?
- Чи всі дерева одягнені в золоте вбрання ?
- Якою здається вода в річці?
- Як зображено сонце?
- Що видно на високому березі вдалині?
- Що найбільше сподобалося вам у цій картині ?
- Чому осінь називають золотою, багатою, щедрою?
- Який колорит у картині?

- Який настрій викликає пейзаж?
- Якій заголовок можна дати цій картині ?

4.6. Схема порівняльного аналізу

№	Категорії порівняння	Художник, картина	Художник, картина
1	Сюжет твору		
2	Композиційна будова твору		
3	Техніка виконання		
4	Характеристика образів		
5	Ідея твору		

Саме за допомогою порівняльного аналізу дитина :

- Самостійно визначає види, жанри, техніку образотворчого мистецтва, композицію твору;
- Розрізняє репродукції за оригіналами;
- Виражає власну думку.

4.7 Картинна галерея

Учитель вивіщує на дошці 4-5 картин (фотографій), які містять ознаки основного поняття або явища. Об'єднавши учнів у групи, він пропонує їх представникам через деякий час назвати ознаки, поняття, що зображені на картинах. Після завершення роботи у групах представники називають одну ознаку. Вчитель записує їх на дошці.

Наприклад під час вивчення теми «Пейзаж», вивісити картини пейзажі різних епох: перші елементи пейзажу, які з'явилися в наскельних розписах епохи неоліту, пізніше — у прадавніх орнаментах. У Давньому Єгипті навіть ієрогліфи нагадують зображення води, небесних світил, гір, дерев, птахів. Елементи пейзажу в своїх виробках давньогрецькі вазописці, які прикрашали численні керамічні вироби сюжетними розписами. Епоха Відродження відкрила нову

сторінку в історії розвитку пейзажного живопису, який у вигляді конкретних пейзажних елементів став частиною творів релігійного жанру. Сучасний пейзаж як утілення естетично і етично прекрасного, вигаданого образу природи, що символізує гармонію природи і людини; пейзаж ,як портретне відображення природи конкретної країни.

4.8 Показуха (скульптура)

Учитель називає поняття, дію, процес або явище. Об'єднавши учнів класу в декілька груп, він пропонує представникам кожної групи через хвилину представити його у вигляді скульптури (без слів). Після демонстрації вчитель організовує обговорення за такими питаннями:

- Що вказує на те, що саме назване поняття представлене групою?
- Якими засобами вони його передали?
- Які ознаки поняття їм удалося передати?

Наприклад: під час вивчення теми **«Повітряна перспектива»** зобразити: Іде дощ, світить сонце; **«Світ природи»** зобразити : біг тварин, плавання риб, політ пташки.

4.9 Мозкова атака

Цей прийом полягає у колективній творчій роботі з розв'язання певної складної проблеми. Всіх учнів об'єднує спільна робота над пошуком істини.

Розгляньмо застосування цього методу під час опрацювання учнями теоретичної частини навчального матеріалу з ілюстрування книги (Тема: **«Книжкова графіка»**). Вчитель спонукає учнів до колективного дослідження, ставлячи запитання (проблему для обговорення): **Чи одне й те саме — ілюстрація й сюжетна композиція?** Учням пропонують порівняти картину Т.Яблонської **«Над Дніпром»** та ілюстрацію В.Полтавця до твору Т.Шевченка **«Встала весна»**.

Думки учнів та висунуті ними ідеї записують на дошці. Діти зазначають, що робота художника над ілюстрацією схожа до роботи над сюжетною композицією. Відмінність полягає в тому, що, ілюструючи твір, художник розкриває графічними засобами думку автора, а працюючи над сюжетною композицією, сам

вибирає зміст і образи, по-своєму їх передає й трактує. Так, Т.Яблонська створила сюжетну композицію самостійно, на основі власного аналізу змісту, образів, натури, а В.Полтавець: художніми засобами розкрив зміст і образи твору великого поета. Спільним є те, що обидва автори спиралися на етюди, замальовки з натури, на свою пам'ять і фантазію, вміння й навички.

Учитель уточнює й доповнює висунуті ідеї, разом з учнями систематизує інформацію щодо особливостей ілюстрацій та відмінності їх від сюжетних композицій. Результати такого дослідження «повертаються» учням у вигляді «спільно виробленої» схеми, якою учні користуються під час роботи над ілюструванням літературного твору.

4.10 Дивуй

Найбуденніші й повсюдні явища, події, предмети можуть стати дивними, якщо на них подивитися з іншої точки зору. Здивування - початкова фаза розвитку пізнавального інтересу.

4.11 «Так—Ні»

Це універсальна гра, яка дуже подобається дітям і залучає до активної участі в уроці.

Учитель загадує щось (природне явище, число, предмет, історичну подію, літературний персонаж та ін.). Учні намагаються знайти відповідь, ставлячи питання. На ці питання вчитель відповідає словами «так», «ні», «так і ні». Питання треба ставити так, щоб звужувати коло пошуку. Універсальність цього методичного прийому полягає в тому, що його можна використовувати і для організації відпочинку і для створення інтригуючої ситуації. Перевагами прийому є те, що він навчає систематизувати відому інформацію, зв'язувати воедино окремі факти в загальну картину, навчає уважно слухати й аналізувати питання. Якщо питання некоректне або вчитель не може дати на нього відповідь з дидактичних міркувань, то він відмовляється від відповіді наперед обумовленим жестом. Після гри треба обов'язково обговорити питання: які з них були найвдалішими, які менш вдалими. Головне в цьому прийомі - навчити виробляти стратегію пошуку, а не закидати вчителя незліченною кількістю питань.

4.12 Асоціації на дошці

Цей метод залучає власний досвід учнів, має високий рівень зацікавленості, проводиться фронтально. Його доцільно використовувати під час мотивації вивчення теоретичного матеріалу (ідеї, поняття) та питань методології. Залежно від змісту має три форми проведення:

Поняття. Учитель вертикально на дошці записує основне поняття, яке мають опрацювати учні. Далі він просить учнів назвати ознаки цього поняття або асоціації, яке воно у них викликає. Обов'язковою умовою є те, щоб слова мали спільні з основними поняттями літери.

Квітка. Учитель малює на дошці квітку (серединка та чотири пелюстки). У серединці записує основне поняття. Після цього він просить учнів назвати прояви й характеристики поняття й записує їх на пелюстках.

Прямокутник. Учитель малює на дошці прямокутник і записує на ньому основне поняття. Потім він просить учнів назвати його синоніми, антоніми, прикметники, дієслова, що, на їхню думку, пов'язані з цим поняттям.

Всі вони записуються на відповідних сторонах прямокутника. Коли асоціації закінчуються, вчитель пропонує учням з кожної групи відібрати по три найхарактерніші. Із відібраними асоціаціями відбувається подальша робота.

4.13 Джерела інформації

Для активізації роботи й зацікавленості учнів на початку уроку вчитель роздає газети, журнали або сторінки цих видань, де розміщено інформацію, що стосується теми уроку. Учитель просить звернути увагу на конкретну інформацію, наголошуючи на важливості її повсякденного використання.

Як варіант можна використовувати уривки з художньої та науково-популярної літератури.

Наприклад під час вивчення теми «Шрифти» принести для перегляду різні газети, книги, журнали, надписи різними шрифтами.

V. Пояснення нового навчального матеріалу.

5.1 Метод « Мозговий штурм» - це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників проявляти свою уяву та

творчість, який досягається шляхом вільного вираження думок всіх учасників і допомагає знаходити кілька рішень з конкретної теми. Дуже важливо уважно слухати один одного і доповнювати та розвивати ідеї інших учасників, а також висувати якомога більше ідей щодо вирішення проблеми; не обговорювати, не критикувати висловлювання інших, не намагатися давати оцінку запропонованим ідеям.

Наприклад, під час вивчення теми **«Світлотінь»**

- Що є об'єктом зображення у пейзажному жанрі? Назвіть види пейзажу. Що таке колорит?

Після того, як учні висловились учитель нагадує, що колорит може бути світлим і темним, теплим і холодним, залежно від того, які кольори у ньому переважають. За допомогою ілюстративного матеріалу діти порівнюють кольорові поєднання та настрої творів. Пейзажі А.Куїнджі демонструють зв'язок колориту та ліричного настрою, випромінюють любов до рідної землі.

- Як називають художників, які працюють у жанрі пейзажу?

Учитель додає до відповідей учнів інформацію про те, що художники, які зображують море, воду називають художниками мариністами (слово марина означає Морська).

5.2. Робота в групах

Тема: **Кольори та відтінки у живопису. Комбінування технік «по-волоному» та «по-сухому» для передавання глибини простору ...**

Цей метод можна використати щоб діти відповіли на питання « В яких випадках потрібно використовувати техніки «по-волоному» та «по-сухому» для передавання глибини простору ?»

Для цього поділяємо учнів на 2 команди. Одна дає пояснення щодо техніки «по-волоному», інша – «по-сухому».

5.3 «Мікрофон» або гра **«Ланцюжок»** - діти, передаючи мікрофон називають по черзі слова, терміни, наприклад кольори і відтінки або частини об'ємного рисунка (полиск, світло, півтінь, власна тінь, рефлекс, падаюча тінь).

5.4. Метод « Прес конференція»

Проведенню такого заняття повинна передувати чимала підготовча робота. Десь тиждень за три оголошується тема, і протягом цього часу учні добирають матеріал в книгах, періодичній пресі. І вже за тиждень аналізуються зібрані тексти, ілюстрації, систематизуються і виділяються питання по даній темі. Розповідається з якою метою відбуваються прес-конференції – „це збори представників органів масової інформації (преси, радіо, телебачення), що проводяться офіційними особами з метою інформування з актуальних громадсько-політичних питань. Прес-конференцією називають також зустрічі державних, політичних, громадських діячів, учених та ін. з представниками органів масової інформації для бесіди і відповіді на їхні запитання, що становлять громадський інтерес» – і пропонується провести такий захід на наступному занятті. Кожен учень має вибрати собі питання і підготувати на нього відповідь. Таким чином, визначаються „фах” майбутніх учасників прес-конференції: „історики”, „літературознавці”, „мистецтвознавці”, „журналісти”...

За учнівськими столами, оберненими до класу „фахівці”. „Журналісти” на своїх учнівських місцях – серед „глядацького залу”.

Настанова вчителя, що успіх сьогоднішнього заняття залежатиме від кожного з дітей. Особливо від „фахівців”, адже їм потрібно якнай докладніше розповісти все, що встигли дізнатися на дану тему. Від „журналістів” чекаємо цікавих запитань.

5.5. Дослідницька робота . Технологія « Словесний малюнок»

Група учнів – дослідників знайшла і зачитає, як у художній літературі письменники описують осінній пейзаж. Спробуємо зараз уявити те, про що йтиме мова.

5.6. Гра « Експерти та доповідачі»

Клас ділиться на дві групи: експертів і доповідачів. Роздаються експертам графічні роботи (гравюра, граттаж, пуанталізм) і вони спробують визначити, до якого виду графіки належить твір, техніку його виконання, якщо можливо, то і автора . Доповідачі в цей час отримують картки з інформацією, з якою нас ознайомлять.

Потім викликаються послідовно експерт зі своєю думкою та доповідач з інформацією про використану в творі графічну техніку.

5а Робота з підручником (текстовим матеріалом)

5а.1 «Філософи»

Будь-який матеріал, як стверджують психологи, краще запам'ятовується, якщо його розкласти по полицях на сім одиниць. Цими одиницями можуть бути такі філософські категорії:

- 1) особливості;
- 2) спільне;
- 3) одиничне;
- 4) зміст;
- 5) форма;
- 6) явище;
- 7) сутність.

Учитель пропонує учням (за певний час) прочитати текст і розкласти весь матеріал за названими категоріями, створивши таким чином своєрідну таблицю-конспект. Залежно від особливостей та складності матеріалу вчитель може виділити інші категорії. Перемагає той, хто повністю впорається із завданням. Конспект обговорюється в класі.

VI. Вивчення основних понять або закріплення основних понять

6.1 «М'яч зі словами»

Це один з варіантів опрацювання термінології. Кидаючи м'яч, учитель (або учні) називає термін, а той, до кого м'яч потрапив, дає стисле пояснення, про що йдеться.

6.2 Місткий кошик

Цей методичний прийом дуже доречний перед проведенням тематичного оцінювання, оскільки грає роль розминки.

На аркуші паперу діти малюють кошик, на якому пропонується написати терміни (поняття, географічна або історична номенклатура, персоналії та ін.) з вивченої теми. Головне, щоб «кошик» був заповнений доверху. Через певний час

учитель зупиняє гру і просить одного з учнів зачитати слова. Учні викреслюють назви, які повторюються в їх записах. Переможцем виявиться учень, у якого більше за інших записано термінів, тобто в якого найбільш місткий кошик для знань.

6.3 Кросворди

Можна запропонувати такі варіанти роботи з кросвордом:

1. Розгадати кросворд, заповнивши порожні клітинки.
2. Сформулювати питання до слів у заповненому кросворді.
3. Заповнюючи кросворд, визначити, яке ключове слово виділено, і пояснити його значення.
4. Створити кросворд самостійно, використовуючи терміни, які були вивчені раніше.

6.4 «Павучки»

Для роботи над поняттями можна використовувати невеликі структурно-логічні схеми - «павучки». Слово обводять овалом і до нього підбирають ключові слова, які характеризують ці поняття. Ці слова утворюють «ніжки павучка». «Павучки» використовуються для усної зв'язної мови, характеристики понять.

Зручно використовувати під час вивчення теми «Натюрморт».

6.5 «Слабка ланка»

Для того щоб закріпити нову термінологію, можна застосувати ігровий методичний прийом «Слабка ланка». Вчитель пропонує пригадати всі нові терміни уроку. Перший учень називає один термін, другий попередній і свій, третій - два попередні та свій і т.д. Порядок слів зберігається. Якщо учень помилився, то наступний не виправляє його, а говорить: «Слабка ланка». На уроці тематичного повторення й узагальнення такі ланцюжки можуть доходити до 20 і більше слів.

6.6 Термінологічна розминка

Учням, поділеним на мікрогрупи, даються два-три поняття. Завдання учнів - записати декілька визначень кожного поняття і потім захистити свою точку зору.

VII. Практична діяльність.

7.1 Робота в групах

Для цього учням роздаються кольорові прямокутники. Колір означає групу, у якій учень працюватиме. Група повинна за визначений час виконати завдання:

Наприклад тема: **Аплікаційна композиція з геометричних фігур «Килим»**, відтворення настрою за допомогою використання локальних кольорів та простих геометричних форм: - створити композицію;

- подати результати своєї діяльності (узяти участь у виставці робіт);
- Обговорити та оцінити роботу кожного члена групи.

Завдання для груп:

- аплікаційна композиція за уявою «Сум», «Радість», «Спокій», «Напруження», «Самотність», «Кохання».

7.2 Алгоритм.

Наприклад тема: «Натюрморт з геометричних фігур»

1. Визначити місце рисунка на аркуші паперу, намітивши межі зображення його легкими лініями
2. Провести вертикальну лінію циліндра.
3. Помітити основу кожного геометричного тіла. Близький предмет має бути трохи нижчим (куля) за віддалений. Визначити пропорції кожного предмета.
4. Промалюйте форму верхньої та нижньої основи циліндра. Нижню частину (овал) малювати прозорою
5. Виконати штрихування темних частин (власна тінь, падаюча тінь)
6. світло й освітлені частини (полиск) залишати білими
7. Кордонів між частинами об'ємного рисунка не має бути. Наприклад, світло переходить у півтінь плавним штрихом.
8. Штрихування вести акуратно, по формі об'ємних предметів.

Дві групи і кожна виконує свій натюрморт.

7.3 Різні техніки

Клас ділиться на групи, і кожна група використовує свою техніку:

- штампування
- монотипія

- губкою
- Зубною щіткою
- пуантилізм (малювання квачиком)
- малювання на основі манної крупи

7.4 «Кольори і сонце»

Тема: «Дитячі зимові розваги»

1 група – малює пейзаж, коли сонечко тільки зібралося лягати спати. Вам потрібно користуватися лише теплими кольорами.

2 група - мають відобразити боротьбу теплих сонячних променів із холодним подихом ночі. Вам можна користуватися, як теплими так і холодними кольорами.

3 група - створює пейзаж, у якому сонечко вже заховалося за обрій. І допоможуть вам це зробити холодні кольори.

VIII. Фізкультхвилинка

8.1 «Хто мене чує...»

У класі стоїть шум, у цьому випадку неважливо який це шум - робочий або неробочий, але вчителю потрібна увага. Не намагаючись перекричати шум, а навпаки, дуже тихо, собі «під ніс» учитель говорить майже пошепки: «Хто мене чує... підніміть ліву руку». Деякі почнуть прислухатися.

Учитель продовжує: «Хто мене чує... погладьте себе по плечу». Кілька рук миготять у повітрі, з'являються посмішки.

«Хто мене чує...- так само тихо, злегка розтягуючи ударні голосні, бубонить він,- постукайте по столу три рази». Лунає рикошет легких постукувань, які насторожують навіть тих, кого й гучним голосом не докличешся.

«Хто мене чує... устаньте». Всі одностайно встають. У класі ідеальна тиша.

«Хто мене чує... сядьте. Увага на мене!» Усі сідають, клас зібраний і готовий до роботи.

Цей прийом апробований у роботі з усіма віковими групами й постійно доводить свою ефективність. Але на уроках зі старшокласниками має особливу популярність, за умови несподіваних і різноманітних завдань-рухів (послати повітряний поцілунок, погладити себе по голові й т. ін.).

8.2 «Руки-ноги»

Коли вчитель плескає у долоні один раз, клас піднімає руки, два рази - учні підіймаються. Якщо руки вже підняті, то, коли ведучий плескає один раз, їх треба опустити (відповідно, коли діти вже стоять, то на серію оплесків вони повинні сісти). Змінюючи послідовність і темп плескання, учитель намагається спантеличити учнів, тренуючи їхню зібраність.

Це вправа дуже ефективна, концентрує увагу, з нею справляється той, хто здатний чітко підкорятися командам і не повторювати рухи сусідів, які можуть бути неправильними. Умови слід пояснювати стисло: «Одноразове плескання - команда рукам: їх треба підняти або опустити; декількаразове плескання - команда ногам: потрібно встати або сісти», після чого вчитель відразу подає сигнали. Моментальне включення учнів у вправу змушує їх по ходу справи усвідомлювати завдання, покладаючись на кмітливість і спритність.

8.3 «Естафета»

Найпростіша естафета: учні по ланцюжку встають і сідають у єдиному ритмі - так, щоб, як тільки сів попередній, встав наступний. Умови елементарні, ефект стабільний!

Порядок вставання можна міняти - по рядах, від парти до парти; змійкою, через двох людей; одночасно поодинці з кожного ряду (подвійна естафета); за абеткою. Головне в завданні - не підштовхувати наступного ліктем, не викрикувати його ім'я, одним словом, не втручатися в роботу іншої людини. Якщо ж це відбулося, ведучому нічого не залишається як тут же зупинити естафету (домовленість дорожче за гроші) і почати її заново.

8.4 «Естафета з варіаціями»

Вставання можна замінити естафетою з крейдою у дошки. Написати слово або коротеньку фразу (кожному по одній букві) - який ряд швидше. При цьому дотримуватися того ж порядку - перший учень сів на місце, тільки тоді встав другий.

В естафетах тренується самостійність у визначенні моменту свого вступу до загальної справи, відчуття залежності один від одного. Це колективна вправа, в

якій у кожного є свій обов'язок, що має бути виконаний вчасно. Це «вчасно» і є основною складністю, адже від кожного з учасників вимагається вірно визначити момент, коли йому самому треба встати або сісти, а від інших - не втручатися в роботу кожного.

ІХ. Підбиття підсумків уроку. Закріплення та узагальнення. Рефлексія.

9.1. Діаграма Венна

Тема «**Види образотворчого мистецтва**» - робота в групах:

Визначити відмінність між

1. часовими і просторовими
2. просторовими і просторово-часовими видами мистецтва.

9.2 Технологія «Сенкан»

Віршовані форми (наприклад, синквейн - п'ятиряддя) - це спосіб творчої рефлексії, що дозволяє в художній формі оцінити вивчене поняття, процес або явище.

1 - іменник,

2 – прикметники,

3 - дієслова.

Фраза з 4 – х слів, що визначає відношення до теми, 1 слово синонім).

9.3 Гра « Гарячий стілець»

На спинці стільця прикріплені завдання, учні по одному повинні швидко і коротко дати на них відповіді.

9.4 Прийом « Відкритий мікрофон»

Учні оцінюють роботу за такими критеріями:

- оригінальність образного мислення
- композиційне вирішення
- форми в образотворчому мистецтві
- емоційність малюнка
- єдність кольору і світла
- думка автора про свою роботу

9.5 Метод « Мікрофон»

- Що ми повторили?
- Що нового дізналися на уроці ?
- Що навчилися робити?
- Чи всі задоволені результатами, які отримали на уроці?
- Чи виправдалися ваші очікування, які ви визначали на початку уроку?

9.6 « Незакінчене речення»

Потрібно продовжити ,або закінчити речення.

Наприклад: Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, сіл – це...(пейзаж)

Відтворення художнього оригіналу поліграфічним або фотографічним способом - це... (репродукція)

9.7 Прийом « Рюкзак»

Хто вирушає у подорож, той завжди збирає з собою необхідні речі у рюкзак. Завершуючи урок, давайте також зберемо наш рюкзак, щоб узяти в дорогу знання, уміння та настрої сьогоднішнього уроку.

Я знаю _____

Я вмю _____

Мій настрої _____ **тому, що** _____

Тему «Силует» необхідно вивчити тому, що _____

Учні зачитують свої враження та кладуть аркуш до рюкзака, який тримає вчитель.

Закріплення та узагальнення

9.8 Доміно

Учням пропонують 18 незакінчених фраз. Самі закінчення написані на інших аркушах. Учням необхідно підібрати правильні закінчення до цих фраз.

9.9 Крокодил

Цю досить відому гру з успіхом використовують на уроках узагальнення знань.

Учні діляться на дві команди. Один з учнів (або невеличка група) демонструє дослід, явище з допомогою міміки й жестів, без слів чи обладнання. Переможе

команда, котра швидше розгадає показане.

9.10 Есе

Есе - твір невеликого обсягу, що розкриває конкретну тему й має підкреслене суб'єктивне трактування, вільну композицію, орієнтацію на розмовну мову, прихильність до парадоксів. Написання есе покликано звернути учня до свого досвіду в усіх його протиріччях із певного питання.

Рефлексія

9.11 Кольорова феєрія

До особливих видів письмової рефлексії відносять ті, в яких задіяні маленькі кольорові форми (стіки - невеликі кольорові квадрати). Робота зі стіками не вимагає стільки часу й зосередженості, як у «великих» письмових формах проведення рефлексії - есе, щоденник та ін. Водночас вони дозволяють зберегти якість інкогніто та не примушують до обнародування власної позиції. Стіки можуть застосовуватися під час проведення як онтологічної, так і психологічної складової рефлексії. Наприклад, на столі в учнів лежать стіки трьох кольорів (зелений, жовтий, червоний), які відповідно означають: «Я все зрозумів», «Мені дещо незрозуміло», «Мені складно зрозуміти». Під час пояснення нової теми вчитель просить показати стіки, які відповідають рівню розуміння конкретної ситуації. Після цього вчитель приймає рішення - продовжити пояснення, повернутися на вихідні позиції й пояснити знову, змінити тактику пояснення, взяти на замітку й попрацювати індивідуально з окремими учнями. У разі використання кольорових стіків можна контролювати зміну настрою класу (або самооцінку власної діяльності учнів) під час уроку або зрозуміти результат емоційного настрою після проведеного заняття. При цьому використовують як колірні характеристики, так і малюнки. Діти малюють смайлики, в яких показують власні емоційні відчуття після проведення уроку. На вже готових заготівках (малюнках) стіків підкреслюють потрібне: наприклад, зростання або зниження інтересу до уроку; посилення або зменшення рівня діяльності й т. ін.

9.12 Підіб'ємо підсумки

Один з найпоширеніших прийомів усної рефлексії, що, як правило,

застосовується на етапі завершення уроку,- це промовляння за такою схемою:

На уроці я...

- дізнався...
- зрозумів...
- навчився...
- найбільший мій успіх - це...
- найбільші труднощі я відчув...
- я не вмів, а тепер умію...
- я змінив своє ставлення до...
- на наступному уроці я хочу...

Х. Домашнє завдання

10.1 Творче завдання

Зазвичай воно виконується на добровільних началах і стимулюється вчителем високою оцінкою й похвалою.

Діапазон творчих завдань широкий. Однак серед них можна виділити деякі типові групи. Наприклад, учням пропонується розробити:

- 1) частівки, байки, казки, фантастичні оповідання з навчальних тем;
- 2) чайнворди, кросворди і т. п.;
- 3) тематичні збірники цікавих фактів, прикладів і задач;
- 4) збірники анотацій на статті з обра_ної теми;
- 5) навчальні комікси;
- 6) плакати - опорні сигнали.

Домашнє завдання

10.2 Заздалегідь

На початку теми повідомляються всі завдання, які необхідно виконати, поділивши на обов'язкові й додаткові, письмові й усні. Обмовляються терміни складання завдань та їхній обсяг, принципи оцінювання, чи є можливість вибору завдань та ін.

10.3 Одне завдання на двох

Два варіанти цього методичного прийому: перший - учні «однієї вагової

категорії», другий - за принципом «паровоз і вагончик», тобто один з учнів сильніший і відіграє роль ведучого, другий - ведений. У другому варіанті важливо так продумати завдання, щоб працювали обидва учні, але частини завдання були розподілені з урахуванням здібностей і можливостей.

10.4 Вибери завдання сам

На дошці заздалегідь записані домашні завдання трьох рівнів, і учні вибирають собі комбінацію придатних для них варіантів за інтересом і силою.

10.5 Ярмарок-продаж

Вчитель «продає» домашнє завдання, установивши кожному бальну ціну.